

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

T
Call No. 82

Accession No.

Author 2194

Title

This book should be returned on or before the date
last marked below.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

[అఱుకముల నాటకము.]

ఇది

ప్రచుడ చాణక్యము; శర్మదాపురపత్నీయము
మొదలగు నాటకములు రచించిన,

శ్రీ

పానుగంటి - లక్ష్మీనరసింహారావుగారిచే

రచింపబడి,

తెలుగు

శ్రీ సాదామినీ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపబడి

ప్రకటింపబడియె.

1909

కాస్తీలైలు] మొదటిసంపు 1000 ప్రతులు. [విజయపురం.

వెల 0—12—0

పీఠిక .

ఈనాటకము విష్ణుభక్తులలో నొకడగు విప్రనారాయణునిచరిత్ర మైయున్నది. ఈచరిత్రము ప్రబంధరూపమున వైజయంతీ విలాస మను పేర నాంధ్రభాషలో నున్నది. ఈకథలోనికడపటిభాగమును గొంతనేను గాలానుగుణముగ మార్చితిని. ఈనాటకము ఆన సం 1908 డిసెంబరు 6 వ తేదీని ప్రారంభించి సం 1909 జనవరి 12 వ తేదీకి ముగించితిని. దీనినిగూడ మ || రా || రా || శ్రీ. శ్రీ. వీరకాపురసంస్థాన ప్రభువువారే యచ్చు వేయించిరి. విద్యాభిమానులును, లోకోపకార ప్రియులు నగు శ్రీ. శ్రీ రాజారావు వేంకటకుమారమహిపతిసూర్యరాయప్ర భువు వారికి సర్వశ్వరుడునకల శ్రీయోభివృద్ధుల సెనగిరక్షించుఁగక:—

దీనికి నాందీప్రస్తావనలను నామిత్రులగు బి || శ్రీ. కూచిపరసిం హముగారువ్రాసి దయచేసిరి. కాన వారి కనేకసమస్యారములు చేయు చున్నాను.

వీరకాపురము. }
-12-09. }

పా || లక్ష్మీనరసింహరావు.

ఈనాటకమున వచ్చువాగలు.

— ❧ —

పు రు షు లు.

.....

విప్రనారాయణుడు—కథానాయకుడు.

శ్రీనివాసుడు—విప్రనారాయణుని శిష్యుడు.

మాధవుడు—ఒకవిటుడు.

రాజు—చోళభూపాలుడు

—

స్త్రీ లు .

—

దేవదేవి—కథానాయికయగువేశ్య.

మధురవాణి—దేవదేవియక్క.

వేశ్యమాల—దేవదేవితల్లి

శ్రీ

వి ప్ర నారాయణ చ రిత్ర ము.

నాం ది

రారాజస్థానికుండలస్థులతదీ ♦ గృశోత్రసంధావ్యూడున్
సీరేజాయతపత్రమిత్రవిలస ♦ స్నేహోజ్వలస్థూండుభ
క్త్యూరూఢాత్మకదృష్టిపర్వసుధగ ♦ శ్యామాంగుడైపొల్చునా
శ్రీరంగేశుండుమీకొసంగుతయశె ♦ శ్రీలాయురారోగ్యముల్.

(నాంద్యంతమండుఁ దెరలో)

ఉ. కోకిలపల్కులన్గులుకు ♦ గుబ్బులతక్కులఁజూపుబెక్కులన్
సోకిసువర్ణవర్ణమును ♦ జూపెడునన్నికపంబుపోలికన్
దేయవగల్గుభక్తులను ♦ స్త్రీజనసక్తులవేలుపుచ్చుచి
బ్యాకనతుల్ చెలంగుదురు ♦ హా! నువయోవిధవాభిరామలై.

సూ—(చెవియొగ్గి విని) ఏమిది? ప్రతిధ్వనియా? కాదు కాదు! నాయ
వ్యాజస్తుతికిఁ బ్రత్యధిక్షేపాశీర్వాదము పద్యరూపముగఁ జదువఁబ
డినది. చదివినవా రెవ్వరని యాలోచింప నేల? ఈస్వరము నెఱ
జూత యగునటి శ్రావ్యకంఠస్వరము. అదియెప్పుడును బరిహాసప్రి
య గదా.

(నటిప్రవేశించును.)

నటి—పరిహాసమున కిం దేమున్నది మీరుపురుషులు. మీయిష్టదైవ
ము పరమపురుషుడు! సభ్యు లందఱో, పెక్కురో పురుషులు.

వారి కంటట కాయురారోగ్యసంపత్తవృద్ధి మీరువేడఁగాఁబా
పము! స్త్రీజాతికిమాత్రము శుభ ముక్కటలేదా యని చింతి
చి మీనలె గంభీరశాస్త్రులధ్వనులతో బహిరంగముగఁ గాకపో
లునను దెరిమాటుచుండి నన్ననిగొంతుతో మాకలవకంటుల
పై నొకచిన్నయూశీర్వాదోష్పలచూల నైచితిని. ఇందున కింత
యీర్వయి యేల? శ్రీరంగనాథుఁడు మీపునుషులకు శుభమిచ్చు
చుండ మాదుబలలను వానపాజనితానయనములనే శుభపరి
కరములుగఁ జేసికొండటని. ఇందుఁ దప్పేమున్నదో యీము
గ్గ యగుకికనురాలికిఁ దెలియఁదయఁ గోరెదను.

సూ—ఏమీ యభినవప్రభుత్వమునాగ్వాహిని! యతిభుకుబెఱుకులు శు
భపరికరములా? కావు. తమకు సితరులకుం గూడ నపారధనోర
పాపకరములు. హరిభక్త్యాజితపుణ్యవేదవిదారణ మారణక్రూర
ముఖ. ఐహికశున్చునునాధనంబులైన నగుంగాక. సతీ! కవితల్ల
జుఁ డైనపానుగంటిల స్మృతరసింహారాసు ముష్టులుచూటగట్టునట్లు
చేసిన “నైజయంతీవిలాస” మనులొమ్మిదవనాటకమిది బహు
జాగ్రూతతోఁ బ్రచ్యుక్తపలయు నని యెంత బ్రతిమాలి చెప్పి
నను మొట్టమొదటనే రసాభాస మొచ్చితివి!

గీ. విప్రనారాయణునితన ధి విష్ణుధర్మి.

హూపె నాదేవదేవి యె ధి మృగ్గి నచ్చి

యాసుని వచ్చి గంగలోఁ ధి ద్రోసినావు.

నాహృదయమందుఁ గల్గును ధి తాహూ మంత.

సతి—అట్లనెన గేముఁ దేవదేవిప్రయత్నముతుదకు భక్తిభంశకారణము
సరు మాటు భక్త్యుచ్ఛయి హేతుపై యతనినాశ్వురుగను,

నామెను విరాగినిగను మార్చినది కదా! నాయాదిమశృంగార
ప్రశంసయు నట్లే రసశోషణకరమునకుమాటు రసపోషణకరమ
గునేమో యెవ రెఱుంగుదురు? నారాయణతీర్థ, జయదేవ, లీ
లాశుకభక్తత్రితయమునకు వానిశృంగారవర్ణనములేమైన కొఱు
తదీసికొనివచ్చినవా? అడియుంగాక స్త్రీవ్యామోహపాశబద్ధు లె
వరోయథార్థ శ్రీహరిపాదకీలితబుద్ధు లెవ్వరో తెలిసికొనుటకు
విలాసినులు సాధనములు గాన వారి దీవించితిని.

నూ—అలాగుననా?

గీ. వీరు యోగ్యు లయోగ్యులు ♦ వీరటంచు
దెలియఁబఱుగుదు నీచెప్పు ♦ కులుకులాడు
లవని జనులకు సరియె! యే ♦ మంగు వింక
బలితుడై నట్టిపురుషుని ♦ బడఁతి గూర్చి?

గీ. లలితభక్తాగ్రగణ్యు ♦ లాశుకాది
వరమశులు, పారలౌకిక ♦ భక్తిపార
నశ్యమున బాలకృష్ణుని ♦ బెడఁకొనరి
కాని చేసిరె పలుగాకి ♦ కార్యములను.

కం. శృంగారపు సంగీతం
బంగీకృత మహానైట్టి ♦ యవనిములకున్
బంగారపుభక్త్యర్చల
కంగజమంత్రముల కట్టె ♦ లమరునుముదితా!

సటి—నిర్యుక్తికముగ నేమేమో నెల విచ్చితిరి. వాచమునకుఁ బ్రతివా
దము నచ్చునని కాఁబోలుఁ బుణ్యాంగన నగునన్నుఁ బుణ్యాంగన
కుఁ బోల్చి గీతపద్యములం దిందుఁ జెప్పుచున్నట్లు చెప్పితిమి.

లగుపురుషు లేమన్నను సమీచీనవాక్యము లగును. గోలలగు
 స్త్రీలమనోజ్ఞవచనములు దుష్టపరిహాసవచనములుగ మాటును
 మాటు మాటాడక దేవరబోధంబులు శ్రుతిశాసనవాక్యములవ
 లె శిరిసావహించెదను గాని యొకసంశయము సన్నిలకను బా
 ధించుచున్నది?

నూ—అది యేది?

నటి—వెనుక నెకసారి యీకవినాటకము నేయొక్కదానిఁ బ్రదర్శించు
 లఱిఁ బ్రసంగవశమున మీయీపూర్వోక్షమునే నేచేయ సప్పు
 డు భక్తిశృంగారములకై క్యాసుసంధానము చేసివాకట్టుకట్టితిరి.
 అది మనసుఁ బెట్టుకొని యిటునేయ సన్న దూఱనారంభించి
 తిరి. అత్తలయొత్తుడికంటె స్వవచనవ్యాఘాతప్రసంగుల ప్రిబోధ
 బాధ యెక్కుడుగ నున్నది.

నూ—ఓసి వెట్టివానా! విను.

గీ. కాముకుఁడు భక్తుఁ డనురాగ ధ కలన నేక

మంటినేకాని యన్నింట ధ సల్లె యనఁగ

రామ సుమి! ప్రేమతాపాలు ధ భేద మాట

హస్తమశకాంతరము వారి ధ కలసగమన!

సీ. కడుపార నన్నంబు ధ గుడుచుసౌఖ్యముకంటె

సధికంబు ధనభూష ధ ణాదు లుంట

దానికంటెను సుఖ ధ తరము విస్తృతరాజ్య

భాగ్యముల్ గొని పెద్ద ధ పదవినుంట

దానికి సధికంబు ధ తరుణవయోరూప

గుణయు క్ల యగుకాంతః ధ గూఢి యుంట

దానికి నెక్కుడు ♦ తతశాస్త్రవైదువ్య

మధికంబు దానికి ♦ నమలకవిత

గీ. దానికింగూడ నధికంబు ♦ దైవభక్తి

భక్తిసుఖమున కెనలేదు ♦ వసుధ నెదియు

నిట్టిసుఖతారితమ్యంబు ♦ లెలసియుండు

నతివ! యన్నియు నెక్కట ♦ యనుటతగునె?

నటి—ఆర్యా! ఇప్పుడు నిస్సంశయముగ సుఖముల కుండుభేదంబులును

సద్భక్తిస్వభావంబును దెలియఁబడిచితిరి కాని మనమాడఁబోవు

నాటకమందు తమభక్తిమంతుడైనవిప్రనారాయణుఁ డంతభక్తి

యు వదలి యధమవిషయసౌఖ్యలోలుడై దేవదేవివెంట నేల

పలువైతైను? ఇదిచాల నాశ్చర్యముగ నున్నదే!

సూ—అది స్థిరభక్తి లేమిని, నింద్రియములబలిమిని, మీస్త్రీజాతిరూ

పయావసలావ్యాకౌశలప్రభావంబును, బ్రకటించుచున్నది.

నటి—అట్లయిన భక్తిప్రభావ మంతయల్పమా?

సూ—కాదు.

గీ. పూర్వసుకృతంబుచేతను ♦ బుట్టు భక్తి

పూర్వదుష్కృతముల నద్ది ♦ పాలియుఁ గొంత

యిహపురాకృతకర్మంబు ♦ లేచి నరునిఁ

ద్రిష్టుఁజుమిజలావర్తన ♦ తృణముగలిని.

క. పడుచు న్నేచుచు మఱలన్

బడుచు నడక నేర్చునట్టి ♦ బాలునిపగిదిన్

బుడమిని మనుజుఁడు భక్తినిఁ

గడియింపఁగఁ బడుచుదొల్తఁ ♦ గడగండ్లునభి!

నటి—అర్యా! నాసంశయవిచ్ఛేదంబు చేసి భక్తిత్వము నుపదేశించినం
దులకు మీకిదిగో యొకచేమోడ్పు గావించి ప్రదర్శనకార్యము
నకుం బోయెదను.

సూ—శుభమస్తు.

గీ. పూవుదోటకు నలదేవ ♦ దేవి మధుర
పాణియును, బోయినప్పుడు ♦ వారి గనక
సోయినటువంటి విప్రనా ♦ రాయణునివి
నిర్మలపుభక్తి సీకెట్ట నిలుచుఁగాత.

(ఇది ప్రస్తావన.)

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు.)

౭

విప్రనారాయణచరిత్రము.

ప్రథమాంకము.

ప్రదేశము—శ్రీరంగమున విప్రనారాయణుని పుష్పారామము.

[ప్రవేశము—దేవదేవి, మధురవాణి, అనునిద్దలు వేశ్యలు.]

దేవ—అక్కా! మధురవాణి! ఈవనమెవనిదో కాని యెంత శృంగార
ముగ నున్నది!

మధు—దేవదేవి! ఇది విప్రనారాయణుడను భాగవతోత్తముని పుష్ప
వనము.

దేవ—భాగవతోత్తముడని బ్రహ్మాండమంత పేరు చెప్పితివి! మనము
మాత్రము భాగవతోత్తమలము కామా?

మధు—అ! పణ్యస్త్రీలమగు మనము భాగవతోత్తము మెట్లగుదుము?

దేవ—ఆతనికవలగ్నబంధము; మనకవలగ్నబంధము. ఆతనికి వెనుకబి
గి కచ్చు; మనకు వెనుకబిగి కచ్చు; ఆతనికాళ్లకు గజెలు; మనకాళ్ల
కు గజెలు. ఆతని చేతిలో దాళపుఞ్జులు; మనచేతిలో దాళ
పుఞ్జులు. ఆతనినోట గావేరిరంగని పదములు; మననోట గా
వేరిరంగని పదములు. ఆతనికి దెయితక్కలు; మనకు దెయిత
క్కలు. మనకంటెనాతనివిశేషమేమి? భాగవతోత్తముడని
బారెడు బిరుదావళిని బొందితివి! భాగవతోత్తముడనంగ

బుణ్యస్త్రీపాయుడన్నమాట! తెలిసినదా? ఆతడు దేవదాసుడు; మనము దేవదాసులము. ఆతని యేడుపు పరపురుషాను సంధానము కొఱకు; మనయేడుపు పరపురుషాను సంధానము కొఱకు.

మధు—కాని యాతనికి బుణ్యము; మనకు బాపము. ఆతనికి స్వర్గము. మనకు నరకము.

దేవ—అదే తెలివితక్కువమాట! స్వవృత్త్యనుసరణ మెన్నడికి దోషముకాదు. అన్నివృత్తులు జీవనాధారము కొఱకేర్పడినవి. చక్రవర్తి మొదలుకొని చండాలునివఱకు ధనములై దేవులాడనివాఁడొకఁడును లేడు. వేదఘోషము నేయుచు యజ్ఞోపవీతము మెడుకు కొని జీవించు బ్రాహ్మణునకుఁ బరమ పదమును, కల్లు గీచుకొని జీవించు గవలవానికి గుంభీపాకమునా? ఖిగ్గపాతియై శత్రువధ మొనర్చి జీవించు శూర్రాశ్రమమునకు పేరస్వర్గమును, గేశఖండన మొనర్చి జీవించుమంగలికి మహానరకమునా? ఒక్కమగని కొడలమ్ము కొనిన నుండరికి నుగతియు, సనేరులకొడలద్రై లకిచ్చుచునకథోగలియునా? ఏమిమాట? మనవృత్తి ననుసరించి—

మధు—మనవృత్తి మనవృత్తి యనెద వేమి? అదివ్యభీచారమును కొంటివా?

దేవ—అనుకొనుటయే కాదు. నేనే కాదు.

మధు—మనజాతి మొదట దేవాలయము లందలి యర్చావిగ్రహముల సన్నిధిని వృత్త్యగా నాచులొనర్చుట కేర్పఱుపఁ బడినది. స్వామికి సహస్రనామోచ్చారణముతోఁ బూజఁజేయు నర్చకుఁడెట్టి వాఁడో భగవద్గుణవర్ణనపవిత్ర ప్రబంధగాన శీలురమగు మనమట్టినారము. మనవృత్తి మొదట పవిత్రమైనదే. మనముగూడ

సర్వసంసారిణులవలె బలివ్రతలమై కాలక్షేపము జేసి యుండిన
బాగుగనుడి యుండును. కన్నుగానక, యెడలుతెలియక,
పొగచెక్కి, మనవృత్త్యధికతను మనము మన్ను జేసికొనుటయే
కాక లోకమున నెట్టి సీచబాతునైన జేయని యాయధమా
ధిరుపాపమునుగూడ శాశ్వతముగ మెడకు జుట్టకొనినారము.

దేవ—పాపముని చెప్పియున్నాను. నాకు దలనెప్పివేయుచున్నది. మనజాతి
యీరీతిగానుండుటయే లోకోపయోగకరమని నమ్ముము. జగ
దుపకారక కృత్యము సుకృతము కాక దుష్కృతమగునా?

మధు—మన లోకోపకారము ముడిపెట్టి యున్నది.

దేవ—నీవు తత్వమును గనిపెట్టక మాటలాడుచున్నావు. అపనివతు
లు ధర్మశస్త్రము లేల కట్టిదు చున్నారు? చలి పదిరులేల వే
యించుచున్నారు? మద బయళ్లేల నిద్రించుచున్నారు?

మధు—లోకోపకారము కొఱకై—

దేవ—అనగ—

మధు—గృహది సాధనములులేని పాంథుల యుపయోగముచకు—

దేవ—అట్టి బ్రహ్మచారులకై—భార్యదూరులకై—భాగవతోత్తము
లకై—మనము నిర్మోహబుజినాము. మనమే లేకుండునెడల ప్ర
బలబలాతిరేకులగు వీరి మదపుఁ బిచ్చవిసములు, వీరిబాదిపోటు
లు, సగసారిణులకొంపలు తీసివేయవా! ఎదఱు త్తమకాంతలు
భ్రష్టతై పోవుచు! పురుషులలో నెట్టిమహాకలహములు సగభ
మించును! లోకవిపత్తును మన మిట్టిలాపుటచే మనము లోకో
పకారిణులము.

మధు—మనము గుడిసెవేటులమై పరస్మీలను బలివ్రతలుగఁ జేయు
చుంటిమా! మనము మహాపాపాత్ములమై యితరులను బుణ్యా
త్ములుగఁ జేయుచుంటిమా! ఏమివెట్టి! పలివ్రతను బాడుచేయు

వాఁడెవ్వఁడునులేడు. తపస్సు, దైవము, నామెన్లెప్పడుఁ గా
పాడు చుండును; కాని వీధిలోని మగగాడిదెలు, కుక్కలైన
మసలఁగాంచి కన్ను గీటునంతటి పరమ లాఘవస్థితిని బడి యింక
సహోగతికిఁ గ్రుంకుచున్న మనమా! స్వతేజోదుర్నిరీక్ష్యులగు పతి
వ్రతలను రక్షించుట!

దేవ—సరి సరి! ఇక నీవు వారకాంతావ్యాపారమును మాని భాగవ
తోత్తమత సవలంబింతువా యేమి?

మధు—ఇదివదలవచ్చునుగాని యది సాధవింతుఁడెఱు?

దేవ—ఇది వదలినవెంటనే తనంత తానే యదిసిద్ధించును. అన్నివన్నె
లు చిన్నెలుధనముతో నున్నవి. వ్యాపారము వదలిన ధనము
క్షీణించును. ధనలోపమునఁ జిత్తవ్యభాసవృద్ధియేకదా? కడుపునిం
డినచిలుకకునికిపాటులు పడునుగాని కడుపుమండిన చిలుక రంగ
రంగా యని కూయదా!

(నేపథ్యమున) రంగ! రంగరంగా!

మధు—అడుగో! భక్తాగ్రేసరుడగు విప్రనారాయణుడేటు వచ్చుచున్న
ట్లున్నాఁడు. ఆతని పుణ్యదర్శనమునఁ బవిత్రుల మగుదుము.

దేవ—నీవు కమ్ము. నేను గానక్కఱలేదు. నేనాతని నాదర్శనమున నప
విత్రునిగాఁ జేయకుండు నెడల చాలును.

(నేపథ్యమున) చాలును. అంతేచాలును. ఈకాంచన పుష్పము
లతో దివ్యమగుదండ యగును.

మధు—మఱియొక కంఠరవము వినఁబడుచున్నది. ఆతనికొక శిష్యుఁడు
కూడ నున్న వాఁడేమో!

దేవ—షణ్మస్త్రీకొక్కబానిస, పుణ్యస్త్రీకొక్క పూర్వసవాసిని, శ్రీ
రంగదాసున కొక్కశిష్యుఁడు లేకున్న గ్రంథమే నడువదు
గాదా?

(నేపథ్యమున) రంగజే రంగడు, అని నేను చేసిన గ్రంథమును
సీపు విందువా?

(నేపథ్యమున మఱియొక ధ్వనితో) చిత్తము.

దేవ—నేను జేసిన గ్రంథమును చున్నాడు. ఈతనికింక నహంకారము
వదలలేదు. సీపు విందువాయనుచున్నాడు. ఒకనిమెప్పు నింకన
పేక్షించుచున్నాడు. ఈతడు స్తుతి ప్రియుడు. ఈతనికింక భ
క్తి పూర్ణముగఁ గుదుర లేదు.

విప్ర—(నేపథ్యమున) బాలకా! పాడెదను వినుము.

దేవ—బాలకుఁడేకాఁడు. బాలికలు గూడ విన్నవై యున్నారు.

(విప్ర నారాయణుడు శ్రీనివాసుడను శిష్యునితో రంగజేరం
గడు, అని పాడుచుఁ బ్రవేశించును.)

విప్ర— బలహంసరాగము—ఏక తాళము.

రంగజే రంగడు ♦ రమ్యగుణాభంగుఁడే (రంగ)

భంగహీనభక్తకోటి ♦ పాలనాత్మసంగుఁడే (రంగ)

(తాండవించును.)

దేవ—అక్కా! భంగహీనభక్తుడనుచున్నాడు. భక్తికిభంగములుప్రా
యికములని యెఱిగి యనుచున్నాడు నునూ!

విప్ర—మంగళలలితాంగుఁడే ♦ మహితదయాపాంగుఁడే

అంగసంగతోద్ధదార ♦ ధాంగశంఖశాస్త్రుఁడే (రంగ)

(తాండవించును.)

హా! రంగ! రంగ! రంగా! కస్తూరిరంగా! కావేరిరంగా!

దేవ—అక్కా! నానవిడిచినఁ గాని నారెయేనాట్య మాడలేదు. అట్టి
చోనట్లుచేయు పురుషుఁడెంత లజ్జారహితుఁడైయుండవలయును!
అందులో కాట్లుగాలిన క్రోతి చిందులవంటి యిదిక్కుమాలిన
మిట్టగుంతులను వేయుటకు మఱింత సిగ్గుమాలినవాఁడై యుండ

వలయును. సిగ్గులేక యూరందటి యెదుట మనమెగునులాడ నంతకంటె సిగ్గులేక మనయెదుట సీతఁడెగురు లాడుచున్నాఁడు. ఈతఁడు వేష్యుల పాలివేష్యుడై న్నెఱుచున్నాఁడు. వేష్యలీతని యొద్ద శిష్యులుగా నుండదగినంత మహాప్రభావము గలవాఁడు. మధు—నీవు హేళనమునకై యనుచున్నను బరమార్థమే నీనోటి నుండి వెడలినది.

శ్రీ—గురూత్తమా! దేవరవారు రచించిన యీకాండము దివ్యముగ నున్నది. బ్రహ్మముఞ్ఞోద్భవమగు గాయత్రీమంత్రములో మూడవ వంతు ఫలమీయఁ దగియున్నది.

విప్ర—ఎట్లయ్యా! శ్రీనివాసా! (పుష్పములు మాలగఁగుచ్చుచుండును)

శ్రీ—గాయత్రీకి మూడు చరణములు. దేవరకాండమున కొక చరణమే!

దేవ—(తనలో) శ్రీనివాసా! తెలివిగలవాడవే. కాని గాయత్రికంటె సీతని రంగకీర్తనమే యధికఫలప్రదమని చెప్పినయెడల బాగుగ నుండును. ఏలనఁ జతుర్ముఖ బ్రహ్మోద్భవమగు గాయత్రీకి జరణత్రయముండు నదికి దుర్లభమైపోయెను. ఏకముఖ బ్రహ్మోద్భవమగు కీర్తనమునకుఁ బూర్ణముగ నెక్కు-చరణము న్నది. గొప్పకాదా?

విప్ర—నీవు నన్నేదో యొకకారణమున స్తుతిచేయుచునే యుండువు. నీకెన్ని మాటలు చెప్పినను—

శ్రీ—అత్తస్తుతి కూడదని చెప్పినారు. కాని గురుస్తుతి కూడదని చెప్పి యుండ లేదు.

దేవ—(అపవారించి) అక్కా! వింటివా? గురుశిష్యసంభాషణ మెంత శ్రావ్యముగ నున్నదో! చెప్పితినిగురుఁడనును! చెప్పియుండలేదని శిష్యుఁడనును! గురుఁడసత్యవాదియైనఁ గావలయును. శిష్యుఁడు గురుద్రోహియైనఁ గావలయును.

మధు—(అపవారిచి) చెల్లెలా! పూజ్యుల నభిషేపింపుము.

విప్ర—శ్రీనివాసా! షరమవిత్తమై, సర్వశక్తిదమైన గాయత్రీమంత్ర మెక్కడ! మనసుపట్టలేక యేదో వైష్ణవమొట్టిగ నడిచిన నా కీర్తన మెక్కడ! శ్రీరంగచేస్తునను, శ్రీరంగకిరీటుడనగు నాకెంత యంతరమున్నదో గాఢమ్రతి నాకీర్తనమున కంతయంతర న్నది. నాదియొక భక్తియేనా! నాప్రార్థనమొక ప్రార్థనమేనా! నేను జనుడను—సురభిహునిని—పాపాత్ముడను—కుటిలుడను—అధముడను—కార్యాస్యమును—పిలుడను—పశవను—రంగ—రంగ—రంగా!

శ్రీ—తమ శిష్యుడనగుటచే నేను గాడిదను—కాకిని—కంబలిపురుగును—పలుదోము పుల్లను—దారపను—పీచును—పిసను—ఈకెను. నారాయణ! నారాయణ! నారాయణ!

దేవ—(తనలో) ఈకెలో నొక్కచెక్కెనకపు. చెక్కెనకకాలిన కమరపు. శుంఠ! శుంఠ! శుంఠా! (అపవారిచి) అక్కా! వింటివా? గురు శిష్యులై చాచునుసంధానబాధుర గ్రంథసాధోహరచనా ధారంధ్యము! ఆహా! ఆచారముననుసరించి యథమత్వములో నన్యోన్య్యాధిక్యము నక్షేపించి యపక తపకలలో నొకనితలపై నొకఁడు దాటుదలంచి, యజ్ఞాన కృతడంబాచారధోరణిని వీరాడిన యవాచ్యా సందర్భాలపములు బహుపాప్రదములై వీరినంతటివానిగఁ జేయునునుమా?

మధు—ఎందుచేత?

దేవ—దైవదివ్య మంగళ విగ్రహప్రతిబింబముగ నీ సరదేహము నిర్మింపఁ బడినది. తన్మహాతేజఃపవిత్రస్ఫులింగమైన యాత్మ యీదేహమున నుంచఁ బడినది. అందుచే స్వనిందాపరుడగు వాఁడుదైవనిందాకరుడు. అశ్మఘాతుకుడు దైవఘాతుకుడు. తానేబ

హృనునుకొని యనుసంధించు నడ్డబొట్టుటద్వైతినైన నాయప్ర
మేయుఁడామోదించునుగాని లానుబుదిననిపలుమాఱు పడఁడి
ట్టకొను పంగనామాల ధాగచతోర్తముని సాగఁదీయక చూనఁ
డు. ఈలనిపాటు లిం నుండున్నది. అత్యగౌరవము లేనివానికి
హమునందుఁ బరమునందుఁ గూడ దుర్గతియే.

మధు—చాలు; చాలు! నాల్గుముక్కలు చదివితెనని చిట్టవీగి చిట్టభ
క్తులను నివరీరముగఁ దూలనాడుచున్న నీపాటులు ముందెట్లుం
డునో యోచించుకొనుము.

విప్ర—

గీ. ఎన్నికొంటుంటేపు లీ యింనుగలవై!
ఇట్టిగోళముచంటిది యెన్నియెప్పు
దంబులున్నవై! లండు లీ యింబులెట్టి
వెన్నిశంఖాను శంఖంబు యింబులెక్కొ!

గీ. ఏతడతెనంఖ్య జీవనం యింబులను
వివిధనై జరూపధ్యని యింబుగతుల
లీలనృజయించి రక్షించి యింబులెక్కొ!
లిట్టగతిఁబ్రవృత్తి సరదావై! యెంతపాఁడో!

(గుండెలు కొట్టుకొనుచు)

గీ. ఇంతజేయు నాతనిబుద్ధి యెంతో! తేజ
మెంతో! కల్పనావైచిత్ర్య యెంతో! దృష్టి
యెంతో! రక్షణ సామర్థ్య యెంతో! యాజ్ఞ
యెంతో! ఇన్నియుగలయతఁ యెంతో! యెంతో!

(గుండెలు కొట్టుకొనుచు)

గీ. మనకు ముందునకుంజూడ యెనుకనున్న;
కనిన వినలేము! వినుచుఁ బ యింబుగలేము;

పల్కుచుండ్లి వ్రాయగ లేము ♦ వ్రాయుచుండి
తలఁపలేము; తలాపుటో ♦ నిలువ లేము.

గీ. మనకుఁ దెలిసినదేదైన ♦ మహినిగలచె?
ఇదిగో! పుష్పము. పూవన ♦ నేమి? ఊహలు!
యెట్లుపుట్టిన? దూహహ్వా ♦ ఇట్టిరంగు
లెటుకలిగి? నూహలు! యేవస్తు ♦ విడి? ఊహలు!

గీ. తృణమనగ నేమో! యెట్టిదో ♦ తెలియలేక
ప్రకృతిశాస్త్రా? కొందఱు ♦ వ్రాయుచుండ్రు
తలపయిని వెండ్రుక్కెట్టిదో ♦ తెలియలేక
యాత్మజ్ఞానమహిమకొంద ♦ రాచరిత్రు.

గీ. మెఱుపు మిఠుఁ దమిక్కనఁ ♦ దెఱుపుదప్పు
జనుఁడు వైవాంతికమునకు ♦ సరణిజూపు
గోడమై నెక్కడలదిరు ♦ గునతఁడు పర
మాత్మకెగ్రబాఁడమోక్ష నూ ♦ త్రాశిబన్ను.

గీ. కనులుమూసికొని సతిరూ ♦ పురు దృఢముగఁ
గలగ లేని నరుఁడుదేవుఁ ♦ గాంచితి నను
నెందులకుఁబుట్టెనెఱుంగక ♦ యెటులొపుట్టి
తానెబ్రహ్మమటంచును ♦ దలంచునెకఁడు.

గీ. బ్రహ్మమునెఱుంగ నరుఁడెన్ని ♦ పట్టాపజిన
నన్ని వెట్టిపోతలసంఘ ♦ లతిశయించు;
తెలియ లేని దెఱుగుకట్లు? ♦ తెలియకుంటు
మతియె లేని తెలివికంటె ♦ మంచిగాచె?

గీ. వస్తుతత్వమెఱుంగుట ♦ పట్టికల్ల
మనకుఁ దెలివితోనితయుఁ ♦ బనయె లేదు

భక్తిగింకరోహమ్మని ♦ భగవదర్ప
ణంబు తజ్జేసికొనుటెమో ♦ క్షంబు తెలుపు.

గీ. అట్టిబ్రహ్మమర్చారూప ♦ మందియిచట
రంగఁడై వెలసెనుగాన ♦ రంగ, రంగ,
రంగ రంగ, రంగా రంగ, ♦ రంగ, యనుట
కంటె నిహపరోత్రారక ♦ గతియెలేదు.

(నేపథ్యమున) రంగ రంగ రంగ రంగా! రంగ! (ధ్వనులగుచు
న్నవి.)

ఓహూ! దాసాధముఁడొనర్చు పుష్పమాలాకైంకర్యమునకు
వేళయొకది. రంగా! రంగా!

మధు—దేవదేవీ! ఈమహానుభావుడింక శ్రీరంగదేవాలయమునకుబోవు
ను. మనము మనయింటికిఁబోవుదము. రమ్ము.

దేవ—ఈతనిని సమీపించి మాటలాడి మఱిపోవుదము.

మధు—విష్ణుసామీప్య మొందవలసిన భక్తాశ్రేణుఁడు విట సామీప్య
ముచేసవిత్రయగు వేశ్యచే సమీపించబడుట యనర్హమగును
గాదా? అదిగాక, ఆతనికి మనకేమిమాటలున్నవి? ఆతనినిఁబరి
హసించుమా! బంగారునగలకై బాధించుమా! పరపణ్యభామిను
లఁగాంచి కన్నుగీలునని దెప్పుదుమా! దేవదేవీ! మనమాతనిని
సమీపింపవలదు! నీవుహేళనస్వభావము గలదానవు. ఆత్మశక్తివి
శ్వాసాధికతగలదానవు. తొందరచే నేమాట నీనోటనుండి జా
ఱునో! భగవద్భక్తులతోడి పరిహాసపుమాటలు పాములతోఁజెర
లాటలు! కావున దూరముననుండియే యొక్కనమస్కారమర్పిం
చిపోవుదమురమ్ము.

దేవ—ఇక్కడనుండిచేయు నమస్కారమెదుటికిఁబోయియే చేయుదము
నీకేమియుభయమక్క. అలేదు. నే నాతనిఁబరిహసించను. లెమ్ము.

మధు—పరిహాసింపక పోవుటయేకాదు. భాషించుటకూడవలదు.

దేవ—సరే. పోవుదము.

(ఇద్దఱును విప్రనారాయణుని కెదురుగఁ బోవుదురు)

మధు—మహాత్మా! దాసురాలిప్రణామముగీకరించవలయును. (సమస్కరించును.)

దేవ—దేవా! దేవదేవి మ్రొక్కుచున్నది. (సమస్కరించును)

(విప్రనారాయణుడు వారివంకఁజూడక యాశీర్వదింప కూరకుండును.)

విప్ర—

శ్లో. కుడత్తిశై, ముడియైవైత్తు, క్కుణద్దిశై పాదస్సీర్తి
వడత్తిశై పిక్ బుకాట్టిశై తిశై యిలంగోనోక్కి
క్కడల్ నిఱక్కడపుళైన్దె యరవళైత్తు యిలుమాకన్
డుడలె నక్కురుకు మాలావేక్ శేయ్ గేనులగత్తిరే.

నంబెరుమాళ్ తిరువడిగళేశరణం (నిష్క్రమించును.)

శ్రీ—అడియేనికంత హృదనుక నక్కఱలేదు. దేవర తిరువడిగళేశరణం
(నిష్క్రమించును.)

మధు—మహాత్ముని దర్శనమైనది. కృతార్థలమైతిమి. పోవుదము. రా!

దేవ—కృతార్థల మెట్లయితిమి?

మధు—దర్శనమువలన—

దేవ—అతనిదర్శనము మనమాచ్యక్తికిందనుండి చేయలేదా! అంతమా
త్రమునకే కృతార్థల మగునెడల నిదినఱకే యైతిమే! ఇతనిస
మీషమునకు వచ్చిమనముగాంచిన యాధిక్యమేమున్నది? అతని
మనముచూచుటతోడనే సఫలత స్వర్గప్రాప్తి కలుగునా? మననమ
స్కారము నాతఁడు గ్రహించెనా? ఆశీర్వదించెనా? ఎక్కడివా
రని కుశలప్రశ్న మొనర్చెనా? ఏమియునక్కఱలేదు. శన్నెత్తి
చూడనైనఁ జూచెనా? ఈమాత్రపాదరణమునకే ధన్యలమైతి

మన మోక్షమునకై తనయాత్మను విష్ణున ధీనముగఁ జేసిన విరాగిశిఖాచుణియేకానీ, ఆ, యనినోరు తెఱచి యంత యా శీర్వదింపఁగూడదా? అంతటితోడనే హరిభక్తి యంతయు సంతరించునా? నోరు తెఱచునా? రంగఁడూచి పుచ్చుకొని యొకటి నోట్టిపై వాయించునా? నాకేమియు బోధపడలేదు! ఏలమనలఁ జూడలేదు? ఏలమనతో మాట్లాడలేదు?

మధు—ఆతఁడేల చూడలేదో, ఏలమాట్లాడలేదో యనునాలోచనము లేశముగాని మనకావశ్యకతలేదు. ఆతఁడుపుణ్యమూర్తి. ఆతని దస్సించితిమి. ఆతనికి నమస్కరించితిమి. చక్కనచ్చితిమి. మన పని యంతవచ్చునకే. ఆతని యాలోచనములతో మనకేమి? ఆతనియాశీర్వాదములతో మనకేమి? ఆతఁడాశీర్వదించినఁగాని మనకుఁ బుణ్యము లేదనుకొంటివా? ఆతఁడు చూచినఁ గాని మనకు నుగతి లేదను కొంటివా? పుణ్యకార్యమనినమ్మి పుణ్యకార్యము ను జేసితిమి. కృతార్థతను బొందితిమి. ఇతర చింతలతో మనకుఁ బనిలేదు.

దేవ—ఇదిగో పొందిన కృతార్థత! అరకాలుమంట శిఖకెక్కుచున్నది. ఆ! చూడనే చూడలేదు! ఆతఁడేమి మహాధికుఁడా? నిర్వలన మాధినిష్ఠాగిష్ఠుఁడగు యోగియూ? శ్రీరంగదేవుని శిరముపై నెగిరిపోయినాఁడా? ఆతనికున్నంతభక్తి యాతనికున్నది. నాకుఁ దగినంతభక్తి నాకున్నది. ఆతనిహృదయమున నెకరంగఁడు నా హృదయముననెక రంగఁడున్నాఁడా? నన్నుఁ జూచుటకైనఁదగినంత సీచితనాయందే మున్నది? శ్రీరంగదేవుని సేవించిన సేత్రములతో వీధిలోని కుక్కలను, గాడిదెలను, పండులను జూచుటలేదా? మనమంతకంటెఁ జెడిపోయితిమా? ఇదియేనాభక్తుని లక్షణము! తనయాత్మవంటిదే యితరులలోనున్నదని తెలియఁ

జాలనివాడు భక్తుడగునా? పాపాత్ములనాదరించి, పాపశాంతి
కై మంగళాను శాసనమే పలుక లేని పరమతుచ్చగర్వభావుడు
భక్తుడగునా? మాటలాడవేమి? ఏలయాశడు మనల నాశీర్వ
దింపలేదు?

మధు—ఆతని నేమియు ననకుము. ఆతడు మహాభక్తుడు. ప్రపన్నాగ్రే
సరుడు. ఏపుణ్యకార్యమైనను ఫలమునుగోరి చేయఁగూడదని
పెద్దలు చెప్పుదురు. మనమాలని కొన్నచి నమస్కారము తి
స్సంగళాను శాసన ప్రతిఫలాపేక్షచే జేయఁబడినది కాదనియా
తఁడెఱిగి యాశీర్వదింపలేదు. సరేనా?

దేవ—ఎంతచతురువు! ఫలాపేక్షచే మనము నమస్కరింపఁగూడదు.
కాని యాతఁడాశీర్వదింపఁగూడదా? ఆతనికేమి ప్రత్యవాయము?

మధు—అదిగాక శ్రీరంగపాదభక్త పరవశుడై మాలాకైంకర్యోత్సా
హమునద్రావిడ ప్రబాధమును బఠించుచు భోవుచున్న యా
తడు మనల నెఱ్ఱాశీర్వదించును?

దేవ—నోరు పనిచేయుచున్నది కాననాశీర్వదింపలేదందువా? నమస్కా
రాంగీకారసూచకముగఁ దలనింతవంచరాదా? చేయినింతయె
త్తరాదా? పోసి! కన్నులచూపైననే గంగలోఁ బడెను?

మధు—భక్తిపారవశ్యమున నున్నాడని చెప్పలేదా? ప్రపంచమునకే
పరాఙ్ముఖుడైన భక్తుడు మనలఁ జూడలేదందువేల?

దేవ—ప్రపవమాలను గూర్చుటకుఁ బారవశ్యము లేదేమి? పాశురము
ను బఠించుటకుఁ బారవశ్యములేదేమి? పాదచారమునకుఁ బార
వశ్యములేదేమి? భక్తుడు కాఁబోలు ననువెట్టిచే బానిసనై మ్రొ
క్కిన నాప్రణామమును బ్రతిగ్రహించుటకు మాత్రమే యీ
పారవశ్యము బయలుదేరినదా?

మధు—భగవత్కైంకర్యసాధకకార్యములందూ దదేశలగ్నతయే పా
రవన్యము. అట్టిది దేశలగ్నతచేతనే యితరకార్యనైముఖ్యము సి
ద్ధియగును. ఇట్టిది పారవన్యమే కాదనినవేమి!

దేవ—పారవన్యముకాదు. పాపిందత్వము—ప్రబలగర్వభూమిగత—
పరనిందాప్రసాద—కిన్నులున్నగ్రుడ్డి తనము—చెవులున్నబభ
రత్వము—నోచిన్న మూకిత్వము—ఒకతెల్లెడిన పరివశత్వ
ము—పరివచారము ఈ డిక్ష రాగత—నవలయున్నపిచ్చి.

మధు—అట్లెంత మాత్రమునగూడదు. తలపగూడదు. అతడుయ
ధాని భిక్షుడని. నమస్కరించిన పుణ్యము బుద్ధియగుటచూకాక
వివాహమిక్కిలిధానివతాపచార మహామహ్మత్వముగూడ మోక
కుం బట్టికొన్ననైయున్నదా? అతనినట్లుకూలనాడం దగునా?

దేవ—అట్లుకూలనాడు తప్పదు చూటివా? పోనీ! అతడుమృతుడని!
మొదలు! మొదటి! కొయ్య! పాపాణము! ఈసానినియేనా?

మధు—ఔను. అతడు మృతుడే! ప్రహరమునకు—అతడు మొదల
డే! నుభమాభిములకు—అతడు మొదలే! ఇగ్రియములయూపు
లాటకు—అతడు కొయ్యగను! శ్రీరంగనామసంకీర్తనేతరగాఢా
శ్రవణమునకు—అతడు పాపాణమే! పరివశతాపంగ మహి
మకు—

దేవ—అహ! మింటిపై నెగిరిపోవుమాటలను జెప్పించున్నావు. పరివని
తాకటాతుముమాట తరువాత జూడవచ్చును. మొదట స్వపని
తాకటాతుసాధితైన గరిగువాడేనా? లిక్కడ గూడ కాలుతొ
లియేనా? ఏమో! భాగ్యను జక్కబెట్టలేక భాగవతోత్తముం
డైనాడేమో? రక్తిలోని కెక్కుటకు శక్తిచాలక భక్తిలోబు
డెనేమో? ప్రహరమునం గనబడు బోడిబుట్టల బాపయ్యలు
తాళిపు నప్పుల వానిని, కాల్గిగజ్జలభక్తులు తరచుగ గొలుక

రానికొయ్యలగు భార్యలతోపలివెలుపలిధాటి కాంగలేకలోకాతీ
త్తులై సవారేలే!

మధు—ఎందులకూరక పుణ్యలోకమునంతను దూషింతువు?

దేవ—భూషించి మహాపుణ్యము నీవు కట్టకొందువు కానియుం దదిచె
ప్పము. ఈతఁ డీవనమున వనితతోడనే యుండెనా?

మధు—ప్రస్తుత మిందఱువనితలతో నున్నాఁడు.

దేవ—పరిహాస మేల? ఈతనిభార్య యెచటె? ఎచ్చట నున్నది?

మధు—ఈతఁడు బ్రహ్మచారి. ఎఱుంగవా?

దేవ—అలాగా? బ్రహ్మచారియా? ఆ! అందుపైఁ బడుచువాఁడా? దా
నిపై బలాభ్యుఁడా? అటుపై శ్రీరంగ దేవ్రాచితచిత్రాన్నదధ్యో
దనమాషఖండపూపాదిమృష్టాన్నభోజనప్రియుఁడా? అపైఁ బ్ర
సవవసవిహారలోలుఁడా? అందుపై భక్తుఁడా? మతి యందుపై
భాగవతోత్తముఁడా? మఱి యింకి నందుపైఁ బ్రమదాపరాజ్ఞు
లుఁడా? అహో! బాగుగ నున్నది!

మధు—అంత హేళనముగ నందు మేమి?

దేవ—ఇక్కఁ బడుచుబ్రహ్మచారిభక్తుని బ్రదుకు కడలేకనట్లే!

మధు—దుఃఖపూర్ణప్రపంచసంబంధ మగుబ్రదుకు కడలేకుటచేతనే భ
క్తుఁడయ్యెను.

దేవ—భక్తుఁ డయ్యెనా? ఆ! నీకు మతి పోయెనా యేమి? నీవు ప్రపం
చాతీత వైతివా యేమి? నీవుయైక్తాయై క్తవిమగ్ననాదూర వైతి
నా యేమి? భక్తుఁడు భక్తుఁ డనెద మేమి? ఎవఁ డాభక్తుఁడు
ఎవనికాధక్తి! ఎక్కడ నాభక్తి! చందనాదిచర్పల భరించి,
పూలదండలు మెడమునుగఁ బూని, దివ్యము లగుపీతాంబరము
లఁ గట్టి, కస్తూరీఘనసారకుంకుమ పుష్పవాసనలచే గమగమలా
డుదుఁ జెన్నంగిగొబ్బొకాయయంతిళిగ నెన్నెరు పులమాలతో

వెన్నన ననియాడుచుండ నిగనిగ లాడుచు జేవలు దేలుచు,
గుమ్మడిగింజవలె, పనసపిక్కవలె, తాండ్రబెత్తువలె, పండికొమ్మ
వలె పోతువలెగాటుకొనియెడలిపోగుపోగుగ్రక్కచు సందు
లేక పెటపెట లాడుచు గన్నెఱకపుఁబెండ్లికొడుకులగుపుగఁ
బ్రకాశించునీతని భక్తుఁ డనెనవేమి? జితేంద్రియుఁ డనెద వేమి?
సర్వసంగవిత్వాగి యనెనవేమి?

మధు—రంగరంగా! ఎట్టగురాలాడుము లాడుచున్నావు. శ్రీరంగదేవు
నినిర్మాల్యము లగుపూలమాలలు మహాభక్తిచే ధరించినయితఁ
డు శృంగారలోలుఁ డగునా? శ్రీరంగప్రసాద మగుచందనశ్రీ
పాదదేలువులను మహానందమునఁ దినివి తీటక యొడలంత
బూసికొనినయితఁడు విటాధముఁ డగునా? నిగనిగ లాడుచు
జేవలు దేలుచు నని యేమేమో చెప్పితివే. సాంసారికదుఃఖ
దూరతచే, శ్రీరంగదేవదగ్గరై కానందమహిమిచే, సత్వసంపన్నత
చే, భక్తియోగప్రథిమచే, నూర్ధ్వరోతస్కతచే, బ్రహ్మసేజస్సం
పన్నతచే ధగధగ లాడుచు దుర్నిరీత్యుఁడై నిడుగ వెల్గొను
న్నవాడు! పండివలె నుండెనా? దున్నపోతువలె నుండెనా?
రంగరంగరంగా! కన్నెఱకములపెండ్లికొడుకువలె నుండెనా?

దేవ—వలెనుండుటయే కాదు. వానినెల్లిపై దాఁచిపోయిన స్త్రీన్నాఁ
డు. ఈతని జెఱవిన స్ట్రీచవుటిపెద్దచ్చు లాగు అగుదురు.

మధు—వాచాదోషము లేల? చాలును! భక్తుఁ డెమిటి? చెడుట యే
మిటి! విటుఁ డగుట యేమిటి?

దేవ—చెడక—యీతనిభక్తి నిలుచునా? పడుచుడన మెక్కడ? భక్తి
యెక్కడ? ప్రపంచనుభవిరాగికిఁగదా భక్తి యుదయింపవలసినది.
అనుభవించి యనుభవించి యేవపడినవానికిఁగదా వైరాగ్యము
లభింపవలసినది. రాగమునఁ గొంతకాలము వన్నెలివిసలుకట్టిన

తె నమతమతమకు లాడుచు నుండులాడి, యెండులోన సీతాకోక
చిలుకవలె గనఁబడినపుష్పవలె యగుకొమ్మపైకి మకరందపానా
శేతు నెగిరియెగిరి, యెదిఁగెయిదిగిరి శ్రవణస్త్రీలవెంబడి యెండు
వేయుచుఁగెన్వెనుచుఁగాండ్రొచ్చుచుఁదగి తిరిగి విరహశృంగార
మునఁ బామువలెబుసకొట్టి తీయఁగోగినలె, నిక్కు లేనినానివలె
నగ్నమై, దైవ్యశక్తి, మేడ్చి మేడ్చి, చోరునివలె గోడలు దాడి,
కాన్లు విలుగ బడి, గోగిమాలబడి నెక్కు లుడిగి, శాంతిఁ బడిన
స్వప్నమగదా విరాగ ముడయింపవలసిగది! కొంతకాలము స్త్రీల
కొప్పులలోఁ బూలు ముడిచిపెట్టుటగదా శ్రీరంగ దేవునిశిరము
పైఁ బూలుచుట! కొంతకాలము స్త్రీకపోలములపైఁ బూచి
కపుల్లతో మకరికాత్తగిములు వ్రాసి వ్రాసి తుడిచి తుడిచి,
యూచి యూచి, మఱల వ్రాసి వ్రాసి చేతులు నెప్పులుపెట్టిన
తరువాతగదా! గంటముతోఁ ద్రాటుచుపైఁ బాగురములో,
ఇగిలనీర్మమముతో వ్రాయుట! కొంతకాలము కాంతల పనుపు
లక్ష్మక కస్తూరితో నెడలఁతపెట్టి పులివేడుమునకువలె వింతవింత
రింగులై ప్రేమకన్న తోడినలె జీరాడ నెట్టిపెట్టియుట లాడిన
తరువాతగదా! యూరంగులు తుపచుకొని విభూతిఁజేఖలో ద్వా
దశోర్ధ్వపుండ్రముతో ధరించి నెట్లిమిఁదిరుల్లాయిలను గోముఖ
ములుగఁ జేసికొని జపించుట! కొంతకాల మధరపానము చేసిన
తరువాతగదా! శ్రీపాదశీర్షపానము! కొంతకాలము జుట్టుపైరుది
గి నభ్రాంతిగనము చేసినతరువాతగదా! శిరోముండనమో! లేక
జటాధారణమో! స్త్రీపాదదాహుడై కొంతకాలము పిచ్చి
చేసిపెట్టుటగదా! శ్రీరంగదాసుఁడుగుట! అట్లుకాక—

మధు—ఏమి! నీసాధాపణమునఁ జెప్పు గుఱువు మనుచున్నవి. నీయ
భిప్రాయ మేమో కూడ బోధింప కున్నది.

దేవ—అటులైన స్వప్నముగఁ జెప్పెదను, వినుము. భక్తికిఁ బడుచుండ నముచుక్కయెదురు. రక్షప్రవేదియున్న దేహములో భక్తి మొలకెత్తదు. కాదాచిత్కముగ మొలచినను వెంటనే పట్టెలలు వైచి మెలికలుబడి మాడును. భక్తి బంగాళాదుంపవలె శీతప్రదేశమునఁ గాని వృద్ధి పొందదు. ఇంక స్వప్నముగఁ జెప్పలేదా? సగట్లుడినఁ గాని భక్తిబయలుదేరదు. తలవెక్కుకలు పండినఁ గాని భక్తి చిగుర్పడు నడుము నంగినఁ గాని భక్తి లేనదు. దేహము క్షయించినఁ గాని భక్తి వృద్ధి పొందదు. చూచితివా? మనఅమ్మ ధరించినతులసిపూసలమాలను మనము ధరింతుమా? అమె శ్రీరంగనామస్మరణము మన కున్నదా?

మధు—సీయూహము కేవల మనశ్యము. నీవు నెఱ్ఱిపడుచున్నావు. భక్తిమొదట యదృచ్ఛచే ననఁగ, దైవేచ్ఛచే బూర్వపుణ్యము ననుసరించి కలుగును. సత్సహవాసాదలవలన వృద్ధి పొందును. బాల్యమూననాదు లాదులకుఁ గారణములు గావు. వార్ధక్యమే భక్త్యంగురవృద్ధిలకుఁ బ్రధానకాల మని నీవు చెప్పితివి. ఇది కేవల మనందర్భ మగుమాట! సుఖానుభవసాధనములు తగిన కొలది సుఖవాంఛ హెచ్చును. శక్తు లుడిగినకొలది వృద్ధి యగునది యాత్మచింతకాదు;—ఆశ. సప్తసకుండుభక్తాగ్రగణ్యుడగు ననినీయభిప్రాయము. వాఁ డతిద్వర్ధితునికంటె దుచ్చితర వాంఛాలాపటతాపిపంకిలాత్ముడు. పగట్లున్నవాడు తననోటిలో నేదైన నున్నప్పుడు చప్పిలిచును, గాని పండ్లు లేనివాడు దేయింబగట్లు సర్వానన్ధలయందు మెక్కట చప్పిలింపు. మన యమ్మయేమో భక్తురా లనుచున్నావు. అమె కున్నంతధనాశ మనకు లేదు. అమె కున్నంతచాభయము మనకు లేదు. స్వోత్కృష్టమయందలియనురాగమే భక్తి. అనురాగ మనునది

సర్వమన్యకులతో వార్ధక్యమున నశింపక మానడు. పశుచందనమే
యందుచేత భక్తికి గొంత ప్రధానకాల మని చెప్పవచ్చును.
అందుకు బ్రహ్మదానులు సాక్షులు.

దేవ—అ! వార్ధక్యమున భక్తులైనవా రెవ్వరు లేరా?

మధు—ఊడిన నుండవచ్చును. వార్ధక్యముచేమాత్ర మైనవారు కారు,
దైవేచ్ఛచేత. పశుచందనమున భక్తుల డగువాఁడుమాత్రము వ
డుచందనముచే నయ్యెనా? పశుచందనముచే జెడునా?

దేవ—అబ్బబ్బ! దైవేచ్ఛ యని నీకు నాకుఁ గూడ సర్థము దెలియని
మాట నెఱదానిని జెప్పినావు. కాలభేదము లేకుండ భక్తి దై
వేచ్ఛచేతనే యుదయించు నంటివి. సరే—భక్తి చెడుటకూడ
దైచ్ఛచేతనే చెడునా?

మధు—పూర్వజన్మపారభముచేత—

దేవ—అంతకుంటే సర్థము తెలియని మఱియొకమాట చెప్పుచున్నావు.
నీవు చెప్పినరెండును గూడఁ గారణములు కావు. భక్తియుద
యించుటకుఁ గాని, చెడుటకుఁ గాని, మనబుద్ధియే కారణము.
మనబుద్ధి చిన్నతనమునఁ బొట్టపొడవలె మిగుల వంకలు గలిగి
యుండును. భవభారము దిగిలాగినకొలఁది తిన్నబడును. అప్పు
డు పరివర్తనమిది నొందును. ఇన్నిమాట లేల? నే నిప్పుడు నీకు
నామతమును నిదర్శనముగ శిలాశాసనముగఁ జేయఁ దలంచి
నాను.

మధు—అదేమిటి?

దేవ—ఈబాహులిచ్చగానిమాటలమున గదా నీకు నాకు గ్రుక్కలాటన
ఆకు నచ్చినది. దైవేచ్ఛచేత గదా యీతఁడు పశుచందనమున
భక్తుల డయ్యె నని చెప్పితివి. నాయుచ్చచేత నీతనిని న్యేతిభక్తిని
జేసినదనో చూడు. దేవదేవిభక్తుల డని నీచేత గొనిపూజింపబడెన

వానిని దేవదేవీపాదదాసునిగఁ జేయుదునో లేదో చూడు. నా
చమత్కారము.

మధు—చాలుచాలు! ఇంతవఱకే యాలస్య మైనది. ఇంటికిఁ బోవుదము. రమ్ము.

దేవ—అదిగో! తిరిగి పోవుచున్నావు. నీమాటపై నీవునిలువక తప్పదు.

మధు—చీచీ! అయోగ్యుడలంపులు కూడ మహాపాపదములు. చాలులే. ఇంటికి రా!

దేవ—నీ చెక్కెనని జేసిన నే నింటికి వచ్చెదను.

మధు—ఏదది?

దేవ—ఈతని భక్తి దొంగభక్తి. ఇతఁడు దేవదేవీలొసాదులకువశ్యుడై భక్తి భ్రష్టుఁడు కాగలఁడు, అనుము.

మధు—నాజిహ్వా గోసిన నే నామాట ననుదానను గాను.

దేవ—జిహ్వా గోసినఁగాని నీ వనలేదమాటను, నేను నాజిహ్వాచమత్కారమున నిదర్శనముగఁ జేసెదను. చూచుకో—

మధు—జిహ్వాచమత్కారములే నిదర్శనములు గావలయును గాని క్రియలు గావు.

దేవ—అలాగేమి? నే నీతని భ్రష్టుని జేసి క్రోధినివలె వేశ్యావీధి నాకింపక పోయినయెడల నావేశ్యావృత్తి వదలుకొని నీకు మరణవర్యతము దాస్యము చేయుదును అట్లు చేసినయెడల నీవు నాకట్లాచరింతువా?

మధు—చెల్లెలా! నీకేమి మతిపోయినదా యేమి? వసిష్ఠ విశ్వామిత్రులు పోరాడి హరిశ్చంద్రుని బాధించినట్లు మన మీతనికి జన్మలు గలుగఁజేయ నుంటిమా? పాప మింక వేఱే మూటఁ గట్టుకొన నక్కఱలేదు.

దేవ—అక్కా! నాతో నింక నేమియుఁ జెప్పకుము. ఈతఁడు యథార్థ భక్తుఁడని నీకు నమ్మకము పూర్ణముగ నున్నయెడల నాపన్నిదమున కంగీకరింపుము.

మధు—నా కావిషయమున నీనమ్మకముకంటె సంపూర్ణమైన నమ్మకమున్నది.

దేవ—అట్లులైనఁ బన్నిదమున కొప్పుకొంటివి.

మధు—ఊహ.

దేవ—ఊహ, కాదు. ఒప్పుకొంటి ననుము.

మధు—ఒప్పుకొంటిని. మనదాస్యమునకు మరణపర్యంతము మితియున్నట్లే, ఈతని భ్రష్టునిగఁ జేయుటకుఁ గూడ మరణపర్యంతమే మితియూ పోయి?

దేవ—ఎంతవనిహాసము. ఒక్కమానము మితి.

మధు—ఒక్కమానము కాదు. అటుమానము లిచ్చితిని.

దేవ—అక్క-అలేదు.

మధు—అక్క-అ లేకపోవుట కాదు. పండె మంత నీవు వచించితివి కద. అందులకు నేనంగీకరించితిని గద—ఈమితిమాత్రమునేను వచించినది కావున నీ వంగీకరింపుము.

దేవ—సరే! ఇత నీవు నీదారినిఁ బొమ్ము.

మధు—నీ విచ్చటనేయుండి యిప్పుడేమి చెబుదువు?

దేవ—నాపాటు లేనై నే నింకఁ జూచుకొందును. నీవుపోమ్ము. దయ. యుచుము.

మధు—ఈ బ్రాహ్మణునకుదూరముననుండునమస్కరించియింటికిఁబోవుదమనిన వినకపోయితివి. అదియింతముప్పునకుఁ గారణమయ్యెను.

దేవ—నేనే గెలిచితివని యింతనిశ్చయఁ జైనవానిని దేవదేవి యిట్లె యూహించె నని లోకమందు నాప్రఖ్యాతి వెల్లడి యగును.

లేదా, అక్క-గారిపాదము లొత్తుదుఁ గాలక్షేపము చేసెదను.

ఇందున ము ప్పేమున్నది?

మధు—సీ ప్ర గెలిచినప్పుడు గలుగుప్రఖ్యాతికై యిప్పుడు సంతోషించు చుంటివి కాని; అక్క-గారచేతఁ గాఢులు పట్టించుకొన వలసిన చచ్చటకు విచారించుచున్నట్లు కనబడుట లేను.

దేవ—అట్టియనన్ధ యెన్నఁటికి సిద్ధింప దనియేకదా నీనమ్మకము! నీకు భక్తుని నిశ్చలత్వ మొక్కసాహాయ్యమున్నది. నైవేద్య యొక సాహాయ్యమున్నది. పూర్వజన్మపుణ్య మను మఱియొక్క-సాహాయ్య మున్నది. నాకిన్ను, ముక్కుతీరు, వాణి, తప్ప నా కేమున్నది? ఆలస్య మగుచున్న దని యిదివఱకే యెన్నిమాటలలో యంటివి. పొమ్ము. దయ యుంచుము.

మధు—సరే. పోక తప్పినా? ని న్నేప్పుడు తిరిగి చూతును?

వదే—నన్ను నీమఱిదని గూడ వేశ్యావీధిలో నాటుమాసములలోవు వఁ జూతువు.

మధు—ఏమో! నీకొక్కట పట్టదల! లేనిపోనియీగొడవ యంతయు నెందులకు?

దేవ—నాయం దింక దయ యుంచి పొమ్ము.

మధు—సరే. అప్పుడప్పుడు దేవచార్తను చెలుపుచుందువు గాదా?

దేవ—సరే—

మధు—నేఁ బోయెదను (నిష్క్రమించును.)

దేవ—ఏమి చేయుటకు క్షేమయుఁ దోచకున్నది. అయిన నుచిత వేషమున రేపటి యుదయమున విప్రనారాయణుని సేవింపఁ బోయెదను.
(నిష్క్రమించును.)

ఇదిప్రథమాంకము.

(శ్రీ)

విప్రనారాయణచరిత్రము.

ద్వితీయాంకము.

ప్రదేశము — విప్రనారాయణుని పుష్పారామము.

ప్రవేశము — విప్రనారాయణుడు, శ్రీనివాసుడు.

విప్ర — రంగా! రంగా! రంగ రంగ రంగా! రంగా!

శ్రీ — దేవరవా రింక సట్టిచింత మానుదురుగాక! తత్సంబంధము లగు
సన్నిచింత లవశ్యము మానుదురుగాక!

విప్ర — రంగరంగా! ఎంతమా టాడితివి! శ్రీరంగనామస్మరణమే యింక
మాననా? శ్రీరంగనివాసమే యింక మాననా? పుష్పమాలా
కైంకర్యమేయింకమాననా? శ్రీరంగదేవదీప్యపదారవిందదర్శనమే
యింక మాననా? శ్రీరంగేశ్వర నిర్మాల్యాఘ్రిణమే యింక మా
ననా? తిరుక్కావేరీర్థపానమే యింక మాననా? ద్వాదశోర్ధ్వ
పుండ్రములే తుడిచినై చుకొందునా? రంగభక్తి నింక గంగాస్ర
వేశము సేయనా? బ్రహ్మచర్యవ్రతమును దగులఁబెట్టనా? గజైలు
వదిలి స్త్రీకటాక్షమాలికాశృంఖలు కాళ్లకుఁ దగిలించుకొం
దునా? వింజామరను వదిలి పైఁటచెఱుగు చేతఁ బుచ్చుకొని
వేశ్యాకపోలఘటాక్షలవిలసితఘర్మనారి నవసయింపనా? రంగ

రంగరంగా! రంగా! (పిచ్చును) (యోగినివేషముతో దేవదేవి ప్రవేశించును.)

దేవ—తథాస్తు! నాచే మూడు గాడిదకార్య మిప్పుడు గజ్జెలు కట్టుకొని యీతనినోట దాండువించుచున్నది. వీరింక నిక్కడ నేమిమాటలాడుకొనుకో విందును.

శ్రీ—అడియేనిపిన్న పమును జేచర నాచును పూర్వముగజిత్తుగింపలేదు.

విప్ర—సీమాట నాకు బాగుగ బోధము కాలే చందువా? గురునివా ధైఖిలి శిష్యునికి బోధించి పోవుట యెకస్వడు సహజము గాని యిది యేమి? ఇట్టిపరిణామ! ఇట్టిపరిణామ! నాబ్రదు కిట్టె తలక్రిందనునా?

శ్రీ—స్వామీ! దాను నెరిమాటు కిటాక్షింపుము.

విప్ర—నే నెరిని గిటాక్షించుకొని గలవాడను గాను. నాకు శ్రీరంగ దేవకీరాక్షసులు కావలయును. అందుకొకరు బుట్టినది. అందుకొకరు బ్రదుకుచుంటిని. దానితోడనే చావలయును. రంగ రంగరంగా! (దుఃఖించును.)

శ్రీ—నిత్యభక్తి యోగప్రపూర్ణు లగుదేవరకుం గూడ భగవత్కటాక్ష లోపము గలుగునా?

విప్ర—కలుగనే కలిగినది సంతతమందహాస సుందరవదనారవిందదివ్య సందర్శనప్రదాత యగునామస్తలరంగండు, నాకస్తూరిరంగండు, నేడేమో నా కస్రసన్నముఖుడై యుండుటయే కాక కింది తోకపావేళవికటికృతనిటలతట్యుడై యుండెనని నేను నీతో నిదినలు కెన్నిసారులు చెప్పుకొని యెఱ్ఱితిని. ఇంకను—

శ్రీ—అదిగో! ఆచితనే మానుకొనుండుని నే నిదినలుకు విజ్ఞాపనముం జేకొంగ మీ రన్యథా భావించి యిట్టిదుఃఖాధి కతను పొందినారు.

విప్ర—అదింతను మారుకొననా? నాతర మగునా? మారుకొని నేను
జేయవలసిన దేమి? రంగా! రంగరంగా!

ఆ. వె. తల్లి లేదు; లేడు ♦ తండ్రి ♦ భ్రాతలు లేరు;

లేమ లేదు; గృహము ♦ లేదు; సీవు

దక్క - నెరియు లేదు; ♦ దాసునిఁ గోపించ

నేదిదెన్ను-? రంగా! ♦ ఎట్లు లుందు?

దేవ—(జనాంతికముగ) నీకు లేమ లే దనుకొన నక్కఱలేదు. ఇదిగో!
ఇచ్చట నీకొఱకే వచ్చియున్నది. నీ కమ్మ లేకపోయిన సత్త
యున్నది. భ్రాతలు లేకపోయిన బాప లున్నారు. ఇల్లున్నది.
ఇచ్చి పుచ్చుకొనుట లున్నవి. మడి యున్నది. మామ్య మున్నది.
సొంతవ్యవసాయ మున్నది. అన్నియు నున్నవి. నీకు బుద్ధిమా
త్ర ముండవలయును. అనఁగ—లేకుండవలయును.

విప్ర—నాకు బుద్ధి లేదు. మనసుకుదురు లేదు. భక్తి లేదు. రంగా!
రంగా! నీ వెట్లు ప్రసన్నుడవగుదువు? ఏమి చేయుదును?

దేవ—(జనాంతికముగ) ఏమి చేయుదువా? తెలి పడి బోగముపీఠి
క స్థపమము.

శ్రీ—దేవా! భక్తి నిలువబడుట కొకమార్గ మున్న దని నేను వింటిని.

విప్ర—అలాగా! చెప్ప వేమి?

శ్రీ—గంజాయి చిలుములో నుంచి కాల్చినయెడల.

దేవ—(జనాంతికముగ) శ్రీనివాసా! గంజాయి జ్ఞానశక్తియు కాని భ
క్తిశక్తియు కాదు. భక్తినిగొదుర్చునట్టి మేదనఁ—తీర్చ లేని
ఋణశక్తియు.

విప్ర—(పరధ్యానముగ) రంగరంగరంగా! ఏమంటివి?

శ్రీ—ఇంతతులనీవనముతోఁ బ్రయోజన మేమి? ఇది కొంత పెంకివై
చి గంజాయి మొక్కలు నాటి పెంచినయెడల—

విప్ర—హా! రంగ రంగా? ఎంతవిపరీతముగఁ జెప్పించుంటివి!

గీ. పల్లవిశకుసుమితపూతి ♦ వనమునందుఁ
దులసి నున్నూలన మొనర్చి ♦ భూవ్రహ్మత్తి
వృద్ధిఁ జేయింపు మంటిఘో ♦ హృదిని విష్ణు
భక్తి విడిచి వేశ్యార్థికిఁ బడయన్ము.

దేవ—(జనాంతికముగ) సెబాన్ ఓడిపలుకు లారంభ మైవవి. విఱుగఁ
దలఁచినకట్టముందు పెటపెటలాడుట సహజమే కాదా?

విప్ర—గీ. చల్లనికటాయములఁ జల్లు ♦ జలజభవను
జల్లనగునవమాలను ♦ సరిసహృదయ
మందుఁ గలుగురంగేళ! నా ♦ యందునీకుఁ
దీక్షభావాలు తగునయ్య ♦ దేవదేవ!

శ్రీ—తీక్షణభావ మామహామహాఁడు వహించిన్ము మీరు భ్రమ పడు
చున్నారు! ఆయనలీరుమొగమును మీరు బాగుగఁ జూచినా
రో లేదో! అప్పుడు దీపపుగ్రీనీడ గాని, మఱి యేదైనగాని
తన్మఖమండలస్పృశనతను దగ్గిప నట్టివికాసశూన్యత మీభక్తి
లోపమునఁ గలిగినదనిభావించి వితిపించవచ్చునా? అదిగాక మీ
భక్తి కిప్పుడు లోపమేమి కలిగెను? వ్రాసెపపాశురములు
వ్రాయుచునే యున్నారు. గ్రుచ్చెపపూలుగ్రుచ్చుచునే యు
న్నారు. వాయించెపతాళములు వాయించుచునే యున్నారు.
త్రొక్కెడునాట్యములు త్రొక్కుచునే యున్నారు. చేసెపస్మ
రణములు చేయుచునే యున్నారు.

దేవ—(జనాంతికముగ) తిట్టికొన్న తిట్టలుతిట్టికొనుచునే యున్నారు.
పెట్టినపట్టెనామములు పెట్టకొనుచునే యున్నారు. పూసిన
గండము పూయుచునే యున్నారు. పుచ్చుకొనుతీర్థముపుచ్చుకొ
నుచునే యున్నారు. త్రాగెకూడక త్రాగుచునే యున్నారు

మొంగెనుచిత్రాన్నము మ్రొగుచునే యున్నారు. నమలెనువడలు నమలుచునే యున్నారు. త్రేచినత్రేపులు త్రేచుచునే యున్నారు. ఏజిచినయెడపు లేడ్చుచునే యున్నారు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగా!

దేవ—(బిగ్గరి) రంగరంగరంగా! రంగా!

శ్రీ—అదియేమి! మఱయొకశ్రీరంగభక్తశిఖామణి యీసమీపమునఁ జేరినట్లన్నది!

విప్ర—రంగరంగా! భక్తిసూక్ష్మముగ నావలెనే కేవలము ధ్వని గలుగుటకుమాత్రమే “రంగరంగా!,, యని యలుచునేచిలుకయో గొరువొక యో కాక, ఈపాపాత్మునిదిరి జేరుటకు భక్తశిఖామణిమాడ వచ్చునా? రంగరంగరంగా!

దేవ—రంగరంగరంగా! (పాదతీరభోధము)

శ్రీ—దేవరవా రట్లు కిటాక్షింపఁ దగుదురు.

సీ పాననతులసికా ♦ పద్మబీజస్థాన

రచితమాలాలు మోడఁ ♦ గ్రాలుచుండఁ

దీరుగా దిద్దిన ♦ తిరునుశి తిరుమూర్తి

తిలకింబు దివ్యదీ ♦ ఛతుల సీన

సీరెడతీ రుగంధ ♦ సీర్కా-వికాసాయ

తళితళిత తను వాత ♦ నలమికొనఁగ

రమ్యనాదముశోడ ♦ రంగనామముఁ బల్క-

మురళిగానమురీతి ♦ మురుపుకొలుపు

గీ. గురుక లొనవిచుచిత్రాన్న ♦ ఘటికవహతి

వర్ణమును గల్గి వెన్నయ ♦ మును బోలె

మెత్తనై బోడిదారాగి ♦ మిల్లి చెంబు

చేతఁ గ్రాలుగా నదిగో! వే ♦ చెయు నెక తె.

విప్ర—(లేచుచున్నాడు.)

దేవ—దానురాత్రిగాన మంగీకరింపవలయును. (సాష్టాంగపడును.)

విప్ర—(సాష్టాంగమును జేయుచు) సర్వాపరాధని! దాసోహం దాసా
నుదాసోహం!

శ్రీ—(తనలో) ఈమెకు సమస్కరించుటకు నాకు బుద్ధిప్రబ్బ కున్నది.
అయిన నేమి? గురువుగారు సాష్టాంగపడినతరువాతనే నూరకుం
డఁ దగదు. (ప్రకాశముగ) దాసోహం!

విప్ర—దయచేయుడు.

దేవ—అట్లు కాదు. మీరే ముందు చేయుడు.

విప్ర—అదేమిమాట? దేవివారు దయచేయుదునుగాక!

దేవ—ఆ! ఆ! నేను మీసాదసేనకై వచ్చినదానను. నన్ను మీ ర
ట్లు గౌరవింపఁ దగదు.

శ్రీ—దేవా! స్త్రీకిఁ దాము సాష్టాంగపడవచ్చునా? అందులోను శిష్య
జీకమునకై వచ్చినదానికి—

విప్ర—(దేవదేవిచేతులు పట్టి కొని) కూరుచుండుడు. కూరుచుండుడు.
(ఇద్దఱును కూరుచుందురు.) దేవివారితిరువడిగల్గనలన నేదేశ
ము పవిత్ర మైనది?

శ్రీ—(తనలో) ప్రస్తుతము మీవనదేశము.

దేవ—దానినిగూర్చి తరువాత ముచ్చటించవచ్చును గాని—మీశిష్యుఁ
డడిగినప్రశ్నమునకు—శిష్యజీకమునకు వచ్చినస్త్రీకి సాష్టాం
గమొనర్పవచ్చునా?, యనుదానికిఁ బ్రత్యుత్తరము సాయింపవ
లయును.

విప్ర—

గీ. శిష్యు నెపుడు గురుఁడు నిర ♦ సింహగూడ;

చాత్యసమునిగ భావింప ♦ నగు నతండు

తనదాసహపాతకునిగాఁగ ♦ దలంపవలయు

నిద్దఱు స్వగురుశిష్యులం ♦ చెన్న నగును.

గీ. గురుని నేమిచి తా నేర్చు ♦ కొనినవ్యా
ముక్కలు మఱచిపోకుండ ♦ బుణ్యమూర్తి
శిష్యుఁడు లభించె నని ప్రీతి ♦ జెడియతని
నిత్యగౌరవమునను ను ♦ నిగంపవలయు.

శ్రీ—(తనలో) ఇట్టిగౌరవము మాత్రము గాయం చెక్కుచును జూపి
యూడవేను.

విప్ర—గీ. శిష్యవాత్మకు భక్తివి ♦ శేష మిచ్చి
పరిమదయ దాని బోధింప ♦ గురునిభార
మధికభక్తిని గురుదేహ ♦ మాదించి
రక్షణము సేయ శిష్యుభా ♦ రమ్మ నుమ్ము.

ఇకను,

గీ. ఇతఁడు బ్రాహ్మణగ్రేసరుఁ ♦ డితఁడు మాల
ఇది వివేకిక, యిది సింహ. ♦ మితఁడు పురుషుఁ
డిద్ది స్త్రీ యనుపైభేద ♦ మెగయుభక్తి
నన్నిచో ద్రవ్యభేదము ♦ లైనయట్లు.

గీ. వేదవేదాంగ సత్సార ♦ వేత్త యైన
శాస్త్రప్రకటప్రవీణతా ♦ జటిలుఁడైన
ద్విజవరుండైన విష్ణుభ ♦ క్తిరహితుండు
పరిమచండాలుకంఠును ♦ బాంసనుండు.

గీ. శ్వపచుఁడైనను బస వైచు ♦ బక్షికిట
కము లగున విష్ణు భక్తియు ♦ క్తము లగునెడ
బ్రాహ్మణోత్తముకంఠును ♦ బరిమపూత
జన్మ లగును మోక్షార్హుఁ ♦ శస్త్ర గాంచు.

గీ. మోక్షనిక్షేప మిషుగది ♦ భూతిశేఖ

కాదు, యజ్ఞోపవీతంబు ♦ కాదు; మోయు

గొరుగుబోడిమీసము గాదు; ♦ గోష్ఠ్యంబు

వంశిజు గా; దుర్లభ ♦ భక్తి గాని.

దేవ—(తనలో) ఇచ్చట నద్వైతలను గొంచె పెత్తిపాడుచున్నాడు కాబోలును. ఇతని కింక సన్మనుల ద్వేషము వదలినదికాదు. భక్తిపూర్ణము లీతనికి చెలియునుగాని, యనుభవమున కింక కాగుగ రాలేదు. ఇతడు సంసారమును వదలినాడు. పైమెట్టదిక యూగులాడు చున్నాడు. ఇతనిని బడచ్రోయుట కిది యే సమయము. గిచ్చుప్పు దిన్న కాకినలె నాచాకచక్రమున కీతడు గిరిగిరి దిరిగి పడవలసినదే. భూతిశేఖ మోక్ష మీయ సపుడు పంగనావము లిచ్చను గాబోలు! గోష్ఠాదమంతి ట్టియ లే స్పృహ గొట్టెతలకాయయంత బాహిష్టును గాబోలు!

విప్ర—

గీ. భక్తులకు బాలిలింగవి ♦ భాగ మిల్లు

స్నానసాధ్యాదికృతు లన ♦ సరము లేదు;

వేదశీర్షి కాజిత యైన ♦ వేడబాబు

పరమభక్తి యొక్క-ట ముక్త్యు ♦ పాయ మగును.

శ్రీ—దేవరవా రున్యసింపిన దెంతసమీచీనముగ నున్నను గొంతపాపండుత్వమును వెల్లడించుచున్నది. భక్తీకత్యశికత నాపాదించుచున్నాను! అదియుఁగూడ సందేహోదము! భక్తితప్ప నితరమోక్షోపాయము లే దనుకొనినను దత్సాధనము లై నకర్మభావములను నిరసించు చున్నారు. బ్రహ్మసృష్టిలో స్థాపించబడినవర్ణలింగవిభేదమును దుడిచివైచినారు బ్రహ్మముఖోద్ధితవేదవేదాంతసారము నుహ్మన నూర్చివైచినారు. దేవరవారుమహాభక్తులు.

తను కేమియు బాధ లేదు. కాని దీనుఁ డగునడియేని కొక్కభయముమాత్ర మున్నది.

విప్ర—ఏదది?

శ్రీ—భక్తి యప్రత్యక్ష మగునస్తువు. కొలదియో గొప్పయో యది లేనివాఁడీ లేడు కాని, యెంతభక్తి యున్నప్పు డిట్టిమాట లా డవలయునో యిట్లు లాచరింపవలయునో తెలియదు. భక్తిమా కున్నదని వెల్లడించుచు వేదముల నిరసించి, వేదవిహితకర్మములను ద్యజించి, వర్ణవిభాగమును భ్రష్టపఱచి, నిరంకుశ మైనట్టియు సుఖతరమార్గ మైనట్టియు నెకయప్రమాణమతమును భవిష్యజ్ఞులలోఁ గొందఁ జేర్చుచుకొందు లేమో, అట్టినిషిద్ధమతమునకుఁ దమయుక్త్యాసము ప్రాతిపదికముగ నుండునేమో యని నేను భీతిల్లుచున్నాను.

విప్ర—భక్తి కుమరనివాఁ డెన్ని వేదవిహితకర్మము లాచరించినను వినియోగము లేదు. కుదిరినవాని కంతకంటె వినియోగములేదు. కాని ప్రస్తుతపృథ్వాంతమును వదలి భవిష్యద్దాధ లేల? ఇప్పుటి కైన నిద్ది స్త్రీ కాదని నీకుఁ దోచినట్లేకద!

శ్రీ—తానుస్త్రీనిగాననియూమెయొప్పుకొనినను నేమెప్పుకొనను. నాకన్నుల నెక్కడ మాపుకొందును? ప్రకృతి నెట్లుభ్రష్టము సేయఁగలను?

విప్ర—అబ్బ! నీకు నాయభిప్రాయము బోధింప కున్నది. ఈమె, యనఁగ నేమి?

శ్రీ—ఇదిగో! దొంగకోళ్ళను బట్టుకొన వేదియుండు సక్కవలె నున్న యీవ్యక్తి.

దేవ—రంగరంగరంగా!

విప్ర—కాదు. ఈమె యనఁగఁ గరచరణాదివిశిష్ట మగుసీమాపము కాదు. సరవయవసీమాప మగునాత్మ. దానికి స్త్రీత్వ మున్నదా?

శ్రీ—నూడకుండు నే న్నెట్లు చెప్పగలుగుదును?

విప్ర—నేను చెప్పదుంటిని వినుము. ఈమె స్త్రీ కాదు. నేను బురుషుఁ
డను గాను.

దేవ—(తనలో) ఈతనికి భక్తితో పాటి ప్రాచీనముకూడఁ బట్టిన దేవో!

విప్ర—ఇప్పుడు తెలిసినదా?

శ్రీ—(సందేహముగ) ఉ ఊ.

దేవ—తెలిసె నంటివి కదా? నిన్ను స్త్రీ నా? పురుషుడవ?

శ్రీ—రెండను

విప్ర—అయ్యె?

శ్రీ—పురుషులయొద్ద స్త్రీగి, స్త్రీలయొద్ద పురుషుడను.

విప్ర—న రే. న రే. ఎట్లైన స్త్రీ పురుషభిన్న స్థాన తత్త్వమువు. (దేవదే
వినుకఁ జూచి) ఇదివఱకే దేవివారిచే నున్నెమున కాలస్య మై
నది తీర్చివేసలయును.

దేవ—ఈశ్రీరంగపట్టాముగారు సమీపమున నున్న యొక చిన్నపల్లె మా
నివాసము. నేను జన్మమున వేశ్యులు. దేవదేవి నాపేరు.

శ్రీ—వేశ్యవే! ఆ! ఆ! ఏమి స్వామీ? భాగవతులము బోగముమేళ
ములో నిరకం గలసి పోవలసిందేనా?

విప్ర—ఏమనెనో వింటినా? జన్మమున వేశ్య ననినది. వృత్తమునఁ బర
మభాగవతోత్తమురాలు.

శ్రీ—పండ్లూజితరువాతఁ గాని, వారకాంత భాగవతోత్తమ యగు
నా? దేవరవాసు పెరిగిలింప దగును.

దేవ—పండ్లు కనఁబడుచునే యుండఁ బోలిన మొదలు? దేవా! అట్టి
పరమతుచ్ఛవేశ్యకులమునఁ బట్టి—

విప్ర—రంగిరింగిరా! ఏమివా జన్మపాపముననో యట్లు సంభవించెను.

శ్రీ—(తనలో) అందుచేతనే మర కిన్ని కిన్ని సభవిచారెను.

దేవ—పాపమున బాల్క్యాచక్రలోనిగాఢము లన్నిటిని చూచి బ్రతికి —

విప్ర—పాపము! రంగిరింగా!

శ్రీ—(తనలో) మరది.

దేవ—మహాపాపమునఁ బెద్దదానకై—

శ్రీ—(తనలో) విజయమహాపుణ్యమున—వైశ్యలమహాపుణ్యమున—

దేవ—అంతకంటె సలిఘేన మగుపాపమున నెక్కి చుట్టొని కంటగట్టబడితిని.

విప్ర—రంగిరింగా! వేద్యలకు స్వచ్ఛాకృత్తి యగుచున్నచోక్కనికని చెప్పితివి. నాకుఁ దెలియలేదు.

శ్రీ—స్వామీ! ఇది దేవు తునిరూపలోనిపూసలను గణించుట! శ్రీరంగదేవార్చనమునకుఁ గ్రుచ్చెనుపుష్పరూపలోని పుష్పములు గణించుట! గాయత్రీమంత్రసంఖ్యాగణనము! ఊర్లోనివేద్య కౌడలుపొలులో లెక్కించుట మర కౌదుల కరూప్య! న్వామీ! నిశ్చల్లినూగమున నుడువనలలో భాగనోత్తముఁ జెట్లు ప్రప్రేముడో ప్రశ్నల్లినూగమునఁ నిరుగుపొలులలోఁ గన్నెఱకపుఁబెల్లొకొడు కిట్లు ప్రప్రేముడని. దేవర కిష్కిణు సశయము పీడినదా?

విప్ర—ఈమెగుణ మొత్త స్వచ్ఛమైనదో నీవు పరీక్షింపకుండ మాటాడుచున్నావు.

శ్రీ—ఆమెగుణమునుగూర్చి నేను జెప్పినే లేదు.

దేవ—అట్లుపైన—

శ్రీ—అట్లుపైన ననగా! ప్రభుమరసమగ్రోపదేశే జైత్రతరువాత—సద్గుణాయకబ్రహ్మజ్ఞానాశాస్త్రప్రకాశమసాధి సారాయణ మైనతరువాత—అంతే కాదా?

దేవ—(తనలో) నేడు గండ్రముండకొడుకు యభేష్టవృత్తికి వేశ్యా
మాతవలె నష్టపడుచున్నాడు. (ప్రకాశముగ) నాపాప మేమో
కాని నామనస్సు ప్రపంచసుఖానురక్తి క్కొక పోవుటచే—

విప్ర—అదిపాపము కాదు. పూర్వజన్మమహాపుణ్యము.

దేవ—ఏమిపుణ్యమో నే నెఱుంగను. స్వామీ! నేను బడినపాటు లేమి
చెప్పుదును! మాఅమ్మ నాకు సింగారింప— నే నగ లూడదీసి
కొన—అమె నాకుఁ జక్కబొట్టు పెట్ట—నేను దుడిచికొని
తిరుమార్చి రేఖతీర్చుకొన—

విప్ర—చూచితివా? పుణ్యరాలియలంకారవైరాగ్యము! ఊర్ధ్వపుండ్ర
ధారణోత్కంఠ! ఆహా! రంగరంగరంగా! భక్తి! భక్తి! భక్తి
వంటిది మఱియొకటి యున్నదా? వేదవిహితకర్మాచరణ మాన
శ్యక మంటివే! జ్ఞానమానశ్యక మంటివే! ఇక్కడ నవి యేవియు
నక్కఱలేకుండ నిశ్చలభక్తి చిన్నతనముననే యెల్లుకలిగినదో
చూడు! శ్రీరంగమూర్తి నిహితక జాయమానకటాక్షవైభవ
ముననే యది కలుగవలయును.

శ్రీ—ప్రవృత్తిలోఁ దిగి పడకుండ దానిని దుస్సంగశూన్యత్వముచేతనే
మనము కాపాడుకొనవలయుననిదేవరయిదివఱకుసాఱించినారు.

దేవ—సాయంకాల మగుసరికి, విటాధముల నాకర్షించుటకై, గుమ్మ
ములోనిలువబడి తలు పోరఁజేసికొని, రంగుబట్టల పెటపెటల
వారు, తాళపుగొలుసులగలగలలవారు, కూనుదీర్ఘములగుయిగు
యిలవా రగునిర్భాగ్యనిరక్షరకుక్షులు వీధినుండి గొంతుకలు స
వరించుకొనుచుఁ బోవుచుండ, నిట్టెముందునకు నట్టెవెనుకకు
దాఁగుచుమాత్ర లాడు మని నన్ను మాయమ్మ గుమ్మములో
నికి గెంట—మొట్టోయని నేను వెనుక వెనుకకు నాలో నేను
దిట్టకొనుచుఁబోవ—

విప్ర—అహా! రంగరంగరంగా! భక్తమణికి తాపంచికసుఖనిర్భాగ మెంతమహాకష్టము! భక్తియుదయించినప్పటి నది నిశ్చలముగ వృద్ధికావలయునుగాని, తుచ్ఛసుఖనిత్యప్రోత్సాహముదాని కెంతయవరోధముగావించునో చెప్పవలయునా? నీవు నిశ్చలచిత్తవృత్తి గలిగినదాన నగుటచేతనే, సభక్తి యవ్యాజ మైనభక్తి యగుటచేతనే, నీవుసర్వవిఘ్నచరమశాంతిఁ జేసి, యంతవఱకుఁ గడతేలితివి! నీయవస్థ విన నాకు జాలి యగుచున్నది.

శ్రీ—(తనలో) మీయవస్థ జూడ నా కేప్పు వచ్చుచున్నది.

దేవ—దీపాలు పెట్టిన నాలుగుగదియలకుఁ బశువులసంతకుఁ బైపల్లెనుంచి వచ్చి పశువుసందర్శము కాకపోవుటచేఁ దిరిగియింటికిఁ బోవుటకు వీలు లేకమానుచున్న కడుపుమంటను శనగపప్పు బెల్లముచే శాంతపఱచుకొని, నిద్రించుటకుఁ దావు దొరుకక, వీధిలో నడయాచున్న యేతలమాసినముండకొడుకో యారాత్రి పెండ్లి కొడుకుగ దావరింప—

శ్రీ—సంతలోఁ బశువు దొరుకుట దుర్లభము గాని సానివీధిలో సాని దొరుక కేమి?

విప్ర—ఎంతకర్మము! రంగరంగరంగా!

దేవ—అట్టితుచ్ఛరూపస్వభావుఁడు—

శ్రీ—నేశ్వరు వెట్టిమొగమునిర్భాగ్యులు తప్ప విష్ణుభక్తులు లభింతురనుకొంటివా యేమి?

దేవ—(తనలో) అమ్మ! నోటియొట్టపుముండకొడుక! (ప్రకాశముగ) నాచేను పట్టుకొని గదిలోని కఠడు లాగ—నేను బంచపానీలోని కాతని నీడ్వ, న న్నాతడు బ్రతిష్ఠాలుకొనఁగ, నేను మొగము విడిపించుకొని ధుమధును లాడ, న న్నాతడు బెడఁరింప, నేను దిట్ట, నాతడు నన్ను దురుక్తులాడ, నే నేడ్వ, నిట్టిముష్టి

యుద్ధసంగ్రామమును మాయమ్మ చూచి నన్ను బహుశ్రీ వాం
 డు సొత్తుకొని పోవునని భోవునేమో యనురోషముతో న
 న్ను సున్నపు బిడతతో నెత్తిపై గొట్టె—

విప్ర—అ! అ! రంగరంగా! సున్నపుబిడత రోలు?

శ్రీ—బాప్టికి వేరే నున్నము కాయానకి— వేరుగడుతును—

దేవ—గిలగిల కొట్టకొని నే నేదో—(వచ్చును)

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఏమనకుము భర్తుని నేత్రములవెంట నానంద
 బాష్పములు వెడలనలయును.

గీ. ఇతరసుఖములు గోరక ♦ హీనకష్ట

పాని బడి భక్తి విలు నృప్తి ♦ పొందినావు;

కడుపు మండ భోకులన్నిట ♦ బహు నాన

యేది ధనవృద్ధి జేసెడు ♦ కృపణునట్లు.

దేవ—ఇంటివారందఱు తలకొనబట్టబట్టి, నిరుగుబారుగు గుడిసె వేటివేర
 క్రాంక్షు దాడులుమెక్కుకొనని—మిత్రకాల హ్రదలు నెకనెకలా
 డ—భోగమింటిపరుపు తీర్చినై చుటకు బుట్టినదీనికి గడియ గాల్చి
 వాతవేయు మని వాడసాచులు నై ద్యభోధములు సేయ—నం
 కిలియేమో యని మాయమ్మ సోదికి బోయి చేతులపైతాటి
 యామతామెతులు కీలుకీలునకు గట్ట—మృతవేత్త లని చెప్ప
 వచ్చినమోసగాక్షు నన్ను మ్రుగ్గుల గూర్చుండబెట్టి బూడిద
 తోగలిపిన దూలగొండమీగు నాకు బోసి రోషిప—స్త్రీ
 త్వవృద్ధికై నేరేడుపండ్లతమాత్రలు నాచే వైద్యులు మ్రింగ
 గింక—

శ్రీ—పూర్వవృద్ధికై మదనకామేశ్వరమో మద్దనమో గాని స్త్రీత్వ
 వృద్ధికి మండేల?

విప్ర—రంగరంగా! ఏమి కష్టములు! జనుల రతవెట్టి!

గీ. అన్యతవాదులు సత్యవాఁ డి ఘోషని బుద్ధి
హీనుఁ డని యశోభయుఁ డని యెన్నుచుగ్రహ
కులులు పశీవ్రతను వ్రేల్చి ఁ గోల మొంట
రెత్తు చచ్చపెద్దమ్మని యీసశ్చిత్రు.

గీ. అత్యనాచారు విధిని యాశ్చర్యకాత్మ
ఛాందసపుముండకొడు నిని యాచుచుగ్రహ
భవగుజాపిడితులు భక్తి యగుని చిత్తి
విభ్రమావద్రుఁ డని శాధుఁ డెట్లుచుగ్రహ.

గీ. తమకుఁ గలవెట్టి దాటిను యిన్యతగుని
వెట్టివానిగ జనులు భా విచుచుగ్రహ
రొట్టివెట్టి దీక్షన వెట్టి యతఁడు లోకు
తల్లగును వెట్టివా రని యోచవలయు.

దేవీవారు సాయించును న్యాసమునకు నష్ట సచ్చితిని. తమిం
చి నెలవిచ్చెను గాక!

శ్రీ—దేవివోయు న్యాసమునకు దేవరవోయోపికుఁ గూడ సంతము
గానబడ కున్నది!

విప్ర—శ్రీనివాసా! అట్లు లాంటి న్యాసుమా?

గీ. భక్తివృద్ధికి భక్తుఁడు యడవపాల్లు
భక్తుఁడు గ్రహించు దిగుఁగాక యెవ్వతరమె?
ఘనమహాకావ్యపోషణ యును గవిమఘ
కన్న మితరుఁ డెఱుగునే కవియె కాక.

శ్రీ—గప్పు మని యొకసారి మెఱుపు మోసినట్లు—పూలు జల్లున నా
కన్నకిముగి జల్లినట్లు—చల్లగా హవాత్మగా బన్నరు చిలికిన
ట్లు—చూడనగంధగంధలమూడమాయత మల్ల నీచినట్లు—సర
ససంగితమృధున్మృదున్మృదావప్రసంగు దెనెన బడి హృదయమున

దూరినట్లు— సుందరయువతీగురుకుచ్ఛాగ్రయాదృచ్ఛకస్పర్శచే
 నెడలు మనస్సునాత్మ్యంతయు నెకమాటు జలజల మనిన
 ట్లు—ఈయంశముమాత్ర మడియేనికి దేవరవారి కిప్పటివఱ క
 ననుభూతము, క్షమింపవలయును—నిష్ప్రయత్నముగ, నిరా
 యాసముగ, నబుద్ధిపూర్వకముగ బయలు వెడలినకవిత యానం
 దింప జేయునుగాని, గాదెక్రిందిపందికొక్కువలె రేయింబగళ్ళు
 బటికి బటికి, పండ్లు గిట్టకఱచుకొనఁజేయునట్లు అంపపుకోతవలె
 గోసి కోసి, గ్రుడ్లు నీరుగ్రమ్మ నెక్కిక్కెండ్రుకను దంటన
 మునవలె బీకి పీకి, జనపనారపచ్చనివలె వెనుకకు ముందున
 కు నూటి నూటినటు, కష్టపూర్వకముగ, బలాత్కారముగలాగి
 లాగి, యీడ్చి యీడ్చిచెప్పి వీధిని బారవైచినకవిత, వెట్టికుక్క
 వలె దోకముడిచి, పండ్లగిలించి, తోచక, తావులేక, యం
 దటిని జూచి తొ జడియుచు, నందఱకుఁ దా భయహేయతల
 ను గలిగించుచు, నెకచోట నైన నెకనిముస మైన స్తిమితము
 గ నిలువఁబడుచు నన్న చీచీ, యనుధ్వనులచే బెదరి పాటిపో
 వుచు, లోకులు నిందించుచున్నారని యేడ్చుచు, నందులకొఱ
 కు లోకులపైఁ బగఁ దీర్చుకొనఁ గలువఁజూపుచు, నెకనిని జం
 పుచుఁ దాను దూరపువాఁతాలదెబ్బలను దగ్గరవాఁకఱదెబ్బల
 ను దిని పరమపదించును. భక్తియుఁగూడ నటులే. అది దివ్య
 తేజమువలె బయలు వెడలవలయును. అట్టెయట్టె పూర్వపుణ్య
 మునఁ బ్రాణవలయును. అంతయే కాని పడరానిపాటులఁ బడి
 సంతమాత్రమున నది వృద్ధియగునా? గొప్పద్రవ్యుల కది యేమి
 పొగచెట్ట? గసికఁ గొట్టినఁ గాని పక్షము గాకుండుట కది యే
 మి పనసకాయయా? దంపి, సాగదీసి, లట్టించినఁ గానిభోగ్య
 ము గాకుండుట కదియేమి గోధుమపిండియా? మహాకష్టములఁ

బడి యెట్టలో స్వల్పముగ వృద్ధి చేసికొనుభక్తి నిశ్చలముగమా
త్రము నిలువదు. ఏటక్కులాడి, వగలాడి, తగులమారిపేరట్రాలో
కుక్క దధోదయవపుట్రాత్రనువలె నోటఁ గఱచుకొని పోవును.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ!

దేవ—మహాత్మా! దేవరశిష్యుఁడు సూర్యునికి వారములును, జంద్రుని
కిఁ దిఘులును జెప్పవఁడుగ నున్నాఁడు!

శ్రీ—ఈక్రొత్త శిష్యురాలు—ఈక్రొత్త శిష్యురాలు—గోవింద భక్తున
కుఁ గొక్కొకము సెప్పటకు వచ్చినది కాఁబోలు నేమి?

దేవ—(తనలో) వీఁ డసాధ్యుఁడ!

విప్ర—(చెవులు మూసికొని) రంగరంగరంగా! అట్లనెద వేమి?

శ్రీ—నేను దేవర నేమియు ననలేదు. ఈశిష్యురాలు నన్ను ధిక్కేపింపనేల?

విప్ర—కాని, నీబుద్ధి మొదటినుండియుఁ గనిపెట్టుచుంటిని. ఏమోలో
కవిరుద్ధముగ నున్నది.

శ్రీ—మీచర్యయో! ఈవయ నేమి? ఇంతభక్తి యేమి? ఈదేహదా
ర్శమేమి? ఈప్రప్తి యేమి! ఈరక్తపాతిమ యేమి? ఈయింద్రి
యనిగ్రహ మేమి? ఈప్రాపంచికసౌఖ్యవిరాగత యేమి! ఈవా
నస్రస్థత యేమి? ఈమాధుకరభిక్షాన్ననియమ మేమి! ఈచర్య
లోకవిరుద్ధము గాదా? మీశిష్యుఁడ నైననాబుద్ధికూడ నట్లే
యుండుట యాశ్చర్యమా!

విప్ర—(నవ్వుచుఁ దల పోకించి) నీవు స్తుతిని మానవుకదా?

శ్రీ—స్తుతిని మాను మని నన్ను దిద్దటకంటె సత్యమును జెప్పవలయు
ననిశాసించువేదమును దిద్దిన భాగుగ నుండును.

దేవ—(తనలో) ఆహా! మహాత్ముఁడు బహునిష్కల్మషహృదియుండు.
బహుభూతదయాముక్తుఁడు. స్త్రీపురుషభేదమే యిప్పటి కెఱుఁ
గనిమహామహుండు. కాని స్వల్పస్తుతిప్రచురత, అత్యుచూఁచిత

మొదలగుకొన్ని బోషము లీయనయం దుంటచేతనే యాసపడు చుంటిని గాని, జాగిలమువలె నీతని గాచియున్న యీశిష్యుని ద లంచుకొన భయము నై చుచున్నది.

విప్ల—భాగవతోత్థమురాలా! కానిండు.

దేవ—ఏమున్నది. భక్తురాల నని, బ్రహ్మచారిణి నని, బైరాగిని నని, జోగిని నని యందఱు నన్నుఁ దిరిమితిరిమి తిట్లు తిట్టి—బాధింప—

విప్ల—ఆ! ఆ! నిజమే! నిజమే!

గీ. అట్టిశుభనామములు తుచ్చు ♦ లాదుఁ జేరి
తిట్లు లయి భక్తునకు నిందఁ ♦ దెచ్చు నింత
కవిమృదులవాక్యములు నిర ♦ ష్టరసటకుల
నోటఁ బడి కవి కిసుమంత ♦ మాట వలెను.

కాని,

గీ. సంగయుతులకు భూషణా ♦ స్వరకాంత;
లగును దూష్యము లధికి భ ♦ క్త్యచితునకు;
వారి కతిదూష్యహేయమా ♦ భక్తిమార్గ
మగును బరమభూషణము భ ♦ క్తాక్షునకు!

దేవ—ఇంటిలోనే పడి “భగవంతుడా! నీపాదసాన్నిధ్యమున కెప్పుడు తీసికొనిపోవుదువ్రాగి!” యనియేప్పుడు సుకపంచను బైట చెఱిగఁగఁ బఱుచుకొని రంగనామస్మరణము నేయుచుఁ బడి యుండ సెక్కఁదేయి భుజాగ్రపరిచిహితశంఖచక్రఁడు—తుల సీమాలావ కుస్కుండు—ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రప్రభాషితదేహుండు గునల్లనియాచార్యపురుషుఁ డొకఁడు స్వస్థమున సాక్షాత్కృతుఁ డయ్యెను.

శ్రీ—వేద్యుంటికి స్వస్థములోనైన నాచార్యపురుషుండు పోచేయుట కిదియే మొదటిసారి.

విప్ర—అహా! అహా! ఏమి నీయదృష్టము! తరువాత నేమి జరిగినదో చెప్పు.

దేవ—నే నానుహాత్మ్యముకు నమస్కరించి దేవరవా రెవరో నెలవిడిచి వేడుకొంటిని.

విప్ర—కానీ! త్వరగఁ జెప్పుము.

శ్రీ—ఉండును. ఏమి చెప్పనలయునో యాలోచించుకొనసేయ కేమి?

దేవ—ఆలోచించుకొనుట కిది యసత్య మని నీయభిప్రాయమా?

శ్రీ—నిన్న రాత్రి గలిగినస్వప్న మీయుదయముననే యెంతయో నిదానించి ప్రృతికిఁ దెచ్చుకొనినఁ గాని పూర్తిగా వెల్లడింప లేము. అట్టిచో నెప్పుడోగలిగినస్వప్నము నాలోచించుకొనకుండ నెట్లు చెప్పగల్గును వని యుతిని. లేనిపోనిదుర్భిప్రాయ మేల పడెదవు?

విప్ర—నాయనా! ఉండవ్రోయి! శీఘ్రముగ నేమిజరిగినదో చెప్పుము. తా నెవరి నని చెప్పెను.

దేవ—నన్ను విష్ణుదాసుఁ డందు రనెను.

శ్రీ—అదేమిమాట? వైష్ణవులు విష్ణుదాసులుగాక వేశ్యాదాసు లగుదురా!

విప్ర—అతనిపేరు?

దేవ—పేరు చెప్ప వీలు లేదు. నేను శోషవణ్ణులచైదవెరుమాళ్దానుడ ననెను.

విప్ర—ఓహూ! భక్తి సారులవారోయి! భాగవాన్వయులోయి! నాకణ్ణావలె నిద్దఱుత్తులప్రస్తులోయి!

శ్రీ—ముసలిదానికిఁ బడుచుదన మిచ్చినమహాపురుషులూ?

విప్ర—ఔను.

శ్రీ—(అవవారించి) ఈడుచుముండ నాతడు ముసలిదానిని జేసినయెడల మన కీబాధ యుండక పోవును. (ప్రకాశముగ) అయ్యా!

పార్వతీపరమేశ్వరు లెదుట నిలిచిన నైన వారిం జూడనిమహాత్ముఁ
డీమెయింటికి వచ్చె ననిన నెల్లు సమ్మురుగు?

విప్ర—నారాయణమూర్తియే యాశ్రితపరమసులభుఁడై యుండఁ ద
ద్భక్తులుగూడ నట్లుండరా? తరువాత నేమి జరిగెను?

దేవ—మహాత్మా! నా కేమైనఁ దారకమార్గ మున్న దేమో చెప్పు
మని ప్రార్థించితిని.

శ్రీ—(తనలో) తారకమార్గము నిన్ను జల వెడకుకొనవలయును? నృ
త్తి ననుసరించి యూరివారి నెత్తి గొట్టటయే తారకమార్గము.

విప్ర—తగువాత—

దేవ—“శ్రీరంగక్షేత్రమునఁ బుష్పనగమున నర్థపంచకజ్ఞానసంపన్నుఁ
డగుమహాత్ముఁ డొకఁడు విప్రనారాయణు డనుపేరున వెల్లుడు
న్నాఁడు. నీవు పోయి యాతని సేవించిన నిస్సంశయముగఁ గృ
తార్థురాల వగుచువు,, అనెను.

శ్రీ—(తనలో) ఈదుర్వేశ్యాసంగతి కాచార్యోపదేశము మూలాధార మ
య్యెనా?

విప్ర—ఆ! ఆ! నే నతవాడనా? అయ్యయ్యా! దుర్మార్గుఁడను. పా
పిష్టుఁడను. ఆమహాత్మునిపాదుకల కున్నంతయర్హతయైన నాకు
లేదే!

శ్రీ—ఆపాదుకలకించిమట్టి కున్నంతయర్హత నాకు లేదు.

దేవ—ఇట్లు సాయించి యాతఁ డంతర్హితుఁ డయ్యెను. ఒక్కతెను బై
కి రాఁగ నూరివారు తాలఁ గొట్టుదు రను భయముచే మా
యక్కను సహాయురాలిగఁ దీసికొని నిన్నటియుదయమున నీ
పుష్పవరముఁ జేరి దేవరయెదుటఁ బడి మాయక్కతో సాష్టాంగ
పడితిని.

విప్ర—ఆ! ఆ! అదెప్పుడు?

శ్రీ—నిన్నటియుదయమున నని చెప్పియే యున్నది.

విప్ర—సీపుకూడ నప్పుడు నాతోడనే యుంటివి కాదా?

శ్రీ—ఁ.

దేవ—మీశిష్యులు మమ్ములఁ జూచినట్లు నే ననుకొంటిని.

విప్ర—శ్రీనివాసా! చూచితివా?

శ్రీ—చూచితిని.

విప్ర—అప్పు డేల చెప్పలేదు?

శ్రీ—దేవరవారియొద్ద విష్ణుగాఢామాహాత్యమును నేర్చుకొన వచ్చిన
వాడను గాని దేవరకు వేశ్యాగాఢాకలాపమును బోధించుటకై
వచ్చియుండకపోవుటచేత—

విప్ర—ఇక నెక్కడివేద్యయోయి! ఆవేశ్యాజన్మమే పోయినది! తత్సం
స్కారములే నశించినవి. ఇది యొకపరిశుద్ధతత్త్వము.

దేవ—సాస్తాంగపడినను దేవరవా రాశీర్వదింప కుండుటచేతను—మా
వంశజూడనైనఁ జూడకపోవుటచేతను—

విప్ర—క్షమించవలయును.

దేవ—దేవరమనము శ్రీరంగేశ్వరపుష్పమాలాకైంకర్యపంకలిత మైన
పుడు దేవర కన్యవస్తువు కనబడునా? నన్నుఁ జూడనిభక్తాగ్రగ
ణ్యులు నాసేవ నోకిరించి నన్నుఁ గృతార్థులు జేయ రని మహా
విచార మొంది, మతి లేక, యెచ్చటికిఁ బోవుటకును గతియు
దిక్కును లేకయేమి చేయుటకుఁ దోచక, శ్రీరంగక్షేత్ర మం
తయుఁ దిరిగి తిరిగి పరమార్థిచే నేడ్చి యేడ్చి, నిన్నరాత్రి రెం
డుయామములకుఁ గావేరిలో ఓగిప్రాణత్యాగమును జేయుటకై
తత్తీరమును జేరితిని.

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట వింటిని!

శ్రీ—(తనలో) ఏదీ? జరిగినది కాదు.

విప్ర—కరచరణాద్యనయవవిశిష్ట మగుస్థిరూపమున నుంటచేతనే యాత్మకు మోక్షోపాయము కలిగినది. ఆత్మ తరించునది దేహము చేతనే. రంగరంగా యని స్మరించుటకు నో యుంటచేతనే, రంగాలయమునకుం బరుగులిడుటకుం గాఢు లుంటచేతనే, రంగని దర్శించుటకుం గన్ను లుంటచేతనే, రంగని బూలం బూజనేయుటకుం జేతు లుంటచేతనే కదా మన యాత్మలకు రంగభక్తి కు దొినది. అవయవరహితమును రూపశూన్య మైనయాత్మ రంగని సేవించుటెట్లు? సేవించిన నది యొకసంతుష్టికర మగుసేవగ నుండునా? గట్టిగ వదలకుండ రంగనికాఢులు పట్టుకొనవలయును. నోరాఘ్నకొనిపోవునట్లు రంగనామము స్మరింపవలయును. అది సంపూర్ణ మగుసేవ. అది సంతుష్టికర మగుకైంకర్యము.

శ్రీ—(తనలో) దీనికే జబ్బదస్తీ భక్తి యని పేరు.

విప్ర—నామసనులోనియభిప్రాయమును సీకుం జెప్పెదను వినుము. నాకు మోక్షమం దైన వంతయపేక్ష లేదు. ఎన్నిజన్మయు లయినఁ దనివి దీఱకుండ నెక్కరీతిగ రంగకైంకర్యమును జేయుటయే నాకుం గావలసివలయు. సరి. సరి. దీని కేమి? తరువాత సేమి జుగెను?

దేవ—అప్పు డొక జుగసమృద్ధముగా నుండుటచే గొంతసేపు తాళియుండవలయు నని తత్త్వరమునఁ గూరుచుండ నొందుచేతనో కన్నుల కట్టె మబ్బు దగుల సొమ్మసిల్లితిని.

శ్రీ—(తనలో) త్రాగుటచేత—

విప్ర—సెబాస్! రంగండు నీప్రయత్నమును గొనసాగనిచ్చునా?

శ్రీ—ఎవనిగొంతుం గోయుట కట్టెపెట్టి యుంచెనో?

దేవ—అంతట నిద్రావస్థలో—

శ్రీ—తిరిగి స్వప్నమా? ఇదివఱ కాచార్యపురుషునివంతు తీరినది. ఇంక రంగనిదికాబోలు! వేశ్యానునయమునకు భగవంతుడు, భాగవతోత్తము తెంతచచ్చక యయిపోయినారు!

విప్ర—అదియే భగవంతుని గుఱు దున్న విశేషము. ఆగ్రితాతిసులభుడు. గజేంద్రాశ్వాదులు తిరుప్రవత్తి. సేయ, నిత్యసూరు లాశ్చర్యపడునట్లు స్వామి పరిమండిమునుండి వేంచేస మకరికాదంతప్రణానాథత మగు భర్తునిపాదమును శ్రీచేపిక పోలకలకలాలనశీల మగుతనదక్షిణహస్తమున నెత్తి ధన్యాత్ముని జేసిసయాభక్తవత్సలునికంటె—అపమపురుషునికంటె—ఆదక్రవర్తితిరుమగనారు కంటె—అజగదాధారునికంటె—నాకణ్ణచుకంటె సులభుఁ జెవఁడు? ఆపదల కష్టపనునాఁ జెవఁడు? రక్షించువాఁ జెవఁడు? అజ్ఞానహరుఁ జెవ్వఁడు? నిత్యానందప్రదాత యెవ్వఁడు? రంగరంగరంగా! (అతిచును.)

దేవ—ఎవరో వచ్చి నన్ను శ్రీరంగేశ్వరునియాలయములోనికిఁ దీసికొని పోయినారు. రంగరంగా! విప్రనారాయణమూర్తిని సేవింప వచ్చి యాతనిచేఁ దిరస్కరింపఁబడి నీపాదములే గతియని నమ్మి వచ్చితి,, నని పెద్దకేకలు పెట్టి యేడ్చితిని.

శ్రీ—ఇదివఱ కెవరో వచ్చి తీసికొనిపోయి రని చెప్పియుండి యిప్పుడు నీయంత నీవే యాలయమునకు వెళ్లినట్లు చెప్పుచున్నావు.

విప్ర—అది యొకతప్పు కాదు. కానిమ్ము.

దేవ—“తెల్లవారినప్పిట్ట మాలాకైంకర్యమునకై వచ్చువిప్రనారాయణుని మేము మందలించుము. నీవు పోయి యాతనినే సేవింపుము,, అని స్వామి గంభీరవాక్యములఁ బ్రసాదించినట్లుండ నదిరిపిడి మోక్షించితిని.

విప్ల—రంగరంగరంగా! అయ్యోయ్యో! రంగరంగరంగా! ఇంక నేమున్నది!
 రంగరంగరంగా! ఇందులకా మోము ముడుచుకొంటివి! ఇందు
 లకా యద్రసన్నములుండవై యుంటివి! ఇదిగో! లెంపలు నైచు
 కొనుచున్నాను. (అట్లుచేయును.) రంగరంగరంగా! క్షమింపు
 ము. సర్వాపరాధిని క్షమింపుము. భక్తిశిఖామణీ! నన్ను మం
 దలింతు నని స్వామి సెల విచ్చెను గాదా! సెలవిచ్చెనుగాదా!
 సెలవిచ్చెనుగాదా!

దేవ—ఏమి? అట్లు సంభ్రమపడెద నేమి? నావలన నేమైన తప్పు గలి
 గెనా?

విప్ల—సీవలనఁ గాదు. ఈనిర్భాగ్యునివలన—ఈయక్షిణూన్యనివల
 న—ఈమత్తుని వలన—ఈమందుని వలన—ఈమరిహంకారుని
 వలన—

శ్రీ—అట్లు మాపించుకొందు నేల? శ్రీరంగదర్శనతత్పరతను మీనే
 త్రములుండి, శ్రీరంగ దేవాలయఘంటాంకారనాదశ్రవణతత్పర
 తను మీకర్ణములుండి, పాశురపఠనావేగమున మీజిహ్వయుం
 డి, భక్త్యావేశమున నాత్రయుండి దేహస్మృతియే లేనట్లు లుండి
 సమీ రీమెను గాంచి, యానందించి, యూశీర్వాదించి, ప్రసంగించి,
 యుపదేశించి, కృతార్థ నానిముసముననే చేయలే దని శ్రీరంగ
 మూర్తికి మిన్నపైఁ గోపము వచ్చిన దనుకొనుటకంటె నసందర్భ
 మైనవాక్యము స్పష్టస్యాది యిప్పటివఱకుఁ గలిగి యుండ దని నా
 యభిప్రాయము. అందులో శ్రీరంగమూర్తియే యట్లు సాయించుట
 తనదైవత్వమును దానుదగ్ధము చేసికొనుట గాని మఱియొ
 కటియా?

విప్ల—రంగరంగరంగా! ఎట్టిమాట లాడుచున్నావు! శ్రీనివాసా! నీకుఁ
 దెలియదు. విష్ణుతిరస్కారముకంటె విష్ణుభక్తిరస్కారము

మహాపాపప్రదమోయి! అట్టిమహాపాపము నామెడకుఁజూట్టకొని
నని. రంగరంగ! రంగా! ఎట్టు లుద్ధరింతువ్రా! ప్రపన్నురాలా!
నన్ను మాదలించు నని స్వామి యానతిచ్చెను గాదా? ఆనతిచ్చె
ను గాదా? ఆనతిచ్చెను గాదా?

దేవ—మహాత్మా! నేను శాంతి నొన దేవయొక్కకు వచ్చి తమకుఁ
దొందిర యిచ్చిచుంటినా? నే నేమైనఁ దప్పాడితినా?

విప్ర—నీ వాడినవి వేదాత్మరములు! సీపు మహాత్మురాలవ్ర. వైవసా
క్షాత్కారము గలవానవ్ర సీతో భగవంతుఁడు నెల విచ్చినట్లు
న న్నియుదయమున నాతఁడు మందలించినాడు.

దేవ—ఎట్లు! ఎట్లు!

శ్రీ—(తనలో) ఇదిచూచు విచిత్రే! ఎటుగనట్లే! నిన్న యుదయమునం
డియు సీముండ మమ్ము తథాస్తు దేవతవలెఁ గనఁబడుచుండ సమీ
పమున నాశ్రయించుకొని తిరుగుచునే యున్న దేవో?

విప్ర—నా కాతక్షీయుడయమునఁ బ్రసన్నుఁడు కాకలేను. అతని
మొగము వికాసనంతముగనే లేదు. మందహాసపూర్ణముగ
నుండుటకు మాఱుగ ధునుధుమ లాడుచున్నది. నా కింతకంటె
నేమున్నది. నాబ్రహ్మకుఁ కింతకంటె లోప మేమి? నాచూఱమున
కింతకంటె సవధి యేమి? నానేత్రముల కింతకంటె మంటయేమి?
నామహాపాపమున కింతకంటె దుష్టఫల మేమి? నాయాత్మ కింత
కంటె శల్య మేమి? మాదలించు నని యాజ్ఞ యిచ్చెను. మంద
లించినాడు. నిన్ను నామొద్దకుఁ జేర్చుకొని. ఇక నాను
హాత్ముఁడు నాకుఁ బ్రసన్నుఁడు గాకుండునా? అతిచురుభుండీ!
ఆశ్రితదోషభోగ్యత్వగుణసంపన్నుండీ! అమితకరుణావిప్రాస్థుండీ!
అట్టిశ్రీరంగమూర్తి నాకింకఁ బ్రసన్నుఁడు గాకుండునా? అగును.
నాతఁ డేమియో తెలిసినది. అచటకు శివ మొంది. నామన

స్సు నివ్వచార మైనది. రంగరంగరంగా! రక్షించితివి! ధర్మో! నీ
పునామైచ్చిగుం బంపినభక్తురాలు, ఈమెతో మహానంపమున
నీకుం గాలక్షేపమును జేసివెను. ఏరంగదాసురాలా! నీమూల
మున నే గృతాంధుడ నైతిని.

దేవి—దేవరవోపాదముల మాశ్రయించి సహాయనోరకను గావచ్చిన
నాతో మీ యిట్లు లావణీయం దగునా! దేవకు శిష్యురాలను.
సేవకురాలను మీపాదముల నొప్పుకును, మీవస్త్రముల నుగు
కుకును. మీపులమొక్కలను నీళ్లు తోడుచును. మీరు రం
గిని కప్పుచుపులుల చులును నేను న్నున్నను.

విప్ర—అది నే సంగీకరింపను. నా కీచేతు లేల? రంగయు భరింపదగిన
పూలహంబలు నేనే గుచ్చుయెడల నాచేతు లేల కాల్పనా!
హంలాకాను లగుభక్తు లెవరగు తరిగి రిని విని నే నిట్టి దా
న్యముచే నాతెనుకను బవిత్రముగఁ జేసికొనుచున్నాను.

దేవి—అట్లులైన పోనిండు. నేను మీవస్త్రశాలను సమ్రాజ్యము చేసె
దను. అలికెదను. మ్రుగ్గు పెట్టెదను—

శ్రీ—ఒకటి యనినమాట యేమి? అడువాను చేయుకన్నిపనులను
జేయ నిశ్చయించుకొనినావు.

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీకు గొంతదేహశ్రమము తగ్గు నని సంతోషప
డుచున్నావా?

శ్రీ—దేహశ్రమమున కేమి కాని హృదయశ్రమము ద్విగుణ మైనది.

విప్ర—ఎచుచేత?

శ్రీ—భక్తి రాజచిక్కుచుతీగెవలె మొట్టిగనే యెరుగదగినది. అది
యేనువచ్చిపడవనే దేవరభక్తిసాంతత్యమున కేమిగోపము గ
లిగెనో యని నేను విచారించుచుంటిని. అగుపై వన్నెలు చి
న్నెలు గలయీమె యెవరి బావరించెడి. సర్వసంగవిత్త్యాగు

లగుచేసెనకు సంసారవృద్ధి యగుచున్నది. ఇక నంతవృద్ధి యగునో యని నే నేడ్చుచున్నాను.

విప్ర—సంసారవృద్ధి యెట్లుగను? నున్న లెన్న గూడిన నెచటి యగునా? ఈమె రంగనిరూఢుడై నిల్చి వేచుచున్నది. మనుష్యుడు మేమున్నది?

దేవ—దేవా! మీ కిష్టము లేనిదెయ్యక నే నెన్నకైతెన బోవుచును. నిర్బంధ మేమి?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట నాజితిని! నీవు మహాభగ్గురాలగు. నీసాంగత్యముచకకంటె నాకుఁ గానలసిన దేమి? అందుకై బరమవ్రహ్మ శీఘ్రము లగుధర్మక్తిసారథిగవాసునిచే నిటకుఁ బాపఁజూపితివి.

దేవ—దేవగదానినై నే నిచ్చట నుండుట మీ కిష్టమిది!

విప్ర—అడియేని కది మహాభాగ్యము.

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగరంగా!

దేవ—మీధుక్తి శ్రేయ మేదైన నున్న నది మీకిష్టమిదే గుఱుకు విద్విష్టులు వేయించుడు. ఈబొంబిలోఁ బ్రాణము లున్న తహాకు శ్రీరంగ దేవతైకర్యము, దేవరత్నైకర్యము చేసికొనుచు నుండెను.

విప్ర—రంగరంగరంగా! అట్లు లాడఁ దగునా?

శ్రీ—అట్లు లాడుట తగదు కావున దేవరయారగించుభిక్షాన్న మీమెచేతనే మాధుకర మెత్తించి తెప్పించఁ దగును.

విప్ర—అదెందులకు? నేనే పోయెదను. లేనియెడల నీవు పోయి తేవచ్చును.

శ్రీ—దేవగకు వర్ణవిభాగముతోఁ బని లేదు. లింగభేదముతో నంతకంటఁ బనిలేనప్పు డామె తెచ్చిన బాధ యేమున్నది?

విప్ర—ఎందులకోయి! అట్టియగత్యము లేదు.

శ్రీ—(తనలో)

సీ. విప్రాంత్యజాలలోన ♦ భేద మేమనుఁ గాని

పంచముతోడ నా ♦ పడంగ లేదు

తరుణీపురుషు లొక్క ♦ తత్త్వ మోసనుఁ గాని

యింతి వీధిఁ బడి న ♦ హింపలేదు

వేదమూల చలిమంట ♦ వేయ నొసనుఁ గాని

తృప్తిశ్రాద్ధము సమా ♦ త్రిముగఁ జేయు

సత్యవర్తనమే వ్ర ♦ శస్త్రమోసనుఁ గాని

పక్షిని స్థాచరిం ♦ పంగ లేదు.

గీ. తనకుషియెడమచేతులఁ ♦ దనరునట్టి

భేదమే తీర్చుకోలేని ♦ వైష్ణవరులు

లింగవర్ణ భేదములు మా ♦ గృంగఁ గలఁడె?

పొల్లుకేల నృప్తిని ♦ యూల మగునె?

గీ. బ్రహ్మసృష్టిలో భేదమే ♦ ప్రాతిపదిక

వర్ణభేదములు మఱొక ♦ ప్రబలభేద

మోచి యొకనిపై నొకఁ జేచి ♦ యెగయుచుగ్రహ

భేదసూన్యముగ బ్రదుకె ♦ లేదు గాదె?

గీ. కుక్కగొడుగులవలె బుట్టి ♦ గ్రుంకుమనము

ప్రాక్షనప్రకృతిగతిప్ర ♦ వాహ మడ్డు

ఁబుతుమే? బుద్బుదము లట్లు ♦ పైని నూఁగి

యెటనె టప్పనకుండఁ బే ♦ లుటయె కాక.

(ప్ర)కాశముగ) స్వామీ! అట్లేమోయిస్తామి తముగనున్నారేమి?

విప్ర—నా కిపుడు మనను నిర్మలముగ నున్నది. లోపలినుండి యేది

యో సముద్రతరంగములవలె బొంగుచున్నట్లున్నది. ఒడలు

జలజల లాడుచున్నది. పులకాంకుర మగుచున్నది. రంగరంగ
రంగా! ప్రసన్నుడ నైతివి. మీరందఱు నాతోఁ బాడుడు.
నాతోఁ దాండవింపుడు. రంగరంగరంగా! రంగరంగరంగా!

దేవ—(తనలో) భక్త్యావేశ మాహికజ్వరమువలె దిసమున కొకసారి
యో రెండుసారులొ తగిలి విడుచునుగాబోలు!

కాంభోజరాగము—ఆదితాళము.

విప్ర—నీరదలవితాంగ శ్రీరంగా! ♦ నిఘోలపాపవిభంగ ॥సీ॥

సారిహీనం బై నయినా ♦ సారిమందనం జక్కి-సింహ

నీరజంబుల భక్తి గోల్వంగ ♦ నేరిక చెడిపోతిరంగా! ॥సీ॥

దేవ—(తనలో) ఇక ముం దని జగుగవలయును.

విప్ర—నుందరం బగుఫాలతలమ ను ♦ శోభిల్లెడుదిటుకురు

లందముగ నిరుపాయ లాడగిను

చెందోవ నిగిదింపగం దగు ♦ చందమున దిగుకేళి దీప్తి

చందమామనుబోలుసీమొగ ♦ మెందులకుఁజూపింపరుండుప్ర॥సీ॥

దేవ—(తనలో) ఈమొగము నామొగమా? రంగని మొగమా?

విప్ర—(గట్టిగ తాండవించి) రంగరంగరంగా! రంగా!

(పెద్ద కేకిలువైచి నేలఁ బడును.)

శ్రీ—ఆహా! ఆహా! భక్త్యధికతచే గాబోలు మహాత్ముడు మూర్ఖ
మొదినాడు.

దేవ—(అతని దనతోడపై నుంచుకొని పైటచెఱగుతో విసరును.)

(తనలో) ఇట్టియవస్థనే నేను గోఁతిని. స్త్రీస్పర్శచే నేమైన మా
ర్పుకలుగునేమో? (తలయుఁ జెక్కులువక్షమునునిమురుచున్నది)

శ్రీ—నీవెందుల కీతని స్పృశించితివి? నీ వటు బొమ్మ. లే. లే.

దేవ—గురునిదేహసంరక్షణము శిష్యునిదని యీతఁ డిదివఱకు బోధిం
చినయంశమును మఱచితివా?

శ్రీ—శిష్యుని దని చెప్పినాడా? శిష్యురాలి దని చెప్పినాడా?

దేవ—భక్తునిగూర్చి లింగ భేదిము చూడదగ దని యాతఁ డుపశ్యసించి
ఎ లేదా?

శ్రీ—భక్తునిగూర్చి యని చెప్పెనా? శిష్యునిగూర్చి యని చెప్పెనా?

దేవ—నే నిటకు భక్తి వభ్యసించుటకే కదా వచ్చితిని!

శ్రీ—నీ వభ్యసించి నిష్ఫలభక్తురాల వై నప్పుడు చూచుకొనవచ్చును. లే!

భిష్టుడు లే! అదిగో! ఆదిక్కుమాలినపైటచెఱుగుతో విసరుచు

న్నా పేమి? ఆగు! నాప్రారబ్ధము. ఆగాలి నాకుగూడఁ దగులు

చున్నది. (విప్రనారాయణునిచేతిలో) రంగరంగరంగా! రంగా!

విప్ర—(లేచి) ఏడీ? కాపేరిరంగఁ డెడీ! ఏడీ! కస్తూరిరంగఁడు! ఏడీ

శృంగారరంగఁడు! ఏడీ! వైభోగరంగఁడు! ఏడీ! నాయుయ్యా

రిరంగఁ డెడీ! రంగరంగరంగా! (పడఁబోవును.)

శ్రీ—(బట్టుకొని) దేవా! తమ కొడలు తిరుగు చున్నది. పర్ణశాలకు

దయచేయవలయును.

విప్ర—పర్ణశాల కేల? నన్నుఁ బట్టుకొని శ్రీరంగాలయమునకు. దీసి

కొనిపోమ్ము! అచ్చట నాదివ్యమూర్తిని, నాముద్దలరంగిని,

యొకసారి సేవింతును.

శ్రీ—మహాభాగ్యము! దేవర దయచేయుదురుగాక!

దేవ—నేనుగూడ వచ్చెదను.

శ్రీ—వలదు. నీవు పర్ణశాలకుఁబోమ్మని న్నటమేముగలిగికొందుము.

దేవ—నలే!

(అందఱునిష్క్రమింతురు.)

ఇదిస్వీతీయాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

తృతీయాంకము.

[ప్రదేశము—విప్రనారాయణనిపుష్పరామము]

(సప్తవేళము—దేవిదేవి)

దేవి—అహో! పాపకాలము! వేద్యుండిచుట్టు శృంగారవేషములతో
విటులు దిగుగవలసి యుండ, వేద్య నైననే సీసన్యాసిసీవేషము
న విటునిసంఘాదించుటకొఱ కల్లలాడవలసి వచ్చినది. ధనలాభ
మునుగోరి యీతనికొఱకు దేవులాడుట లేదు. ఆతఁ డిచ్చు
న దేము? సాలగ్రామతీర్థము! పోని! చక్కఁడనము చూచి యీ
తనికొఱ కేప్పుచుంటి నేమోయన నట్టిరూపలావణ్యాదు లచట
పూజ్ఞానుస్వారములు! వేశ్యానృత్తికి స్త్రీప్రకృతికిఁ గూడ నన
గ్న నైనపని సేయుచుంటిని. మాయక్కచే నెప్పుడో దాస్యము
చేయుచుకొనఁ దలఁచి, యిప్పు డీబాపనయ్య కది యిది యన
రాన్నికైకర్యము సేయుచున్నాను. ఆతనికి బానిస నైయుంటిని.
కడుపు నిండినయన్నమునకు మొగము వాచి, యొడలునిండినగు
డ్డకు మొగము వాచి యుంటిని. లోనఁ గడుపు మండుచుండఁ
గఁ జైకి మహానందమున రంగనామస్మరణము చేయవలయును.

కాన్లువిటుగఁ దాండవములు! నోరు నెప్పులువెట్టఁ బాటలు! చె
వులు తడకలుగట్టఁ దాళిపుదెబ్బలు! ఇంతకు మేళములో ము
క్కాకలు దీనిదాన నగుటచేయిధాటి కింక నిలువఁబడినాను.
అనినను మిక్కిలి శ్రమముగ నున్నది. లోపల విటాకర్షణవృ
త్తి పైకి విష్ణుభక్తి! లోపల నిద్రాయనమృద్ధనోత్కంఠత, పైకి
భాగవతోత్తమత! లోపల సంగవాంఛాపాటవము—పైకి స
న్యాసిస్వరూపము! లోపలఁ గ్రీడామందిరావాసాభిసంధి—పైకి
శ్రీరామాలయసందర్శనకుతూహలత! లోపల భక్తుని బాదదాసు
నిగఁ జేసికొనుకోరిక—పైకి భక్తునిపాదములకుఁ బ్రణామము!
లోపలసంగమంత్రజపము—పైకి నస్తాశ్రమంత్రజపము! లోపల
దలపుచో దొంగతనము—పైకి మాటలో రంగనామము! ఇట్టి
స్వరూపము నిట్లు వెల్లడించుచున్నాను. లేనిప్రేమములు వెల్ల
డించుట, రానియేడుపు లేప్పుట కలుగనికోపములు గనఁబడుచు
ట, లేనివిషయములు తెచ్చుకొనుట, మొదలగునుజనమహేం
ద్రబాలవిద్యలతో విజయప్రశ్నికఁ గొనినదానను గనుక యితవ
డుకు దూసిపోకుండ నిలిచితిని. అనినను మిక్కిలి శ్రమముగ
నున్నది. ఎంతశ్రమపడినను నుదకు సాధింపఁగల ననునాస యు
న్న సంతసాధ లేదు. అధైర్యమనుమాటయే యెన్నఁ జెఱుంగ
నినాకే యిట్లున్నది. నే నిటఁ బ్రవేశించి యైదుమాసములు
దాటివది. అనేకవిర్యాదుము లతనిదేహముతో నాదేహము
ను దగుల నిచ్చితిని. గిలిగింతలు పెట్టితిని. జుట్టు దువ్వితిని.
పుఁలు ముడిచితిని. దేహమునకు గండము పూసితిని. కాళ్లకు
గజ్జలు కట్టితిని. చిత్రచిత్రవృత్తము లనునొక నెన్నిమాఱులో
కొనిరించితిని. మోము మోమునఁ జేర్చితిని. పాదము లొ
ద్దితిని. ఉప్పుపూ! కరుగ లేదు. కదల లేదు. మొదల లేదు. అద

ఓపడ లేదు. టాంక లేదు. ఊహలు. స్వా! ఒడలు జల్లుమనినట్లు
యినఁ గనబడలేదు. రోమాంచమైనఁ గలుగ లేదు. తాతిబా
మ్మ! మంచుగడ్డ! ఉక్కుతునుక! వజ్రఫలకము! చీచీ! ఆడుదా
ని కక్కఱకురానిమగవానితనువేల? ఈనిర్భాగ్యుని కట్టె యం
త్యావస్థాగ్నిదీప్తికే కాని యనంగాగ్నిదీప్తి కక్కఱకు రాదు.

(నేపథ్యమున) రంగరంగరంగా! రంగ! అంతమాట వలదు.

దేవ—అదుగో! గురుశిష్యులిద్దఱుఁ గూడ వచ్చుచున్నారు. నే నీమాల
తీలతఱఁటున నుండి వా రేమనుకొనెదరో విందును.

(విప్రనారాయణుఁడు శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశింతురు.)

శ్రీ—అలాగునఁ జెప్ప మని యిదివఱకుఁ జెప్పిరి కాదా? ఇప్పు డంత
మాట వలదందు రేల?

విప్ర—(సందేహముగ) ఊ—ఊ—నరే—చె—ప్పు—చూడు—
చెప్పిన బాధ యేమున్నది?

శ్రీ—బాధయా? బ్రదుకుదుము. పరువు దక్కించుకొందుము. భక్తి
నిలుపుకొందుము.

విప్ర—ఆభయ మేమియు లేదు! అందుచేత నే నట్లు చెప్పమనుటలేదు.

శ్రీ—చిత్తము. పోయి చెప్పెదను.

విప్ర—చూడు! ఈదినముననే యనుమాట యేమి? ఇంతలోఁ దొందర
యేమి? రేపు చెప్పవచ్చును.

శ్రీ—అట్లు కాదు. క్షమింపవలయును. తలఁచుకొనినది శ్రీఘముగ నైన
మంచిది. పోయెదను. సెలవిండు.

విప్ర—చూడు! సాయంకాలమునఁ జెప్పుదువుకాని యిటురా!

శ్రీ—నేను రాజులనందలకు దేవర క్షమింపవలయును. ఇంతకాలము
నకు మీనోటివెంట నామాత్రపుమాట వచ్చినది. పోవు
చున్నాను.

విప్ర—ఉండు. ఇప్పుడే చెప్పక తప్ప దనుచున్నావు కాన—వీను—
మెల్లగ—మృదువాక్యములతో— మనసు నెచ్చకుండ—
జాగ్రత్తగా—చెప్పనలయును. ఆమె బహుశుకుమారి సుమా!

శ్రీ—భవభాధాపతిత్యాగిని యగుభక్తురాలు కాదా?

విప్ర—కా దంటినా! ఆమాట యిప్పు డెందులకు? నేను జెప్పినట్లు
కాకుండ—నామనసులోని యభిప్రాయ ము నైయుండు నని
నీ పూహించినట్లుగ—తెలిసినదా?

శ్రీ—తెలిసినది కాని—మీయాజ్ఞ యని చెప్పినెడల పని జరుగును
గాని నాయూహ మని చెప్పినయెడల చీ! చీ! యనును.

విప్ర—అయ్యయ్యో! ఆమె యట్టికఠినోక్తు లెన్నఁజైన బలుకునా?
పరమమృదులవాణీమనోహర కాదా?

శ్రీ—మహాత్మా! రంగనామముకంటె మృదుమధుర మైనవాణి లే దని
సెలవిచ్చితిరికాదా? దానికంటె మృదుల మని మీయభిప్రాయమా!

విప్ర—రంగ రంగ రంగా! ఎంతమాట నాడితివి! రంగ రంగా! (చెఱలు
వై చుకొనును.) సరే పొమ్ము.

శ్రీ—పోనిచ్చినయెడల నీనడికి దిగి వచ్చియుండును. (పోవును.)

దేవ—(తనలో) ఏదియో నామఁ గొంతభాధ నిచ్చెనుమాటను జెప్ప
వచ్చుచున్నాడు. ఈశిష్యునిబలాత్కార మెక్కువగ నున్నది.
కానీ! సరసశృంగారలీలాకలాపధళధళాయితరూపసౌభాగ్యము
వదలినది కదా? తనకరవిరాగివేషము వచ్చినదికదా! మహా
రాజులను మంచుఁగోళ్ళకుఁ గట్టిచుమహిమము మన్ననఁగలసి
నది కదా! పరమదర్శిద్రకురూపనపునకాధమాధముఁ డగుభావ
నపందమెంటు మగఁడో మగఁడో, యని యఅచుచుఁ బ్రాకు
లాడినవైన సతము నన్నుఁ గ్రేఁగంటనైన జూడనట్టిదురవస్థ

ప్రాప్త మైచదికదా! ఇంతకంట నైచ్య మేమి రాగలదు? వచ్చునెడల రానీ! నైచ్యము భక్తికి మంచిదే కాదా? దొంగ భక్తి పోయి నిజమైనభక్తి కుదిరినయెడల నదృష్టనాతురాలనే! లేదా యజ్ఞోపవీతమును మెలికనైచి భర్తుని వేశ్యానీధి కీడ్చి తేచ్చి మేళములో నావెనుక నీతిని తాళపుహంగున్నకై పెట్టి యింతటినుడి సానులమేళములో శ్రీనైస్థులు చిప్పతాళపు హంగుఁ జేయనచ్చుననుసదాచారమును ఘాపించి శాశ్వతకీర్తి నైనఁ బొందుదును.

(నేపథ్యమున) దేవదేవీ! దేవదేవీ!

దేవ.—శ్రీనివాసుఁడు పిలుచుచున్నాఁడు. నే నిట్టే లోనికిఁ బోయి యీ సారి విలిచినపుడు కానఁబడును. (పోవుచు.)

శ్రీ—(ప్రవేశించి) దేవదేవీ! దేవదేవీ!

(నేపథ్యమున) శ్రీనివాసా!

శ్రీ—ఆ! ఇచ్చటకు రమ్మ

దేవ—ఎందులకు?

శ్రీ—ఎందులకో వినుటకే—

దేవ—(ప్రవేశించి) ఏదీ? విను దలంచితిని. శ్రీఘ్రముగఁ జెప్పుము.

శ్రీ—శ్రీఘ్రముగఁ జెప్పుట కది మంచిమాట కాదని సంకోచించు చుంటిని.

దేవ—నీవు సంకోచింప నక్కఱ లేదు. నేను గీడుచు సంకల్పించుకొని యే యిల్లు నదలి యిటుఁ జేరితిని.

శ్రీ—ఆ! ఆ! నీవు సంకల్పించుకొనినకీ జేమి?

దేవ—అత్మహత్య! అది సాగినది కాదు. అంతవఱకు సిద్ధపడి యున్న దానికి నీకీడుమాట లెక్కయేమి?

శ్రీ—నీ విటకు వచ్చి యెదుమాసములు దాటినది కాబోలు నేమి?

దేవ—అయిన నేమి?

శ్రీ—పాపము! నేటితో నీకు గురుసేవఋణము తీటిపోయినది!

దేవ—రంగ రంగా! గురువులవా రాకస్థితిముగఁ బరమపదించినారా?

శ్రీ—(చెవులు మూసికొని) పాపము శాంతించునుగాక!

దేవ—లేక భ్రష్టులైరా?

శ్రీ—నీవింకనిచ్చట నుండిన నేమగునో తాని, నిన్నిటనుండి మఱి యెక్కడకైనఁ బొమ్మనినారు.

విప్ర—(తనలో) పాపము! వెడలిపోవును గాఁబోలు! అయిదు మాసములనుండి రంగనామస్మరణమున, రంగగాఢాగానమున, రంగభక్తిప్రేరేతతాండమున నెంతయో తోడ్పడి యున్నది. చీ! చీ! పుట్టిననాటనుండి పోషించి భక్తి నెసఁగినరంగనికంటె నాకుఁ దో డెవ్వఁడు? రంగనికంటె ది క్కెవ్వఁడు? రంగ రంగ రంగా! (లెంపలు వై చుకొనును.)

శ్రీ—మాట లాడ నేమి? అది గుర్వాజ్ఞ కావున నెంతశ్రీఘ్రముగఁ బోయిన నంతటి ధేయతఁ గనఁబడచినదాన నగుదువు.

దేవ—నాకుఁ బరమసంతాపకర మగువార్తను జెప్పితివి. (తనలో) ఇది నాకు నిశ్చయముగ సంతోషకర మగువార్త. నామనోరథ మింక నెఱవేఱఁగలదు. ఇప్పటికి నేను స్త్రీ నని యాతనికిఁ దెలిసినది. నాస్త్రీత్వప్రభావ మిప్పటికి బ్రహ్మరంధ్రమున కెక్కినది. నే నిది వఱకు వెల్లడించిన శృంగారభావచేష్ట లిప్పటికి జీర్ణమై రక్తమునఁ గలిసి ప్రవహించు చున్నవి. మోటమొండితత్వము కావున నింతయాలస్య మైనది. ఇక భయము లేదు. ఇక నెకటి రెండుమోతాదులతో వ్యాధి తిరుగును. ఐహికవ్యాధి కుదిరి ననరుఁడు మంచమునుండి దిగును. అప్రాపంచికవ్యాధి యైన భక్తిరోగము నశించినవాఁడు మంచ మెక్కును. ఇది మాత్రమే

భేదము. కాని రోగము కుదురుటనూత్రము నిశ్చయము. (ప్ర
కాశముగా) శ్రీనివాసా! నేను బోయెను నీ పొమ్మనుటకు
గురువులవారికి గారణ మేమి?

శ్రీ—కారణమునుగూర్చి నాతో నాతడు చెప్పియుండలేదు.

దేవ—నీ వేల యడుగక పోయితివి?

శ్రీ—నీవు నన్నడుగుదు వని తెలియక.

దేవ—నాకు జెప్పకపోయిన నీకైన దెలిసియుండ నక్కట లేదా?

శ్రీ—పొమ్మరువా డాతడు; పోవుదానవు నీవు. నడుమ కారణజ్ఞున
ముతో నాకు బ్రయోజన మేమి?

దేవ—అయినను గారణ మేదని నీ వూహించితివి?

శ్రీ—ఇదివఱ కూహించి యుండలేదు.

దేవ—ఇప్పుడు యోజించుగలవా?

శ్రీ—ఏమున్నది? ఇట నీ వుండుట కిట్టత లేకపోవుటచేత—

దేవ—ఏల?

విప్ర—(తనలో) పొమ్మనుట నాకంతయిష్టమే కాదు. శ్రీనివాసుని
ప్రొత్సాహ మెక్కువ యైనది. ఆమెనలన ద ప్పేదియు గాన
బడదు. నిశ్చలభక్తియుర్తురాటు! అది రంగనామస్మరణము
జేయ వీణ మీటునట్లుగ నుండునది. అది యేమోకాని—
కొలదిదినములనుండి—నాకు—ఒకవిధమైయిత్తిమితత—అభూ
త పూర్వ మైనయొకయుత్సాహము — విచారపూర్వక మైన
దీర్ఘ లోచన మొకపుడు—రేల దఱచుగ నిద్రాశూన్యత—
మనసు మఱియొకదానిని బోవుచున్న దేమో యనువెట్టిభ్రమ
ము—అంతలోనే ద్విగుణీకృతభక్తిప్రబోధితగాఢతాండవప్రారం
భము—తాండవించుచుండగనే యంతలో పరాకు—ఏదో
పోయినట్లు వెదకుకొన బుద్ధి—చూపుల కొకవిధ మగుచల

నము—శ్రోత్రుపాటు — నిర్వణింపలేని యొకవిలాసము—
 అభిముఖమాగ్ధాభిగమనము గాక—తాతచ పార్శ్వగమనము—
 అంతలో నట్టై సంకోచము—ఏదియో వచ్చి యానందింపఁ
 జేయు ననునొక పెద్దయాన—నా కిది నభోగితియే యని యకా
 రణముగ లోనఁ గలిగినగుఱులు—దేహమున కట్టై యట్టై యొ
 కపుడు త్కర్షిత—బడలు చల్లఁగ నూడియు లోనఁ దాపము—
 నిష్కారణనిశ్వాసములు — భక్తువ్రజకము లేనపుడు కూడ
 బాష్పవిప్రసాదము—మన నేమో యూగినట్లొకపుడు—గిరిగిర
 తిరిగినట్లొకపుడు—పామునలె నడిచినట్లొకపుడు—ఉత్సాహ
 మునఁ బొంగునట్లొకపుడు—ఏదియో దాటినట్లొకపుడు—
 లోనికి దిగిపోవుచున్నట్లొకపుడు—ముడుచుకొని ముడుచు
 కొని మూల దాగినట్లొకపుడు—నన్ను ఁడిచి యెక్కడికో
 పోయినట్లొకపుడు—గట్టిగఁ బట్టుకొనఁ జూచినకొలది మంచు
 గడ్డవలెఁ బట్టు జాటిపోవునట్లొకపుడు—ఏమి? ఇదియాధియా?
 వ్యాధియా? రెండునా? చిరకాలమునుండి కనిపెట్టుకొని కష్ట
 నిష్ఠురతల కోర్చినశ్రీనివాసునిజూడ నేమో యుదాసీనత!—
 నిన్నఁగాక మొన్న వచ్చినదేవదేవిని జూడ నేమో యుత్సా
 హము! ఇందులకుఁ గారణ మేమనుకొనను?

దేవ—శ్రీనివాసా! మాట లాడవేమి? గురువులవారికి నాపై నిష్ఠత
 లేకపోవుట యేల?

శ్రీ—నీపై మిక్కిలి యిష్ట ముండుటచేతనే నిన్నుఁ బొమ్మనినారు.

దేవ—అదిన్యాయమేవా?

శ్రీ—అభక్తుల కది విరుద్ధము గాని భక్తుల కది న్యాయమే! భక్తుని కి
 ప్రపదార్థ మొక్కశ్రీరంగఁడు తక్క నేదియు నుండఁగూడదు. ఇ
 దిగోనీవుగూడ భక్తురాలవే కదా? నీ కీతత్వము నేఁ జెప్పునేల?

విప్ర—అదియాడు దగుటచే నిట్టియననుభూతపూర్వానస్థలు కలిగినవే
 మో యని—భ్రమపడి—మనశ్శలనము కాదు—భక్తిసంకో
 చము కాదు—ప్రాపంచికాభిముఖత కాదు—ఒకటి తలచుకొ
 నుభోవ నెఱిగి వచ్చుట—అనగ—రంగని దలచుకొనభోవ
 భక్తునిపై బుద్ధి పాటుట—రంగనికి—రంగరంగా యనుచు
 బూలుగుచ్చుచుండ—భక్తురాలిని నయవిధేయతాగురుశుశ్రూ
 షతానన్దసంపత్తినిగూర్చి యకారణముగ దలపు వచ్చుట—
 ఒకటియన నేమి? మన సేమో రెండుభాగము లై నట్లును—దే
 హమునకు మును పెఱుంగనివిచిత్రసుఖ మేదియో కలుగుటచే
 త సేదేహము తత్సవననుభవము నపేక్షించుచున్న దేమో య
 నునందేహ మాత్మకుఁ గలుగుటచేత—ఎదులకైన మంచి ద
 ని—ఆమె నిశ్చలభక్తురాలు కావున నామె కెక్కడనుడినను
 లోపము లే దని—ఇప్పటివఱ కంతభాధ యేదియు లేకున్న
 ను—ము దేది కలుగఁబోవునో యని సందేహించి—కొంచె
 ము దూరిముగ నుంచిన సర్వవిధముల మంచిదే యని యెంచి—
 యామెనుస్వగ్రామమునకు వేగచేయఁ బ్రార్థించితి నని చెప్పు
 మని శ్రీనివాసు సంపిల్లని. ఈసరి కామెతో జెప్పి యుండును.
 ఆమె నన్ను గూర్చియే మనుకొనునో? లోప మేదైన నున్నయె
 డల నది నాది కాని యామెది కాదు. (ముక్కుమీఁద జేనైచు
 కొని) రంగరంగరంగా! రంగా! రంగనామస్మరణమును నిరభ్యం
 తరముగ జేసికొనవలయు నని యిచ్చుట గూర్చుండి తదితరవి
 షయముల నన్నియు దలచితిని. ఇట్టిమనోవికారమే—ఇట్టి
 యస్వాసీనచిత్తయే యిప్పుడు ముఖ్యముగ నా కున్నభాధ.
 ఇది యెట్లు కలిగినను మాన్పుకొనక తప్పదు. అందులకుఁ బ్ర
 కాంతత—నిరుపహతస్థలస్థత—కావలసి యున్నది. శ్రీనివాసుఁ

డింతకాలమునుండి యున్నాఁ డనుమాటయే కాని యతనిదారి.
యతనిది. అతఁడు నాకు లేనట్లుగనే ప్రవర్తించినాఁడు. కాని—
యీభక్తురాలు—భక్తుత్కంఠితచేఁ గాఁబోలు!—గురుసేవా
మహర్తిచేఁ గాఁబోలు—నాతో స్మరించి—నాతోఁ గాడి—
నాతో నాడి—సర్వోపచారముల నాకుఁ జేసి—యనవరత
ముఁ గనిపెట్టి యుంటచేతఁ గాఁబోలు—నిట్టివిచిత్రానన్ధ కలిగి
నది. కాన—ఈమెను దూరమున నుంచుటకంటెఁ బ్రస్తుతిము
న మార్గాంతరము గోచరింపదు. రంగరంగరంగా! రంగ!

దేవ—నీవు నాతోఁ జెప్పవలసిన దేదియు లే దంటివి కాన నేను భో
యి గురువులవారిచే యడిగెదను.

శ్రీ—నీ వింక నాయనతోఁ జెప్పకొనవలసిన దేమున్నది?

దేవ—ఏమియుఁ జెప్పకపోయిన సెలవైనఁ దీసికొన వలదా?

శ్రీ—ఆయనసెలవును మనీయముఖమున నీకుఁ బంపిరి కాదా?

దేవ—నీమొగముసెలవుతో నాకుఁ బనిలేదు. నే నిచ్చట నుండుట నీ
కు మొదటినుండియు నిష్కమున్నదా? నన్ను వదల్చుకొనఁగ నీ
వే యిట్లు మోసము చేయుచుంటి వేమో?

శ్రీ—నీబాధ నా కేమి యున్నది?

దేవ—గురువులవారి కేమున్నది?

శ్రీ—ఆయన కేదియో భయ ముండుటచేతనే పొ మ్మనినారు.

దేవ—అది స్పష్టపఱచుకొనుటకే గురువులవారిదర్శన మొనర్పవల
యును.

శ్రీ—ఆయన నిన్నుఁ దీసికొని రమ్మని నాతో చెప్పియుండలేదు.

దేవ—తీసికొనిరావల దని చెప్పియుండకపోవుటచేత వచ్చెదను.

శ్రీ—అటులైన రమ్మ. నీవు వచ్చితి వని యాయనతోఁ జెప్పవఱకు
నీ వాతనియెదుట నిలువక చాటున నుండుము.

దేవ—ఆతని కీదొంగభయ మేమి? నా కీచోబుచ్చియాట లేమి? నడు
మ నీసంధాన మేమి?

శ్రీ—ఏమియు లేదు. కూడ రమ్మ.

(ఇద్దఱును విప్రనారాయణునియొద్దకుఁ బోవుదురు.)

శ్రీ—నీ నీతులసికోటచాటున నుండుము. నేను గురువుగారితో మనవి
చేసెదను. మహాత్మా! దేవదేవి యిటకు వచ్చినది.

విప్ర—ఏదీ?

శ్రీ—తులసికోటచాటున నిలువఁజెప్పితిని.

విప్ర—నేఁజెప్పినయంశమును దానితోఁ జెప్పితివా?

శ్రీ—చెప్పితిని.

విప్ర—ఏ మనెను?

శ్రీ—ఏ మున్నది. పోయెద ననెను.

విప్ర—సంతోషపూర్వకముగ నే యనినది కద!

శ్రీ—ఎట్లో యొక ట్లనినది.

విప్ర—ఎటులయిన నేమి? పోవుట కావలసినది. సరే! కాని యిప్పుడు
దీని నిటకేల తెచ్చితివి?

శ్రీ—అమెయే వచ్చినది.

విప్ర—ఏల?

శ్రీ—మీదర్శనముచేసి సెలవు తీసికొనుటకు—

విప్ర—సెల విదివఱకే యీయఁబడినది. నాదర్శనముతో నేమి పని
యున్నది? నేనెక్కరంగనిదక్క నితరులఁ జూడఁ దలఁచుకొన
లేదు. అట్లు దృఢనిశ్చయుఁడ నైతిని. కావునఁ బొమ్మని చె
ప్పము.

శ్రీ—(దేవదేవియొద్దకుఁ బోయి) మహాత్ముఁడు దర్శన మీయఁడు. వె
డలి పొమ్ము.

దేవ—సరే! నీవు గురువులకుఁబుద్ధకుఁ బొమ్ము.

(శ్రీనివాసుఁడు విప్రనారాయణనియొద్దకుఁ బోవును.)

దేవ—(తులసికోటచాటుననే యుండి) దర్శన మీయ నంటిరా? మహాత్మా! కోరినది దర్శనమాత్రమే కదా! ఇంతలో మీకుఁ జెడిపోవున దేది? నాకు లాభించున దేది? మొగము చూపుట కోడనే నాకు మోక్షప్రాప్తి యగు ననుకొంటిరా? ఈమాత్రమునకే యితనిద్వాక్షిణ్యముగ నిరాకరింపఁ దగునా? చూచినంతమాత్రమున మిమ్ము నే నెత్తికొని పాఠపోవుదు ననుకొంటిరా? ఏల మీ కీసాదేహము? భక్తిభావము లగుమీ కేపట్టువల యేల? దర్శనమే యీయరా? ఆ! ఎంతమాట! రంగసిమ్మొము ప్రసన్నముగ నుండ లే దని గిజగిజ కొట్టకొని దేవులొప్పిలే! బ్రహ్మ లేదా? తారికమార్గమునకే మీ రొకినిదర్శనమును గోరి పడరానిపాటులు పడుచున్నారు గదా? మీరే సర్వమని యెంచి మీరలననే కిడతేజవలయు నని నమ్మి యున్న నాకు మీకు దర్శన మీయకుండ నిరాకరించిన నెంతక్షోభము గ నుండునో పరిత్యక్తతాక్షి మెఱిగిసమీకే తెలియకపోవుట యేల! ఒక్కపూట రంగనియాలయములోనికి మిమ్ము రానియకుండ నిరాకరించినచో మీమనసులుబుడునో? ఇదియేనా మీభూతదయాపాటవము! సర్వసము లని, జ్ఞానసంపన్ను లని, కరుణాప్రపూర్ణు లని, శేషగుణసనాథు లని మీ మౌనశ్రయించితిని గాని యధికారతారతమ్యమును జూతు రనుకొంటినా? ఆత్మతజసోగిత్తజ్ఞానహృన్యతగ నిరాకరింతు రనుకొంటినా? క్రూరమనస్తతచే బాహ్మదు రనుకొంటినా? పాదములపైఁ బడినదానిని, ప్రబలగర్వాత్మికమున మొగపైనఁ జూపక పాఠదోలుదు రనుకొంటినా? అందఱిమొగములందుకంటె మీలిరుముఖము

దూ లావణ్యాను లభిక మని చూడ వచ్చితివా! ఈమాత్రపుమొ
గిముసకు స్పృహతోషము తగును నని నిరాకరించితిరా! మీకే
గిహోమాపులలో నాపాపము లన్నియు సెకమాలు భస్మము
లగు ననియే చూడ వచ్చితివా! అంహలకే వచ్చియున్నను మీ
రిట్లు మొగమొటని లేక నిరాకరింప దగునా! దర్శన మంట!
ఈయ రంట! ఏమో! దర్శన మేమి తత్త్వజ్ఞానమా! కైవల్య
మా? పరమపదమా? భక్తులగు దర్శక మిచ్చి సంతరింప జేయ
లేనిమీతిగునుఖనూడల మింకెందులకు? రంగమూర్తి యే సను
స్తజనసాదర్శనప్రదాతయై, యభిలభక నత్సంకుటై, సర్వసుల
భిక్తుకై దాగ్ధభయైసవమపదముచుసహితము భక్తుల కిచ్చెన నని
శిష్యము చేయుపట్లు తిరుక్కైయిని తిరముమై భరించి యు
డ రంగభక్తు లగుమీ కీవ్యవృత్తి వినిత లేల? చతుష్పాదజంతు వ
గుగ జేసెనుండు భక్తితో భూమినుండి కేళు వేరు, నైకుంత
ముచుగాడి, భార్య కోడ జేప్ప, పెరియతీరనడిని చూడనే చూ
డక, పైస నుత్తరీయపైస నున్నదో లేదో యెరుగక, పాద
చాచియై పరుగు లిడుచు ధాననావేగమున గట్టబట్టి యట్టై చ
లించుబొజ్జచుగాడి జారిపోవ, నిలుచుబడి విగించుకొనన నాలస్య
మగు సేమో యని చేతితోడనే కుచ్చిల్లు నడలిపోకుండ బట్టి
కొనుచు నెందులకో యేమి చేయవలయునో కూడనెఱుంగనిచు
హేమాత్కంఠచే దకకొంప మునిగిపోయినట్లు, తనపుట్టి ముని
గిన్నట్లు శ్రీచుహావిష్ణువు వచ్చి తనవివ్యముఖారవిదసాదర్శన సే
వ గ జేగ్రహునకు సాయించి యుండ, సట్టివిష్ణునిపాదదాసు లని,
భక్తు లని, ప్రపన్ను లని బోకముచే నెన్నబుడమిండుమీరు—
అట్టిమీరు— యిటుచూపమాలనూడి మీ పుష్కరముచి, నీ
విని, పుష్కరము, పుష్కరమునుపట్టుకొని పుష్కరముని తలంపవల

యు నని యెంచి—తులసికోటచాటున నిలువబడి, “దర్శనమో,
దర్శనమో,, యని పెరుమాళ్లుకోవెలచుట్టు గోపురములు ప్రతి
ధ్వను లిచ్చునట్లు మొట్టో యని యటవ—చెక్కు చెడరకుండ—
నలుసంత యావేగమైన నెండక—పాపము! అన్వతంత్రురా
లెందులకు దర్శనము వాంఛించుచున్నదో తెలిసికొంద మను
కొంచెముచింతయైన లేక—“దర్శనమునకు వీలు లేదు,, అని
యాహా! ఆహా! వార్తనంప సాహసించితిరి! సెజాన్! ఇది మీ
కే తగును! మీమొగమువంటిమొగములు లోకమున నెన్నికో
టులు లేవు. తుచ్చు లగువితాధములమొగము చూడ నెల్లక
మీమొగముం దంతకంటె దైవకటాక్షవిశేషమున నేదియో
కించిదాధిక్య మున్న దనియేకదా యిచ్చటకు వచ్చితిని. ఆమా
త్ర మాలోచించుకొన నక్కట లేదా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! దాని యిచ్చటకు రమ్మని చెప్పుము.

శ్రీ—వలదు. వలదు. అందువలన నేమిప్రయాస మగునో?

విప్ర—ప్రయాస మే మున్నది! ఆమె చెప్పినట్లు, దర్శన మిచ్చటలోమ
హాకస్త మే మున్నది! ఇచ్చట యిచ్చట యనుటే కాని యేమి
యీవలయును? తలఁ దీసి యామెచేతిలోఁ బెట్టవలయునా!
మొగ మెత్తుకొని యొకనిముస ముండలేనా? కన్నులు తెఱచు
కొని యొకయింతనే వుండలేనా? కస్త మేమియు లేదు. వైష్ణ
వుల మైనవన కిది తగదు. ఆమెమాటలు సహేతుకములుగ
నున్నవి.

శ్రీ—దేవా! నామనవి వినుఁడు. వలదు. ఎదుటకు వచ్చినతరువాత
నామె తిరిగి పోదు. మీరు కఠినముగఁ బామ్మన లేరు.

విప్ర—అదేమి మాట! ఇదివఱకు నేను బామ్మనకుండనే నీవు చెప్పి
తివా? తిరిగి పోదని యెట్లు చెప్పగలవు? దర్శనమునకు రావల

దనిన నిన్నిమాటలు తులసికోటచాటున నిలువఁబడియే యాడి
నది కాని యెదుటఁ బడినదా! తల నిట్టై పంచియైనఁ జూచినదా!
అట్టి గుణవంతురాలు—

శ్రీ—అయ్యయ్యా! అది కనఁబడునో లేదోయని యట్టై మీరు చూచు
చున్నారా?

దేవ—అయ్యా! మహాత్మా! ఇంకను దర్శన మీయరా? నావలన పాప
మేమి కలిగెను? విటుల కీదేహము నమ్ముకొనకుండ మీ కర్పణ
ము సేయుట పాప మయ్యెనా? దుష్కృతీభూయిష్ట మైనయిల్లు
వదలుకొని మీపుణ్యనమునకు వచ్చుట పాప మయ్యెనా?
త్రాగుడును మాని తులసితీర్థమును పుచ్చుకొనుట పాప మ
య్యెనా! జారులఁపలు వాయించుట మాని వీరవైష్ణవుని
పాదము లొత్తుట పాప మయ్యెనా! బూతుకూఁతల మాని పా
శురములఁ బఠించుట పాప మయ్యెనా! మిరియాలపూసలపేరు
లు పారవైచి తామరపూసలపేరులు నహించుట పాప మయ్యె
నా! చీనాంబరము వదలి చినుగులజేగురుగుడ్డను గట్టుకొనుట
పాప మయ్యెనా? మీకుఁ దిరుమంజన మొసర్చితినే! మీకా
ఘలు గడిగి తీర్థముగఁ ద్రాచితినే! మీబట్ట లుదికితినే! మీ
యెంగిలిమెదుకులు శ్రీమహావిష్ణుప్రసాద మని కనుల కద్దుకొని
భుజించితినే!—ఇట్టిసేవలో బదునాలుగవభాగము శ్రీరంగమూ
ర్తికే నేను జేసియుండినయెడల నాతఁడు—నన్ను—నన్ను—
నిష్కపటహృదయ నైనన్ను—దిక్కుమాలినయేకాకిని నైన
నన్ను—అనన్యశరణ్య నైననన్ను—ఆపన్న నైననన్ను—ఆ!
ఆ! ఇట్టినన్ను—

విప్ర—భక్తురాలా! ఇటు రమ్మ.

దేవ—(పరుగునఁ బోయి) ఇదిగో! వచ్చితిని. శ్రీవిప్రనారాయణమహా
గురవేమః (చుట్టు తిరిగి సాష్టాంగ మాచరించును)

విప్ర—అడియేదాసోహం. (తనలో) ఈమె నాచుట్టు నెల్ల గిరిగిరి
తిరిగెనో నాచిత్త మట్లే తన్వమన మనుసరించి లోన స్వప్రదిక్షి
ణము చేసెను.

శ్రీ—(తనలో) ఇక్కడినుండి యింక నేను బోవలయును గాని యీరా
కాసిముండు పోదు. గురువుగారికి రంగనిపైభక్తి పోవలయును
గాని దీనిపై సభిమానము పోదు.

దేవ—స్వామి!

శ్రీ—ఇంక స్వామి యెందులకు? దర్శన మైనది కాదా? పొమ్ము.

దేవ—దర్శన మైనది కాని సెలవు పుచ్చుకొనుట యయినదా?

శ్రీ—ఇచ్చుట కాయన కేమున్నది? పుచ్చుకొనుటకు నీ కేమి కావల
యును? దయ యుచి వేగ దయచేయుము.

దేవ—ఏమి మహాత్మా! నేను సెలవుతీసికొని పోవలసినదేనా?

విప్ర—భాగ్యము! (తనలో) రంగ రంగ రంగా! రంగ!

శ్రీ—సరి. సెలవైనది. నడు; నడు!

దేవ—ఊరక తొందరపడెద నేమి? మీ కిష్టము లేనపుడు పోక యిచ్చ
టనే యుండెద ననుకొంటివా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! అది పోదని చెప్పితివి కాదా? మనదొడ్డి దాని కేమి
కాణాచియా? మన మేమి దానికిఁ బంచభక్త్యుపరమాన్నములతో
నారగింపు లిడుచుంటిమా? మనము దానిచేత దాస్యము
చేయించుకొనుటయే తక్కు నది యానడుమ రోగముతోఁ బడి
పోయినప్పుడైతఁ గానంతయుఁబాఠమొనర్చితిమా? ఇల్లును,దల్లిని
దోబుట్టువులను విడిచిపెట్టిన గిట్టిమఁల నేల విడిచిపెట్ట లేకుండు
నని యెచితివి?

శ్రీ—ఇప్పుడు దేవరవారి వైచ్యానుసంధానము, స్వదూపణమును దా
నికీ దగినంతయవచారములు చేయలే దనుటనుగూర్చియో?

విప్ర—రంగ రంగ రంగా! ఎట్లు గ్రహించితివి! భక్తురాలా! నీవు మా
కంటె గుణసంపన్నురాలవు. మాకంటె వైవానురాగాధక్య
యుక్తురాలవు. మాకంటె నిష్ఠులచిత్తువు అయిన నేమి? సంసారు
లలో నెకనితో నెకడు కలసి ఓడిపోవుట యెటులో భక్తుల
లోగూడ నట్లే. మాయగు డయ యూచి నీవు దయచేయు
ము. అన్యథా యెంచకుము. (తనలో) రంగరంగరంగా! ఏదో
యొకటి శీఘ్రముగఁ దెగి పోవు చేకొనినఁ గాని మనస్సు శాం
తిగ నుడును. అబ్బ! రంగరంగరంగా! రక్షింపు. అపరాధుడను.
అవగుణుడను చూడలచిత్తుడను. రంగరంగరంగా!

దేవ—ఇకఁ బోవలసినదేనా?

శ్రీ—కీర్తురుమనమండ—

దేవ—రంగరంగరంగా! రంగా! (ప్రస్తుతు.)

విప్ర—అయ్యయ్యా! నిష్కారణముగ నిర్దోష నేడ్చిచితివి గదా!
(శ్రీ)నివాసా! నాగుండలు తల్లశిల్లుచున్నవి. దాని నిక నేడువ
పల దని చెప్పుము.

శ్రీ—మన కెవఁడు చెప్పునయ్యా!

విప్ర—అట్లుడెవ వేల? మన కంతట ర్హనిదింత యేమున్నది? ఏమో!
కొలఁదికవములనూడి కన్నులయెగుట తిరిగినది గదా యని
కాని—ఇతఁడు బరమయోగ్యురాలు!—పరమశాంతాత్మ
రాలు!—

దేవ—రంగరంగరంగా! (ప్రస్తుతుస్తుతి)

విప్ర—రంగరంగా! ఎంతపాపము! నాకు బుద్ధిచచ్చిన దాదిగ నేడు పె
ట్టికో విన లేదు. అట్టికో నాతులనీవనములోనే, నాకన్నులయె

దుటనే నాకు సర్వోపచారము లొనర్చినరంగదాసురాలే కఠినమగునాయాజ్ఞామూలముగనే యేడ్చుచుండ నేను సహింపగలనా? శ్రీనివాసా! నీవు పోయి యూరకుండు మని చెప్పుము. లేదా నే నెచ్చటికైన బోదును.

శ్రీ—(తనలో) ఈతఁ డిటునుండి పోయిన మంచిదే కాని కదలనిచ్చిన నీతనివెంట యీమె పడిన మహాప్రమాదము సంభవించును. (ప్రకాశముగ) మహాత్మా! తాము మఱియొకచోటికి దయచేయ నేల? దేవ దేవీ! ప్రశాంతమగునాశ్రమవనమును రోదనమున నపవిత్రమును జేయుచున్నావు. పో! పో! శీఘ్రముగఁబో!

దేవ—(కోపమును నటించుచు బిగ్గటగ) పోకపోవుదునా? పోకపోవుదునా? ఇదిగో (వేగముగ నడచును.)

విప్ర—(తొందరతో) శ్రీనివాసా! ఆగు మని చెప్పుము. ఈమెవైఖరిఁ జూడ భయముగ నున్నది. ఎచ్చటికిఁ బోవునో శీఘ్ర మడుగుము.

శ్రీ—ఎచ్చటికిఁ బోయిన మన కేమి మహాత్మా! పిశాచమును వదల నీయరా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీకుఁ దెలియదు. దేవదేవీ! ఎచ్చటకుఁ బోదలఁచితివి?

దేవ—ఎచ్చటకుఁ బోయెదనా? రంగరంగరాగా! మీయొద్దనుండి నిష్కారణముగ మీరు గెంటివైచుటయే కాక నాప్రయత్నమును విఘ్నముగూడఁ జేయునట్లపశకునపుచూటలఁగూడ నాడుచున్నారా?

విప్ర—చూచితివా? శ్రీనివాసా!

దేవ—స్వామీ! ఎచ్చటకుఁ బోవలయునో చెప్పవలయునా? స్వామీ! శిష్యున కాచార్యాభిమానమే కాని యాచార్యునకు శిష్యాభి

మాన మక్కట లేదా? ఆహా! దిక్కుమాలినయీబాందిలో నున్న యాత్మ నెంతసంతోషపెట్టితివి? చాలు; చాలు! ఎక్కడకుఁ బోనుంటినో చెప్పవలయునా? మీపాద సేవ నాకు లభింపదు గాని నాకస్థము లెట్లో కడలేకపోవునా? కడుపుచల్లనికా వేరమ్మ లేదా? శ్రీరంగమూర్తి కిన్నిగోపురమండపాదులు గట్టిటకు భక్తు లిన్నికోటులరాళ్లు సంపాదించినప్పుడు నాగొంతు కకుఁ గట్టుకొనుట కంతరాయి తెచ్చుకొనలేక పోవుదునా?

విప్ర—వింటివా? శ్రీనివాసా! నామూలమున నామె కెంతపర్యంతము వచ్చినదో?

శ్రీ—ఆమెమూలమున మీకు వచ్చినంతమట్టిన కింక రాలేదు లెండు. ఆత్మహత్యలో మొదట నశించునది శరీరము. భక్తిభ్రష్టతలో ముందుగ నశించునది యాత్మ. లోకము మీకొకకు విచారపడవలసినస్థితికి రానైయుండ మీ రామెకొక కేల విచారించురు?

విప్ర—రంగరంగరంగా! నాకు భక్తి నశించుచున్న దనుచుంటివా?

శ్రీ—నే ననుట యెందులకు? మీకుఁ దోచుట లేదా?

విప్ర—నీ వాలోచింపకుండ నేల మాట లాడెదవు? మనము పొమ్మనుటచే నామె మరణింపబోవ నున్నది. కాన భక్తాభిమానమున, భూతదయాప్రోత్సాహమున, ప్రత్యక్షదుష్కార్యారంభవిఘ్నకరణాపేక్షచే నట్లంటిని గాని, లోకములో నందఱికింజు నామె నా కెట్లధిక యగును? నాకన్నులయెదుట జగత్తున నెందఱు స్వాభావికమరణము లొందలేదు? ఎందఱు బలాత్కారమృతుల నొందలేదు. వారందఱికొకకు నేను విలపించితివా? మాత్ర లిదండ్రులు నాయెదుటఁ బరమపదించినపుడు నేను గంటనీరైనఁ బ్రార్థితివా? అంతనిర్లిప్తతగఁ గాలక్షేపము నేయుచున్న నేనుదీని చావుకొకకు వగ నెందుదు ననుకొంటివా? నేను జచ్చినఁగాని

నారంగభక్తి నశించునా? అది చచ్చిన సరే. లోక మంతవినా
శ మందిన సరే.

శ్రీ—(తనలో) పాపము! దానిమరణ మీమహాత్మునకు లోకవినాశము
గ నున్నది కాబోలు! (స్త్రీ) సాన్నిధ్యమువలన బుద్ధిపూర్వకము
గ నీతనిలోఁ గలిగినమాపురు భూతదయామాహాత్మ్య మని, క
ష్టదర్శనాసహిష్ణుత యని, పరిచయసంజాతాభిమాన మని యీ
తఁడు భ్రమ పొందుచున్నాఁడు. పాపము! ఋశ్యశ్రమగునివంటి
వాఁడు! అయిన నేమి? చెడిపోవ నున్నాఁడు.

విప్ర—వింటివా? శ్రీనివాసా! నా కిచ్చట రంగేశ సేవ తక్కు నితర మే
మియునక్కఱ లేదు. అక్కఱ లేదు. రంగరంగరంగా! (లెంప
లు వై చుకొనును.)

శ్రీ—(తనలో) ఇప్పటివఱ కింక స్వహస్తములతోఁ గొట్టుకొను నదృష్ట
ము పోలేదు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రక్షించు; రక్షించు! చంచలచిత్తమునఁ బండు
క్రోధిని—కఠినహృదయతను గటికవానిని—రంగరంగరంగా!

శ్రీ—(తనలో) భాగవతోత్తమమర్యాదకై తిట్టుకొనెడుతిట్టులు క్రమ
క్రమముగ సార్థకతలోనికి వచ్చుచున్నవి! (ప్ర)కాశముగ) నేను
బండుక్రోధితోఁకచివరనుండుచేసను. కటికవానిపృష్ఠముక్రింది
కొయ్యదిమ్మను. నారాయణ! నారాయణ!

విప్ర—వ్యర్థుడను. అనర్హుడను. నిరుపయోగుడను. రంగరంగరంగా!
(లెంపలు వై చుకొనును)

శ్రీ—నేను గరిభూపమను. కుండపెంకను. గబ్బిలపుఁజెంటను. నారా
యణ! నారాయణ! ఇదిగో! భక్తురాలు! ఆత్మహత్యమాట ప
రాకుపడి మాయుబుసుగు వినుచున్నది కాబోలు! నడు; నడు!

దేవ—నీ వెంటులకుఁ గులికెదవు? చచ్చినకంటె నెక్కు వఱని జగుగక తీ
లును. భాగవతోత్తమా! తమయొద్దకు శుశ్రూషనిమిత్తము న
న్నుఁ బంపినభక్తిసారముస్సిగ్గుదుని నేను దర్శించునెడల మీకా
మహాత్మునితోఁ జెప్పవలసినమాట లేమైన నున్నయెడలఁ జె
ప్పఁడు.

శ్రీ—(తనలో) అహ! బొందిలోఁబరమపద మేగ నుంటివి! నీ కామ
హాత్మునిదర్శనమే! సెబాస్! ఎంతదాన నైతివి! ఏతెలుకులనా
నితోడనో! ఏదూదేకులసాహేబుతోడనో! ఏకుంభీపాకముననో,
ఏయినుపగానుగనడుమనో?—

విప్ర—ఈమె చక్రాంశశంభూతుఁ డగుమహాభక్తవరునిచే నిచటికిఁ బా
పబడిన దనుమాట మఱచియేపోయితిని! అహ! గొప్పప్రమా
దము! ఇప్పు డెట్లు? దీనిని వదలుకొందుమా? పూర్వాచార్య
శాసననిరాకరణ మొనర్తుమా? రంగరంగరంగా! తమింపుము.
నిన్ను సంతతము తలఁచకపోవుటయే కాక యీదుర్మార్గుఁడు నీ
భక్తశిఖామణులమర్యాదలుగూడఁ దీసివైచుచున్నాఁడు రక్షిం
చు. రంగరంగరంగా! రంగా!

దేవ—బ్రదికియుండి సామ్రాజియక్రిందవఱకు బానిసతన మొనర్చితినిగా
న నీభక్తురాలను జేతిమీఁదుగఁ జంపఁదలఁచుటకు సాహసించితి
రి కాని మీకు మంచిగాని చెడ్డఁగాని చేయక మీతోలికే రాక
చిరకాలముక్రిందట నై కుంతగతుఁ డగుమహాచార్యపురుషుని ను
ఱల నిట్లేల చుపెదరు? భగవంతునికార్యము భక్తరక్షణము
కాగఁ భాగవతుని కార్యము భక్తమారణమా?

విప్ర—శ్రీనివాసా! నాకీమాటలు విని జైతన్య మెడలుచున్నది! ఈమె
యిచ్చటికి వచ్చుటలో రంగదాసోత్తమాజ్ఞయే కాక రంగనిరూ
జకూడను. ఇకను దాని ను పేక్షింపఁ దగదు.

శ్రీ—మహాత్మా! తిరిగి యిక్కడ రేమి? ఇది యంత దొంగదేవ
మని నేను మీతో నెన్నిమాటలు చెప్పియుండ లేదు. మీ
కేల జ్ఞప్తి లేదు?

విప్ర—నీవు చెప్పినది సచ్చకపోవుటచే గాబోలు! అయినను దొంగవే
సమువేసినమోసకత్తె యిచ్చటనే యున్నది కాదా? ఆమెదొంగ
తన మామెచే నెప్పుకొనఁజేసి పొమ్మను.

శ్రీ—వలదు. వలదు. ప్రాణము విసిగి అదియే పోవును.

విప్ర—అట్లు కాదు. నీకుఁ దెలియదు. నీవు దానిఁగూర్చి యూహించి
నదంత కేవల మూహము. అది సత్యమని చెప్పుటకంటె సత్య
మని చెప్పుటకుఁ గారణము లభిశములుగ నున్నట్లున్నవి. నీ
యూహ యసత్యమై, యది భక్తురాలే యగునెడల మనకు
భక్తసంహరణపాపము, భగవద్గోహపాపము, భాగవతాజ్ఞానిర
సనమహాపాపము నిశ్చయముగ వచ్చును. బాగుగ నాలోచిం
చుము.

శ్రీ—కాన నామెను బిలువక తప్పదా?

విప్ర—న్యాయముగఁ దప్పించుకొనుటకు దారి కనఁబడదు.

శ్రీ—(తనలో) ఆహా! ఎంతప్రారభము సంభవించెను. (ప్రకాశముగ)
దేవదేవీ! ఇటు రమ్మ.

దేవ—పో! పో! నన్ను బిలుచుటకు నీ వెవఁడవు?

విప్ర—భక్తురాలా! నేను బిలుపు ముఱిసి. క్షమింపుము.

దేవ—మహాభాగ్యము. ఇదిగో! వచ్చితిని.

విప్ర—నీవు చెప్పఁదలచిన దేదీయో చెప్పుము.

శ్రీ—దేవదేవీ! ఇచ్చటకు నిన్ను బొమ్మని భార్గవులు స్వప్నమున సా
యించి రని నీవు చెప్పినమాట ప్రథమకల్పితము. రంగనిముఖ
మప్రసన్నముగనున్నదని విచారించుగురువులవారిమాటలను నీవు

ప్రచ్ఛన్నముగ విని స్వప్నసాక్షాత్కృతశ్రీరంగరంగదాజ్ఞాప్ర
బంధానల్పకల్పవల్లిని నీవు మఱొకదాని నల్లితివి. నా కవి నమ్మ
కము లేదు.

దేవ—నీవు నీతండ్రికిఁ బుట్టితి వని నీకు నమ్మక మున్నది కద!

శ్రీ—మహాత్మా! ఎందులకు మీ కీబాధ! నా కీతిట్లు! ఋజువు కాద
గనియంశములెల్లు ఋజువుపడఁ గలవు? పూర్వపశ్చాదంశములఁ
బట్టి కొన్ని సత్యము లని గ్రహింపవలయును. అటులే కొన్ని
యసత్యములుగ గ్రహింపవలయును. కాని నిదర్శన మెట్లు చూ
పవచ్చును?

విప్ర—కొన్ని సత్యములుగఁ గొన్ని యసత్యములుగ గ్రహింపవలయు
నని యంటివే? ఇది సత్యముగనే గ్రహింపఁదగిన దేమో?

దేవ—గ్రహింపఁదగినయావశ్యకత లేదు. మీశిష్యుఁ డనిన ట్లన్నియు
ససత్యములే. మీకు స్వప్నములు లేవు. తిరుభక్తిసారథగవా
నులు లేరు. శ్రీరంగ దేవుఁడు లేఁడు. సరియేనా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! ఎంతపాపము! (చెంపలువైచుకొనును.)
ఎంతపాపము! మేము నాస్తికుల మగుదుమా?

శ్రీ—(తనలో) వేశ్యాదాసు లగుటకంటె నట్లగుటయే మంచిది. అం
దులో మతము లేకున్న నీతియైన నున్నది.

దేవ—నాస్తికులు మ తెక్కడనో యుందు రనుకొంటిరా? ఇక్కడనే
యుందురు. నాస్తికు లనఁగ మతెవ్వరో యనుకొంటిరా? వారు
ను నరులే. నాస్తికులకుఁ గొమ్ములు తోఁక లుండు ననుకొంటి
రా? వారు మీవంటివారే. నాస్తికత యనఁగ మతెట్టిదోనా!
ఇట్టిచిత్త సితియే.

విప్ర—భక్తురాలా! నాకు రంగభక్తియే క్షయించిన దని లోలోపల
నుడికియేడ్చుచున్ననన్ను నాస్తికుఁ డని పిలిచి చంపివేయకుము.

నీచరిత్రస్వచ్ఛతనుగూర్చి యవిశ్వాస మీతనికిఁ గాని నాకుఁ గాదు. రంగనిపాదములతోఁడు. నీవు పరిశుద్ధురాల వని—సర మభక్తురాల వని—నాకుఁ బూర్ణ మైననమ్మకము. కాని నాపా) రబ్రముననో నాకుఁ దెలియనిమతియేకారణముననో కాని నాకు రంగభక్తితోఁ జలనము కొంత గలుగుచున్నది. మహాభక్తురా ల వగునిన్ను శ్రీరంగమూర్తినాకంటె నెక్కువగఁ గటాక్షిం చుటచే నా కట్లు తోచుచున్నదేమో? లేక నే నెఱుంగనిదో షముచే నాపై రంగని కాగ్రహము కలిగినదేమో? ఎట్లులైన నిస్సంశయ భక్తిలో నీకు లొంగిపోయితిని. రంగకృపాధికతచే నీ వు కృతార్థతను బొందగల వని నాయనూయారహితమైనయభి ప్రాయము.

దేవ—సరే. అయ్యా! శ్రీనివాసా! నాయాగమనముఁగూర్చి నీతోఁ జెప్పినశ్రీరంగభక్తినారాచార్యప్రసంగ మంతయు నీకు నమ్మక ము లేదు. కాన నది యంతయు నసత్య మనుకొందము. కా ని—ఇటు చూడు—నేను నీ కెదుటఁ గనబడుచుంటినా?

శ్రీ—కన్ను లింక నున్నవి కాదా?

దేవ—ఇట్టిదుర్భాష లాడిన నీ కది యాశ్చర్యమే—కాని, యది య టుంచుము. నేను నీవలెనే సరకోటిలోదాన ననునమ్మకము నీ కున్నదా?

శ్రీ—ఆ!

దేవ—నే నిక్కడదానను గాక యెప్పుడినుండియో వచ్చితి ననుజ్ఞప్తి నీ కున్నదా?

శ్రీ—సందేహ మేమి?

దేవ—అక్కడ నాకొకయద్దెకొంపయో సొంతయిల్లో యుండు నని న మ్మంగలవా?

శ్రీ—కలను.

దేవ—నే నొకతల్లిగర్భమునఁ బుట్టినదాన నని విశ్వసింపఁగలవా?

శ్రీ—ఁ!

దేవ—నాకు సోదరులు, బంధువులు మొదలగువా రుండిరనునమ్మకము న్నదా?

శ్రీ—అది నా కెట్లు తెలియును?

దేవ—పోనీ! మీరు నాకు సోదరులు కారు గద? బంధువులు కారుగద?

శ్రీ—కాము.

దేవ—నే నిటకు రాకముచువు నన్ను మీరు, మిమ్ము నేను నెఱిగియుండు లేదుకద?

శ్రీ—నిన్ను మే మెఱుంగము. నీవు మ మ్మెఱుంగును వేమో?

దేవ—సరే. నే నెఱుంగునును. ఐహికసంబంధముచే మీపై నాకభిమానముండఁదగిన కారణము లేమైన నున్నవా?

శ్రీ—లేనట్లే.

దేవ—సందేహింతు వేల? ఏకశాఖాసంబంధము గాని, ఏకగ్రామనివాస సంబంధము గాని, సంతతసందర్శకసంబంధము కాని, ఏకమిత్ర గ్రహణసంబంధము గాని, మఱియేసంబంధము గాని మీరు నాకున్నదా?

శ్రీ—లేదు.

దేవ—నరే మీరు కట్టకొన్నవి కాషాయలే కద?

శ్రీ—ఁను.

దేవ—నే కట్టకొన్నది జేగురుపాత కాదా?

శ్రీ—ఁ!

దేవ—ఇంతకంటె మంచిబట్ట నొరుక కిది కట్టకొనలేదు కద?

శ్రీ—లేకపోవచ్చును.

దేవ—మీమెడలోనివి నామెడలోనివి తులసిపూసలపేరులేనా?

శ్రీ—అ!

దేవ—చిన్న మెత్తుబంగారము నాచూదాననయ్య మెడఁ గట్టుకొనుటకు దొరుకపోవుటచేఁ గాదుకద?

శ్రీ—కాదు.

దేవ—మీ కేకభుక్తిదీక్షులేకద?

శ్రీ—ఓను.

దేవ—నేనో?

శ్రీ—నీవును.

దేవ—ముప్పి యెత్తుకొనినను రెండవపూట మెదుకులు దొరుకకపోవుటచేత కాదుగద?

శ్రీ—కాదు.

దేవ—మీరు బ్రహ్మచర్యవ్రతనిష్ఠులే కదా?

శ్రీ—నైవకటాక్షముచే నిష్పటివఱకు—

దేవ—నేనో?

శ్రీ—నీపూర్వపుతగులాటములు మే మెట్లు గనిపెట్టఁగలము?

దేవ—నే నిచ్చటకు వచ్చినతరువాత నైన నాబ్రహ్మచర్యవ్రతదీక్షలో భంగ మేమైన మీరు గాంచితిరా?

శ్రీ—లేదు.

దేవ—నేను యావనవతి నైనట్లు నీకుఁ గనబడుట లేదా?

శ్రీ—నే నది యెట్లు చెప్పఁగలను? పొంగలిగంగాలమువలె నున్నావు.

దేవ—సరే. నేను గురూపచు గానట్లు నీకుఁ గనబడుచుంటినా?

శ్రీ—సురూపలను జూచి యేశ్చితి నా యేమి!

దేవ—పోసి! నే నింద్రియలోలతగలదాన నైనయెడల నాకుఁ దగినమ గని నెవనినో చూచుకొనఁగలనా?

శ్రీ—వైష్ణవాలయమున్నచోట మగలకు మాలకాకులకు లోకము?

దేవ—నేను మనగురువుగారికి సర్వోపచారములను జేయుచుంటినా?

శ్రీ—అందులకు గురువులే సాక్షులు.

దేవ—తుచ్చస్వైరసయీశరీరమును పోషించుకొనుటకే నే నీ బానిసతనమున కొప్పుకొంటినా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎలమూట!

దేవ—శ్రీనివాసా! నీవు హూటలాడ వేమి?

శ్రీ—గురువుగారు ప్రత్యుత్తరమును సాయించిరి కాదా?

దేవ—ఊహించుకొనుటకు మా గ్రామమున నిష్ఠు లేవా? తోముకొనుట కంట్లు లేవా? పట్టుకొనుటకు గాఢులే దొరుకవా? సేవించుటకు నరులే దొరుకరా? ఇట్టివీచిత కొడబడి పరమసీదమైనయీ దేహమునే పోషించుకొనఁదలంచినయెడల నింతకింటి సుఖియక మగు సేవావృత్తి మఱియొకచోట లభింపగలదు కద!

విప్ర—రంగ! రంగ! ఒకనికి దాస్య మొనర్చినదనుక నీ కేమి?

దేవ—శరీరపోషణమునకుఁ గాక—శరీరముకంటె భిన్నమైనయొకతత్త్వమును బోషించుకొనుటకు మనగురువులవారికి నీవలెనే అల్లువదలి వనముఁ జేరి కాషాయధారణముఁ జేసి బ్రహ్మచర్యవ్రత మొనర్చి యైహికేతిరానందముకొఱకు నీకంటె నెక్కు వసేనఁ జేసితి నని స్పష్ట పడుచున్నదా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! చెప్పవలసిన దేమి?

దేవ—శ్రీనివాసా! నీవు రెండుమాఱులనుగడి యామోదించుట లేదేమి?

శ్రీ—గురువులవారియామోదములు సాచ్చగుటచే నానోరు పక్షిపోయినది.

దేవ—శరీరభిన్నమైన తత్త్వ మాత్మమేకద?

శ్రీ—ఁ!

దేవ—అత్మను సుప్రసన్నముగఁ బరిశుద్ధముగ, శేషగుణసంపన్నముగ
గురుజనానురాగయుక్తముగఁ జేసికొనువాఁ డెవఁడు?

విప్ర—రంగరంగరంగా! నాఁడకదా భక్తుఁడు!

దేవ—ఱ్ఱిచో నీవు భక్తుఁడవు? నేను దొంగనా?

విప్ర—రంగరంగరంగా! ఎంతమాట!

దేవ—ఱ్ఱిభక్తుఁడు స్త్రీ యైవపుడు దాని నేమందును?

శ్రీ—భక్తునిభార్య యగుదురు.

విప్ర—అమె యట్లు సహేతుకముగ మాటలాడుచుండ నీవు పరిహాసిం
చుట తగునా?

శ్రీ—ఈమె చెప్పినదంతయు నసత్యమని నాకు లోనఁ బ్రబలముగఁ
దోచుచున్నప్పటికి సమెరుఁ డిగినప్రత్యక్ష తర మీయ లేనియశక్తి
వలనఁ గలిగినదుర్బలత్వమునఁ బుట్టిన వైఱ్ఱిసత్త్వము వెల్లడించితిని
గాని యామెను బహిహసించునా!

దేవ—మహాత్మా! విడిచిరా? కార్యకారణభావ మంతయు నీతఁ డొప్పు
కొనినాఁడు. కాని పగ్యనసానమునుగూర్చి నమ్మక డట! దీని
సేరు తలతిక్క కాదా? దీనిపేరు నా స్తికత గాదా?

విప్ర—అతనితోలి నీ కెందులకు? నీవు మహాభక్తురాల వని నాకు సం
పూర్ణవిశ్వాస మున్నది.

దేవ—భక్తురాలికి బహుమానము పరిత్యాగమా! ఈతఁడు కూడ భక్తుఁ
డే కదా? భక్తియే పొమ్మనుటకుఁ గారణ మగునెడల నీతని నేల
పొమ్మనలేదు.

శ్రీ—అనివేళ దాఁటినదా? మీరిద్దఱు టొకటియే యగుదురు. నన్నే
వేఱుచేయుదురు.

విప్ర—ని న్నేల పొమ్మఁజినో కారణము చెప్పెదను వినుము. నీవు
భక్తురాలవు. నీవలన నెంతమాత్రమును లోపము లేదు. కాని

నీ విటకు వచ్చిరెండుమూడుమాసములనుండి నా కేమో కా
ని యొకవిచిత్రమైన—

శ్రీ—(అపవారించి) అమాట చెప్పకొందు లేమయ్యా! అది గృహచ్చి
ద్రవయ్యా! అశ్మవోష మయ్యా! అది చలితేంద్రియత య
య్యా! అందుచేతనే భక్తి చ్యూతి యయ్యా! (నోరు మూసికొని)
దాచడగిసిది వెల్లడించుకొందర టయ్యా!

విప్ర—నాకు రహస్యము లేదు. నామన సాకాశమువలె సందడికి బట్ట
బయలుకాడినదే. అది నాదోషమే యగునెడల నిర్భీగ నె
ప్పుకొనెదను. దోషమును నిష్కపటముగ నెప్పుకొనుటయే
దోషప్రాయశ్చిత్తము. హృదయమున నున్న గోపమును వెల్ల
డించుకొనక లోననే దాచుకొన్నయెడల న్యాపవలె వృద్ధిమై
ననిగడజేయదా? భక్తురాలా! అనిర్వచనీయమైనయొకమనస్సిత
ిద్భవమున నాకుఁ గలిగి వృద్ధి యగుచున్నది. అది యవాజ్ఞా
ననగోచరమగునుగియు నిచ్చుచునే యున్నది కాని—హూం!
ఏమార్గము ననుసరించి తిరిగి నిలుచితినో యామార్గమునుండి
యట్టై యిట్టై తప్పి—మఱల పడి—మఱల తప్పి—క్రమక్రమ
ముగిఁ దత్పక్షమునకు దూరముగిఁ బోవుచున్నానో లేక యింక
భోదునో యనుకీతిచేత—

దేవ—శ్రీనివాసా! చీ!చీ!చీ! కుక్క! అదిగో! తిర్వాగాధకపురుషునిసొచ్చిని
ముట్టుకొనినది.

విప్ర—అయ్యయ్యా! పొమ్మ! పొమ్మ!—

శ్రీ—(తనలో) కుక్క! సాలగ్రామసాపుటము వైదుమాసములక్రిందట
నే స్పృశించినది. ఇతను నోటఁ గలుగుకొనిపోవుటయే తరు
వాయి! చీ! చీ! చీ! (గోనికిఁ బోవును)

దేవ—(విప్రనారాయణునిరెండుచేతులు గట్టిగఁ బట్టికొని) మహాత్మా!
నన్ను వదలకుండు. నేను మిమ్ము వదలను.

విప్ర—అయ్యయ్యో! రంగరంగరంగా! నాచేతులను వదలుము. లోప
లనేడయో యాపాదశిరఃపర్యంతము జలజల లాశుచున్నది. ఒ
డలు పులకిత మగుచున్నది. రంగరంగరంగా! నన్ను వదలుము.
నే నిద్రినాకు నీశోఁ జెప్పకొనిచడికార మిదియే. ఇది నీవలననే
కలిగినదికాన నీవు ధూర్ముగ నుండి నన్ను క్షమింపుము.

దేవ—నావలన లోప మేమైన నున్నదా? నాముఠలు పులకిత మైనదో
లేదో చూడుండు. (ఆతనిచేతితోఁ దన్ను స్పృశింపఁ జేయును.)

విప్ర—రంగరంగరంగా! నీవలన నౌతవ్యాయత్రమును లోపము లేదు. నీ
కు నావంటిమనస్ఫితిలేదు. నాప్రాకృతమున నాకుండులుగుచున్నది.

దేవ—లోపము మీదైయుండ శిశు. నాకేల?

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! నా కేమియుఁ దెలియ కున్నది.

దేవ—ఇంద్రియనిగ్రహమున నాశక్తినిగూర్చి న న్నెఱిగినంతవఱ కందఁ
జెఱుంగుదురు. నేను మిమ్ముల నాశ్రయించుటకు వచ్చితి నని లో
క మంతయు వెల్లడి యైనది. ఇప్పుడు మీరు నన్ను వదలుకొనఁ
గనే భర్తృ డగువిప్రనారాయణుడు దేవదేవిని జూచి పండ్లిగి
లింపఁబోవ, దేవదేవి యాతని నిరాకరించి, లిరన్కరించి, వెదలిపో
యిన డని మీకుం గలుగఁదలఁచినయద్రుతిస్త నేను గాదుకదా!
లోకమైన సహింసలేదు. నామూలమున నట్టిదుర్వాక్యము ప్రబ
లుటకంటె నే నిప్పు డిక్కడనే ప్రాణత్యాగ మొనర్చుట మంచి
ది నేను సర్వసిద్ధముగ నున్నాను.

విప్ర—అయ్యయ్యో! ప్రాణత్యాగమేల?

దేవ—అటు లంటిరి కాన. మీవనములో నే నుండెదను. మీకుం దఱ
చుగఁ గనబడను. చెట్టచాటునగాని శ్రీనివాసునిచాటునఁ గాని

కూరుచుండెదను. నేను లేనట్టే మీరు భావింపవచ్చును. మీ
యాత్మనురక్షించుకొనుడు. నాయాత్మను గాపాడుడు.

విప్ర—నీవు తఱచుగ నాకుఁ గనబడకపోవుటచేత నిట్టిమనస్థితి క్రమ
ముగ నశించు నని నీయభిప్రాయమా?

దేవ—నశింపనే నశించును. నశింపక వృద్ధియగునెడల నటుపైనఁ జూ
చుకొనవచ్చును.

విప్ర—వృద్ధి యగుటయే! రంగభక్తిచే నిర్మూలన మొనర్తును గాని—

దేవ—చిత్తము. మఱిత మందిది.

విప్ర—నాచేతు లింక విడువుము.

దేవ—(తనలో) ఇప్పటి కింతకో సరిపెట్టెదను. (విడుచును)

విప్ర—నీవు తులసికొటచాటున కింకఁ బొమ్ము.

దేవ—చిత్తము. (పోవును.)

విప్ర—రంగరంగరంగా! (లెంపలు వైచుకొనును.)

దేవ—(తనలో) లెంపలు కొట్టకొన్న సరే, ఇంకఁ దల నేలను వైచి
మోదుకొనిన సరే, గొంతుకవఱకుఁ బూడ్పించుకొని గోతిలోఁ
గూరుచుండినసరే, కాళ్లపైఁ దలక్రిందుగ వ్రేలాడిన సరే, రంగ
భక్తి జఱ్ఱున జాఁపిక మానదు. దేహమునఁ బ్రవేశించిన
విషము జరజర తల కెక్కక మానదు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ!

గీ. కష్టదశవచ్చెనయ్య! రం ♦ గయ్య! నాకు
నిశ్చలంబుగ నీభక్తి ♦ నిలువ దయ్య!
నాద్రాప్తరబ్ధ మేమొ రం ♦ గా! శుభాంగ!
యెల్లు నిలువఁబెట్టాదొ నన్ను ♦ నింకమీఁద.

ఆ. వె. బుద్ధి దొంగగొడ్డు ♦ పోలిక నట్టిట్లు
పరుగు లిడును చుచ్చు ♦ ఫలముఁ గోరి

దానిమెడను గుడియఁ ♦ దగిలించి నీయెట్ట

యెనుటఁ గట్టపెట్టు ♦ మింక రంగ!

దేవ—(తనలో) దొంగగొడ్డునకు గుడియ నైచిసంతమాత్రమునఁ బరుగు లడఁగవు. అంతకంటె దొంగ దగుచుజ్జయొకగొడ్డుతో లంక వేయవలయును. అదియుఁగూడ సిద్ధముగనే యున్నది కాదా?

విప్ర—శ్రీనివాసుఁడు లోనికి బోయి యింకను రాకున్నాఁడు—ఇది యేమి? నిశ్చలభక్తి తోరంగని డలఁచుచుండ నింతలో శ్రీనివాసుఁ డేల స్మృతికిరావలయును? (అలోచనముసఠించుచు) అదిగో! దొంగగొడ్డు—పాళిపోవుట—యనుచూటలు కుక్క—మడిసంచి—తగులుట—పాళిపోవుట—యనుసంతకముల జ్ఞప్తికి దేఁగ నందుపై గుక్కను గొట్టఁ బోయిన శ్రీనివాసుఁడు స్మృతికి వచ్చినాఁడు. భక్తిశ్చలత్వవైఖరి యట్లున్నది రంగరంగ రంగా! ఏమి చేయుచును? నాబ్రతు కి క న్నోగితేయేనా? అయ్యయ్యో! రంగా! రంగా! నీవవిప్రనామముచు నోట స్మరించుచుండ మనసులో దొంగకుక్క సంచరించుచున్నది. ఇట్టివరకు పాపిష్టుడ నైననీను నిన్నింక స్మరించిన వినియోగ మేమున్నది? మీఁదుమిక్కిలి పాపముకూడ నేమో! అయ్యయ్యో! రంగా! రంగరంగా! (తలపైఁ గొట్టుకొనును)

దేవ—(తనలో) నీవు నెత్తిపై నీచేతులతోఁ గొట్టుకొనిన రసము లేదు. నీను ముందు నాట్యము సేయుచుండ, మాయక్క వెనుక తాళపుహంగు సేయ, నీవు వెనుకఁ దిత్తి నూచుచు గునికిపాటులు పడి యూడ మానివేయ, నప్పు డెడమచేతితాళపుచిప్పతో మాయక్క నీనెత్తిపై టంగున బ్రహ్మరంధ్రస్థానమునఁ గొట్టినప్పుడు—అదిరసయుక్త పైనదెబ్బ! ఆదెబ్బతో గిగిరిఁ దిరిగి తలప్రాణము తోడకు వచ్చినప్పుడు రంగభక్తి తిరుగఁ గుదు

రవలయును గాని యిప్పుడు నిప్పులలోఁ బడి దొరలినఁగాని విని యోగములేదు.

విప్ర—రంగరంగరంగా! రంగ! నాబుద్ధి నిశ్చలముగ నుంచవా? (గొంతుక బాగుగ సవరించుకొనుచున్నాఁడు.) రంగా! (కేక వేయును.) గొంతేమో మోటుగను జీరిగలిగినట్లు వచ్చుచున్న దెందుచేత నో? అహ! మృదులనాదము చెప్పునచ్చినప్పుడు దేవదేవిదే. అది రంగిగామము స్మరింప నాయెడలు జలజల మని యమితానంద మిచ్చునట్లుండెను. దానిని నాశ్రక్క నుంచుకొని దానిచే గంగినామమును స్మరింపజేయుచు నేను సుఖముగ వినుచుండినయెడల నేను స్మరించుటకంటె నెక్కువఫలప్రద మేమో యనుకొందాను. కాని ఇది యొక్క ప్రారబ్ధము సాధించెను. అది నాకంటఁ బడుటకు వీలులేదు. అసమయమున నేను గిన్నలు మూసికొని వినునెడల నదియూ కనబడదు. చిత్తమునకుఁ జక్షువుల గూడ బాహ్యస్థివర్తనము లేకుంటుచే మఱింత నిశ్చలత గడురక వచ్చును. చూడు! దేవదేవీ! అక్కడనే యుంటివి కాదా?

దేవ—(ఎదుటికి వచ్చి నిలువబడి) ఏమి నెలవు?

విప్ర—(కన్నులకుఁ జేయి యడ్డము పెట్టికొని) నిన్ను నాయెదుటికి రమ్మగటినా?

దేవ—చూడు. దేవదేవీ! యని మీ రంటిరి కాదా? ఎదుటకు రాకుండ నెల్లచూడఁ గలను?

విప్ర—(బక్కసారి దానినంకఁ జూచి) సరే—సరే! నీవు పోయి చాటుననే నిుంకఁ గూరుచుండుము.

దేవ—(తనలో) ఇప్పుడు నానంక నీతఁడు చూచినచూపు వెట్టిచూపే! ఏమియు సందేహము లేదు. ఇట్టిచూపు చూడఁగ నీతిని నెన్నఁడునుజూచియుండ లేదు. పురుషులు పూర్ణముగఁ బడనియధిక

పునిల్లలోవలె నీతనికంటిచూపుతో నొకచిత్రమైనతఱుకు, కొలఁ
దిపాటిరక్తియుఁ గానఁబడినవి. అయ్యవారులగారిభక్తికింక నా
శ్వాసాంతమే!

విప్ర—ఁటో, అనుసరికి పాపము! విలిచితి నేమో యని పరుగున వచ్చు
ను. ఏమిగురుభక్తి! ఏమి యాశ్చర్యవిధేయత! ఏమి గురూపచారా
భిలాషోత్కర్షత! శ్రీనివాసుఁడుకూడ మంచివాఁడే, అతఁడు
కూడ నానుభమును జూచువాఁడే కాని, ఏమైన నేమి? పురుషో
పచారములకొఱ కేర్పఱుపఁబడుస్త్రీ యొనర్చినట్లుండునా? కా
ని, ఆతనికి దీనికిఁ బెద్దనైరముగ నున్నది. నాచారభిక్షలములలో
నీగృహకలంబమొకటి. చెప్పినట్లు శ్రీనివాసుఁడు వినఁడు.
దీనితో జెప్పుటకే మనసొప్పును. శ్రీనివాసుఁ డిదిగో వచ్చుచు
న్నాఁడు.

(శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశించును.)

విప్ర—ఏమైనది?

శ్రీ—అంతయు ధ్వంసమైనది.

విప్ర—తిరిగి యింకఁ బనికిరాకుండగనే?

శ్రీ—నంచిని నోటఁ గఱచుకొనిపోవ నే శక్తువగిలితిని. దాని నింట
నుంచి స్నానము చేసి వచ్చితిని. స్నాన మొనర్చినగాని తాళఁ
దగనివివిత్రవస్తువును దాని స్నానముచేయవలసినదగ్గతి యెట్లు
పట్టినదో! మహాత్మా! దేవదేవి యేది?

విప్ర—దానిమాట కేమి గాని ముందీమాట చెప్పుము. అయ్యయ్యో!
ఎన్ని సాలగ్రామసంపుటములు! ఎంతదేవతార్చనార్హసామగ్రి! ఇ
ది యంతయుఁ దిరిగి పరిశుద్ధి యింతట నగునా?

శ్రీ—దానిమాట కేమి? అది చెడినమాత్ర మేమి? నిముసములో బా
గుచేయవచ్చును. పులికాపో, తిరుమంజనమో, నాశాధమో,

యేదోయేడివి నేను బాగుచేసెదను. దేవదేవిమాట యేమో ముందు చెప్పుడు. ఇది పోయినగాని మనకు గతులు నిలువవు. భ్రష్టుల పైసతరునాత మాత్రము మనల గడ్డిమసితోఁ దోమిన సరే, తడిపిన సరే, అరగదీసిన సరే, సాగదీసిన సరే చంపిన సరే, తగులఁబెట్టినసరే కాని మడిసించివలె మాత్రము మఱల పక్షిణము గాలేము.

విప్ర—నిచ్చుళిము! అది యాచారుననే యున్నది.

శ్రీ—అయ్యయ్యో! పోయినది కాఁబోలు నని నంతసించితినే! ఎంత ప్రారబ్ధమయ్యో! ఎందుల కుంచితి?

విప్ర—మఱిమియుఁ దొందర లేదు. కారణ మేదో సావకాశముగఁ జెప్పెదను నానో లోనికి రమ్మ. చూడు! అక్కడ దేవదేవి యున్నది. దానిని నేను బాడను. కాన ముందు దానిని జ్ఞానంబొందుని చెప్పము.

శ్రీ—మన కీస్త్రీవిద్యోపాసన మొందులకయ్యో! దేవిదేవి! ముందు నీవు పొమ్ము. (దేవదేవి పోవుచున్నది.)

శ్రీ—మహాత్మా! గణియగణియకుఁ గ్రిందిక్రిందికి జారుచున్నారు. మిమ్మాపుటకు నాతిరము గాకున్నది. మహాత్మా! మీరే కొంత పూర్వదంత చేసికొని మనసుఁ గుగుటఁ బఱచుకొనినఁ గాని యెంతమాత్రమును వినియోగము లేదు. మహాపత్తు రానై యున్నది. మిమ్ముగాపాడుకొనుఁడు. నన్ను రక్షింపుడు.

విప్ర—వెట్టివాడా! నే నంతచపలుఁడ నగుదు ననుకొంటివా? తొందర యేమియు లేదు. లోనికిఁ బోవలయును. చూడు! దేవదేవి వెళ్లినదేమో?

శ్రీ—అప్పుడే వెళ్లినది.

విప్ర—ఆ! కాలిచ్చులైన వెనబడకుండ న్నెట్లు పోయినది.

శ్రీ—అది కనబడక పోయినను గాలిచప్పుడైన వివరబడినది కాదుగదా! యని విలపించుచుంటిరా? అహా! ఈదిక్కుమాలినతలుపుచాటు తొడుటలు, సందుగొందులనిక్కి-చూచుటలు మొదలైన ఘోష కూడ నెందులకు?

విప్ర—ఇటులా నీవు నన్ను గ్రహించితివి? దాని నియమ మెంతపట్టుద లతో జరుపుకొనుచున్నదో యని నేను సంతసించుచుంటిని.

శ్రీ—అపట్టుదలలో బదునాల్గవవం తయిన మీకు లేకపోయెనే యని నే నేడ్చు చుంటిని!

విప్ర—తొందర లేదు. మడిసంచి బాగుచేసికొని మఱియ నిప్పుడే యిక్కడకు వత్తము రమ్ము.

శ్రీ—మనసు బాగుచేసికొనుట యంతకంటె ముఖ్యమైనదని.

విప్ర—సరే. మఱియ వచ్చి చూచుకొనవచ్చును. రమ్ము.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది తృతీయాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

చతుర్థాంకము.

[ప్రదేశము—విప్రనారాయణనిపుష్పారామము.]

(ప్రవేశము—విప్రనారాయణుడు.)

విప్ర—గీ. నోరు రంగరంగా! యనఁ ♦ శోరబుద్ధి
యందు నాదేవదేవి య ♦ ల్లాడుచుండు
గన్నులను మూసి రంగని ♦ గాంచఁ బోవఁ
దొయ్యలియె నవ్వచు నెనుటఁ ♦ దోచుచుండు.

గీ. దాసిపైబుద్ధి మానగఁ ♦ దలఁపడినకొ
లంది తద్యోజనమె ప్రబ ♦ లముగ నయ్యె
మఱి వదలఁచినయంశంబు ♦ మఱివఁబూను
కొలఁది స్మృతిలోన బిగ్గఁ దా ♦ గొనినయల్లు.

గీ. చిత్తమందు వేశ్యారక్తి ♦ చేరుకొలఁది
రంగభక్తి దూరం బయ్యె ♦ రసము కచిక
పీల్చినకొలంది తస్మయ్య ♦ విలసితమగు
వాయుమూర్తి యెగసి పోవు ♦ వైఖరిగను.

గీ. దివ్యముగఁ బూర్ణముగ రంగ ♦ దేవుఁ డిచ్చు
నాస్యసేవ ముత్ప్రదము; కా ♦ దనగఁ దప్పు

(లెంపలునై చుకొనును.)

శ్రీ—అది కనబడక పోయినను గాలిచప్పుడైన వినుబడినది కాదుగదా! యని విలపించుచుంటిరా? అహా! ఈదిక్కుమాలినతలుపుచాటు తోరుటలు, సందుగొందులనిక్కిచూచుటలు మొదలైన ఘోష కూడ నెందులకు?

విప్ర—ఇటులా నీవు నన్ను గ్రహించితివి? దాని నియమ మెంతట్లుదలతో జరుపుకొనుచున్నదో యని నేను సంతరించుచుంటిని.

శ్రీ—అట్లుదలలో బదునాల్గవవం తయిన మీకు లేకపోయెనే యని నే నేడ్చు చుంటిని!

విప్ర—తొందర లేదు. మడిసంచి బాగుచేసికొని మఱల నిప్పుజేయిక్కడకు వత్తము రమ్ము.

శ్రీ—మనసు బాగుచేసికొనుట యంతకంటె ముఖ్యమైనవని.

విప్ర—సరే. మఱల వచ్చి చూచుకొనవచ్చును. రమ్ము.

(ఇద్దఱును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది త్రిశ్రీమూర్తికము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

చతుర్థాంకము.

[స్వదేశము—విప్రనారాయణనిపుష్పారామము.]

(ప్రవేశము—విప్రనారాయణుడు.)

విప్ర—గీ. నోరు రంగరంగా! యనఁ ♦ జోరబుద్ధి
యందు నాదేవదేవి య ♦ బ్లాడుచుండుఁ
గిన్నులనుఁ నూసి రంగని ♦ గాంచఁ బోవఁ
దొయ్యలియె నవ్వచు నెదుటఁ ♦ దోచుచుండు.

గీ. దాసిపైబుద్ధి మానగఁ ♦ దలఁపడినకొ
లంది తద్యోజనమె స్రబ ♦ లముగ నయ్యె
మఱి వదలఁచినయంశంబు ♦ మఱివఁబూను
కొలఁది స్మృతిలోన బిగఁ దా ♦ క్కొనినయల్లు.

గీ. చిత్తమందు వేశ్యారక్తి ♦ చేరుకొలఁది
రంగభక్తి దూరం బయ్యె ♦ రసము కచిక
పీల్చినకొలంది తస్మధ్య ♦ విలసితమగు
వాయుమూర్తి యెగసి పోవు ♦ వై ఖరిగను.

గీ. దివ్యముగఁ బూర్ణముగ రంగ ♦ దేవుఁ డిచ్చు
నాస్యనేవ ముత్పదము; కా ♦ దనగఁ దప్పు

(లెంపలునైచుకొనును.)

కాన్తిపూలమాటున నింత ♦ గానబడెను
తిరుమొము సేవ చున మొగొ ♦ తెలియఁ దరమె?

గీ. ఎప్పుడు కనబడ దొకవేళ ♦ నెమట బడగ
వలయునపుకైన మాసిన ♦ పైటచెడఁగు
మాటునఁ దిట్లెక్కు నుని మెల్ల ♦ మాయ మగురు
జలదిగితోతెక్కితుధనుఁ ♦ కలిగెనెలెను.

(దేవదేవి ప్రవేశించురు)

దేవ — ఈతఁ డేదో పైకి ననుకొనుచున్నాఁడు. ఇచ్చట నుండివిందును.

విప్ర — ఈదిన మిచ్చట నేదో యొకచిన్న పురాణకాలక్షేపమును నన్నుఁ జేయు మని శ్రీనివాసుఁ డూరక బలవంతపెట్టుచున్నాఁడు. కాలక్షేపకర్తను కాలక్షేపప్రియుడ నగునాకు భక్తిరహితముగ నే కాని కాలక్షేపము గాకయున్నది. పుర్యాచార్యప్రసాదితగ్రంథములలో దేనినైనఁ జదివినయెడల నాకుఁ దిగి మనసు కుదుట పడునేమో యని శ్రీనివాసుఁడు దేవులాడుచున్నాఁడు కాబోలు!

గీ. చదివినంగాని చిత్తంబు ♦ కుదుటఁ బడను
హృది కుదుటఁ బడకుండఁగఁ ♦ జరుపు టెట్లు?
పెండ్లి కాకుండఁగ మదపుఁ ♦ బిచ్చి పోదు
పిచ్చి కుదురకయుండినఁ ♦ బెండ్లికాదు.

ఏమి సేయవచ్చును!

దేవ — (తనలో) ఇట్టిసంధిని వారకాంత నుంచుకొనుటకంటెదూరకమార్గము మఱియొకటిలేదు. (తులసికోటచాటునఁ గూరుచుండును.)

విప్ర — అడుగో! శ్రీనివాసుఁ డొక నేదో పుర్యాచార్యకృతగ్రంథ మొక్కటి తెచ్చి చదువు మని చెప్పును గాఁబోలు! శిష్యుఁడు గురునికిఁ జదువు మంది దని బోధించుట గురువు చదువుకొన

కుండ మాల్గుట! ఇట్టిరీతిగా నాబ్రదు కున్నది! (శ్రీనివాసుడు ప్రవేశించును.)

శ్రీ—స్వామీ! వచ్చితిని. నామనవిని మన్నింపవలయును.

విప్ర—దేవదేవి యింక రాలే దేమి?

శ్రీ—(తనలో) ఈతని కెంతసేపును దృష్టి దానిపైచనే నిల్చియున్నది. (ప్రకాశముగ) స్వామీ! పురాణశ్రవణమును చే నపేక్షించి యుండగ దేవదేవీదర్శనమును మీరు వాంఛించు చుంటిరా?

విప్ర—పాపము! అదిమాత్రము వినవలదా? ఉన్నవా రిద్దఱుశిష్యులు వారిలో నొకడు వచ్చి యొకతె రాకుండునెడల నాకుఁ గాలక్షేప మెట్లు జరుగఁగలదు. కావున దానిని గూడఁ బిలుపుము.

శ్రీ—ఇదిగో! వెళ్లి వచ్చెదను.

విప్ర—అక్కఱలేదు. ఇక్కడనుండియే బిగ్గఱగఁ బిలుపుము.

శ్రీ—దేవదేవీ! దేవదేవీ!

దేవ—(ఎరుటఁ బడుచున్నది.)

శ్రీ—అయ్యయ్యో! ప్రమాదము! స్వామీ! ఈవిసరుకట్టిను మీమొగమున కడ్డముగ నుంచుకొనుఁడు. (ఇచ్చును.) దేవదేవీ! నీ విచ్చుటకు వచ్చి యెంతసే పైచది?

దేవ—నీవు రాకముందే వచ్చినాను.

శ్రీ—నీవు రాలే దని యింతసేపు గురువుగారు నాతోముచ్చటించుచుండగ వినియుండియు వచ్చితి నని చెప్పలేకపోయితివా?

దేవ—చెప్పినయెడల నీతోఁ బ్రసంగింపనిదే యేల యుత్తర మిచ్చితి వని నీ వభిక్షేపింతు వేమో? అది గాక నాకుఁ గునికిపాట్లకూడ వచ్చినట్లున్నది.

విప్ర—అనురసంధ్య వేళఁ గునికిపా ట్లేమి? దేహములో నేమైన నాలో గ్యలోపముగ నున్నదా యేమి?

శ్రీ—ముందుజరుగబోవుపురాణమీయదగినఫలమిప్పుడేయావేళించినదా?

విప్ర—మాట లాడ వేమి? ఏమైన జబ్బుగా నున్నదా?

దేవ—ఉన్నయెడల నెవనితోఁ జెప్పుకొనను?

శ్రీ—నైదునితో—

విప్ర—అదేమి మాట? దేవదేవీ! నీవు మాకు సకలోపచారములు చేయుచుండ నీక్షేమమునూత్రము మే మరయ నక్కఱలేదా? మేమంత యవిశ్వాసముగ వర్తింతుమా?

శ్రీ—అయ్యో! వినరుకట్ట జూరిపోవుచున్నది. కొంచెము పైకుంచుకొనుడు.

విప్ర—(తనలో) వినరుకట్ట కాదోయి! మనసు.

దేవ—మ జేమియు దొందర లేదు. కాలక్షేపమును గానిండు.

శ్రీ—స్వామి! ఇదిగో! కోశము. (విప్ప చున్నాఁడు.) అయ్యో! తిర్వధ్యయనమంత్రములకట్ట పట్టుకొని వచ్చితిని. పోయి యాచార్యగ్రంథములఁ దెచ్చెదను. (పోవును.)

విప్ర—(తనలో) తద్దినపునూత్రములూ? అయిన వేమి? నాభక్తి కింకఁ జరమకైంకర్యమే కావున శ్రాద్ధమంత్ర మైన సమయోచితముగనే యున్నది. (ప్రకాశముగ) ఈదిక్కు మాలినవిసఱుకట్టతోఁ బ్రయోజన మేమి? (పాటనైచి) దేవదేవీ! నీదేహములోనిబాధయేదో చెప్పెడవా లేదా?

దేవ—చెప్పెడవా లేదా యని యడిగితిరి. చెప్పవలయు సనియే యున్నది. చెప్పలేకుండ నున్నాను.

విప్ర—ఏమి? సిగ్గుపడు చుంటివా?

దేవ—మహాత్మా! సిగ్గు విడిచిపెట్టి యెంతకాల మైనది! సిగ్గు గలిగియుండినయెడల నింతసాహస మొనర్చి యిల్లును బంధువులను సంపదను వదలి యొక్కతెనై బురుషు నాశ్రయింప నింతదూరము

వచ్చి యుండునా? అప్పుడున్న భక్తి తీవ్రతచే నాకు స్త్రీశ్వ
ము, సిగ్గు, భయము కూడఁ గనఁబడ లేదు. నన్నుఁ బ్రాసంచి
కనమస్త సంబంధదూరముగఁ జేసినయాభక్తి యిప్పుడు నిలువ
రాదా? నామహాకర్మము!

విప్రి—నీభక్తి నిశ్చలముగ నే యుండెనుగాదా?

దేవ—ఉండెను. ఎప్పుడో!

విప్రి—ఇప్పుడో?

దేవ—పోనిండు. మీకెందులకు? నాప్రార్థ మెట్లున్నదో యట్లే జ
రుగును. మీ కేమి హృదయవస్తువులు గలవును? రంగ
భక్తి జాతి రక్తి హృదయమందెక్కుచున్నను బలవంతముగఁ
దోసివైచుచుందురు. మనసు వెంటనే త్రిష్టకాని తిరిగి భక్తి
లోఁ బడి గానమో కాలక్షేపమో చేయుచు భక్తిని స్థిరపఱు
చుకొందురు.

విప్రి—దేవదేవీ! ఏమి? నీకుఁగూడ నాకువచ్చినస్థితివంటిదే వచ్చినదా
యేమి?

దేవ—అట్టిదే యైనయెడల నింతబాధ యేమి? నెత్తిపైకి సూర్యుడు
వచ్చినప్పుడు ఊడకు వచ్చి యిప్పటివఱకు నేనేచ్చినయేడు నేమి
చెప్పెదలను? అబలను. అందఱిని వదలి యిచ్చటకు వచ్చినదా
నను. అందులోఁగేవల మమాయికను. అదిగాక నాదుర్గతిచే
నమితానురాగపూర్ణ హృదయను—

విప్రి—నిజమే. అనురాగాధిక్య మున్నహృదయమందే కాని భక్తి నిలు
వదు.

దేవ—నిలిచినదేదీ? తల్లికి సోదరులకు శత్రువు నైతిని. ఊరివారిట్టిబల
కుఁ బ్రాత్రమ నైతిని. సర్వము మీరే యని మీపాదములఁబడి
తిని. నాప్రణావళమున భక్తి ప్రబలుచున్న దని పొంగిపోయితిని.

ఇంతలో నిట్లుబోరలఁ బడుదు నని యెఱుంగక పోయితిని. హా!
స్వామీ! నా కింక నేది గతి?

విప్ర—నీ కిప్పుడు కలిగినమనోవికారము నావలననే కలిగిన దని నీకు
నమ్మకమా?

దేవ—అయ్యో! స్వామీ! భక్తి భగ్నమై పోవుటచేఁ గాఁబోలు సిగ్గు
తిరిగి న న్నావహించు చున్నది. ఈమనోవికార మెట్టిదో యిది
యెందులకుఁ గలిగెనో నేనుమాత్ర మెఱుంగుదునా? పెద్దదాన
నై నది మొద లిప్పటివఱకు సన్యాసమృతవలనే కాలక్షేపము చేసి
తినిగాని యాడుదానిముద్దుమున్నట లెన్నఁజేసిన నెఱుంగుదునా?
అయ్యయ్యో! నాయీడువారలు పట్టుబట్టి లని—కానులపేరు
లని—కాకుకలేఖ లని—చందసపుఁబూతి లని,—యత్తరువు
లని—ముద్దుముద్దుగ మగ లని—ముద్దు లని—కొఁగిలింత
లని—యొడలు తెలియనిచుహనందములతోఁ జలుక, గొరువంక
వలెఁ గించిక లాడుచు, గలకల లాడుచు, గుబగుబ లాడుచు,
మురియుచు, గులుకుచుండ—

విప్ర—అబ్బ! ఒడలు పులకాంకిత మగుచున్నది.

దేవ—నాప్రార్థన! నాకుఁ దులసిపూసలపేరులు! జేగురుపాతలు! త
ల నల్లుకొనినజడలు! ఏకభుక్తులు! బ్రహ్మచారిణీవ్రతములు! దా
సరమృతవేసములు! అధశ్యయశములు! పరదేశగమనములు! బాని
సతనములు!—ఇంతే కాదా? ఇన్నిటికిని బ్రథానమైనమూరంగ
భక్తియైన నిలువబడ నాయంతది లేనేలే దని సంతోషించియే
యుందును. అట్లు కాక—

విప్ర—అట్లుకాక—ఇప్పుడు క్రొత్త గాఁగలిగినచిత్త స్థితినినిర్వర్ణింపలేవా?

దేవ—పురుషులు, ప్రాణులు, విద్వాంసు లయినమీరే యశక్తులైయుం
డినప్పుడు స్త్రీని, సప్రాజ్ఞను, ప్రపంచసుఖానుభవ మెట్టిదోకూడ

నెఱుంగనిపెద్దమ్మను, నే నెట్లునిర్వర్ణింపగలను? మొట్టమొదట నిది యేమోకొంచెము స్తిమితత లేకపోవుట యని, తోచకపోవుట యని యేదోయొకవిధ మైనబెంగయని యనుకొంటినిగాని—

విప్ర—సరిగా నట్లేనుమా నాకుగూడ ప్రారంభ వైచిరి!

దేవ—ఆరంభించుట మీమనస్థితివలెనే ప్రారంభమై చున్నది యగుటలో మీయవస్థకంటె మఱింత శీఘ్రముగను దృఢముగనుబెరిగినది—

విప్ర—అడుదాన వగుటచే గాఢబోలు!

దేవ—అందులోను శుద్ధసత్యకాలపువెట్టిగోలను.

విప్ర—నిశ్చయమే. చూడు! మనస్సు నిశ్చలముగ నుంచఁ దలచినకొలది నా కట్టె యట్టె నీపై బుద్ధి పాతినట్లే నీకునుగూడ— ఏది!—నీకునుగూడ—నాపై—అలాగే—ఊ!—ఊ!

దేవ—మీ రనుటకే సందేహపడుచున్నయంశమును నానోట నేల యనిపింతురు! అదిగో! కాలిచప్పు డగుచున్నది. శ్రీనివాసుఁడు వచ్చుచున్నట్లున్నాఁడు. విసఱుకట్ట నడ్డు పెట్టుకొనుఁడు.

(శ్రీనివాసుఁడు ప్రవేశించును.)

విప్ర—(తనలో) విసఱుకట్ట గాదు. వింధ్యచర్వత మడ్డుగ నుండిన నింక వినియోగ మున్నదా?

శ్రీ—ఈకోశము కనబడునదికి నాత్రాడు తెరిగినది.

దేవ—(తనలో) దానిని దాచి తద్దినాలమంత్రములపాత్రనుబైనిఁ బడవైచితిని.

శ్రీ—దేవదేవి! నీ వింత నేపటినుండియు నిచ్చటనే యుంటివా?

దేవ—నేను నిచ్చటనే యుంటిని. విసఱుకట్టయు నిచ్చటనే యున్నది.

శ్రీ—చూడు! నీవు తిరిగి తులసికోటచాటునకుఁ బొమ్ము.

విప్ర—దానికిమాత్రము విసఱుకడ వలదా? అది నిచ్చటనే యుండిన మంచి దేమో!

శ్రీ—మొట్టమొదటినుండియు నాలాగుననే యెంచి యింత ముంచు
కొంటిమి.

విప్ర—సరే గ్రంథమిటు చెప్పు.

శ్రీ—(ఇచ్చుచు.)

విప్ర—ఏమి యిది?

శ్రీ—ఒకటి యననమాట యేమి? పూర్వాచార్యచింతము లగుకొన్ని
గ్రంథము లీసంచికలో చున్నవి.

విప్ర—ఇందులోఁ గావలసినధాగము నీరాట్టమా? పూర్వపలా? తిరు
ప్పల్లాండా?

శ్రీ—తిరుప్పల్లాండు విశేషభక్తియుక్తముగ నుండు నని నే ననుకొం
దును.

విప్ర—భక్తిలో నన్నయు నెకట. దేవదేవీ కేది కావలయునో?

శ్రీ—నీరాట్టయు దాని కక్కఱకువచ్చుట కది సాలిది కాదు; సానిది.
మీరు చెప్పినపూర్వపలా పొగచట్ట లైనయెడలఁ గావలయు
నేమో? (తనలో) తనబుద్ధి స్థిమితతకొఱకు గ్రంథమును జది
వించుచుండ దేవదేవి కేదికావలయునో యని యడుగుచున్నాఁ
డు. రంగిరంగరంగా! ఎంత కర్మము.

విప్ర—దేవదేవీ! తిరుప్పల్లాండు నీ కిష్టమేనా?

దేవ—పూర్వమున నది నా కిష్టమే కాని భక్తి కుదిరినతరువాత దాని
వాసనయైన గిట్టకున్నది.

విప్ర—అదేమి?

శ్రీ—పల్లాండునగ నుల్లిపాయ యనుకొను చున్నది కాఁబోలు!

విప్ర—అలాగా! ఇది లాకింద లా.

దేవ—ఉల్లిలోను సంతే కద!

శ్రీ—ఆరభింతును—లేనిపోనిమాటలే?

విప్ర—శ్రీ! వల్లాణ్ణ వల్లాణ్ణ వల్లాయితత్థామం
 వలకోఽనినూతాయగమ్
 చుల్లాణ్ణ తిణ్ణోభో మశిష్యాపుక్
 శేవశి శిష్యతిరుక్కాప్ప.

శ్రీ—ఆహా! పెరియాళ్వారిభక్తిమాహాశ్వాసము! ఆహా! ప్రపన్నత! ఆ
 హా! కవితామాధుర్యము!

విప్ర—దేవదేవీ! వినబడుచున్నదా?

శ్రీ—వినబడక దాని వెచ్చలతో చెట్టులు మొలిచెటయు. మీరు
 గ్రంథమును దడకదీక్షగా జరుపుదురు!

దేవ—వినబడిన లాభ కేమున్నది? నా కేమి జెల్పినదా?

విప్ర—ఓహూ! ఆటులైన లఘుపుగఁ దాత్పర్యముఁ జెప్పు మం
 దువా?

శ్రీ—(తనలో) గురుత్వము గోడగన్గెలైనది కాదా?

దేవ—మహాభాగ్యము.

శ్రీ—(తనలో) రంగభక్తికి—

విప్ర—(రాగధోరణిగ) పాండ్యమహాలనాథుఁ డిరువ్విలుబుత్తాగుఁడో
 డిరుమహావిష్ణు పెరియలిరువడియంకమున జన్మించినతిరువిష్ణుచి
 త్తలవారిలు లీలావిభూతిఁగో జేయుగడ నెక్కనాడు తమ
 యిష్టమైన మైనవడ పెరుగోయిలుడమానుడమను స్వప్నమున
 సాక్షాత్కరించి యీవిధమున సాయించిరి.

దేవ—స్వామీ! పెరియాళ్వారిగూర్చి సాయించెన మని విష్ణుచిత్తుని
 గూర్చి సాయించుచున్నా కేమి?

విప్ర—విష్ణుచిత్తుఁడే పెరియాళ్వారు. ఆయనకు భట్టనాథుఁ డని కూడఁ
 బేరు. ఆమహానుభావుఁడే శ్రీరంగ దేవునికి మామగారు.

దేవ—(తనలో) ఒకభక్తుఁడు విష్ణునకు మామగా రైనప్పుడు మఱియొ

కభక్తుడు వేశ్యకు మగఁ జేల కాఁగూడదు? క్రమము తప్పినప్పు
డొకవిధముగ నే యన్నమాట యేమి?

శ్రీ—అయ్యో! సెలనిండు.

విప్ర—ఇదివఱ కెచ్చటకుఁ జెప్పితిని?

శ్రీ—ఇంతలో మఱచిపోయితి రేమి? నడుమ సూరక ప్రశ్నయు లుం
డఁగూడదు. శ్రీవిష్ణుమూర్తివారుస్వస్థమున—

విప్ర—సరి. సరి. (రాగధోరణిగ) దేవతాంతర, మంత్రాంతర, సాధ
నాంతరోపాయాంతరరహితుండును, స్వస్వరూపపరస్వరూపా
పాయస్వరూపఫలస్వరూపవిరోధి స్వరూపార్థపంచకజ్ఞాననిజేపు
డును, సామంత్రాయసంపన్నుండును, నగుభక్తశిఖామణి కట్టు
శ్రీనందనమహర్షివారు సామంత్రాయ-రించి నేను నీ వారాధించు
విష్ణుస్వరూపుఁడను. నీతో మెక్కమాట చెప్ప వచ్చితిని. ఓభ
క్తురాలా!—తలయెత్తి కన్నులు తెఱచి బాగుగా నావంకఁ
జూడుము,,

శ్రీ—అయ్యయ్యో! అయ్యయ్యో! పెరియార్వాణిని భక్తురాలా! య
ని సంబోధించుచుంటి రేమి?

దేవ—శ్రీనివాసా! భక్తులలో లింగభేదము లేదనికాదా మనసిద్ధాం
తము!

విప్ర—సరే. పొరఁబాటు. (రాగధోరణిగ) ఓభక్తశిఖామణీ! ఓభక్త
శిరోవతంసమా! నీవు మఘరాపురంబునకు విచ్చేసి పాండ్యభూ
పాలుం డగువల్లవదేవరాయనిం గాంచి తద్విద్వత్సభామండపం
బునఁ బ్రతివాదిపక్షవిజేపణ మొనర్చి, శ్రుత్యంతప్రతిపాదితం
బగుపరతత్త్వంబు నిర్ణయించి స్వమతస్థాపనం బొనర్చి, తత్సభా
మండలమధ్యస్థరత్నమయశోరణ స్తంభస్థలవినియీప్త విద్యాశు
ల్కంబు గ్రహించి తెచ్చికొమ్మని గంభీరఘోషణంబుల నాన

తీయ నంత—నాభ కృతిభామణి—యావిప్రో త్తంనుడు—
తద్దేవదేవీముఖారవిందనిష్ఠందమాణ—

శ్రీ—అయ్యయ్యా! “దేవదేవి,, కాదు. దేవదేవముఖారవింద. ఇదివ
అకుఁబెరియాళ్వాడికి అవికఁ దొడిగించినారు. ఇప్పుడు పురుషో
త్తమునకే గాజులు దొడిగించుచున్నారు. అయ్యా! “దేవదేవ,,
దేవ—(తనలో) తలక క్షృణ్ణినది. గుల్లో దీర్ఘము పెట్టినాడు.

విప్ర—నడుమ నడుమ నీ విట్టి లడ్డు వచ్చుచుండ నే నెట్లు చెప్పగలను?

శ్రీ—నడుమఁ బ్రమాదములు సెప్పుచుండ మనవి చేసికొన వలదా?

విప్ర—ప్రమాదహాస్యముగ నీవు చెప్పరాదా?

శ్రీ—క్షమించుడు. మీరే కానిండు. తద్దేవదేవ,,—

విప్ర—అది వలదు. మఱియొకదానిని చెప్పెదను. (రాగధోరణిగ) ఆ
శ్రీమహావిష్ణునిసంభాషణమును విని భక్తుఁ డిట్లు మనవి చేసి
కొనెను. అయ్యా! “స్వామీ! నేను నిరక్షరకుక్షుడను. ఇట్టి
మహాకార్యము నావలన నెట్లుగననిన, నీ కేమియు భయము లేదు.
నీజిహ్వగ్రంబున మేము పసింతు మనిభక్తవత్సలుఁడు సాయించి
పంప, నాతఁడుపాండ్యరాజసభాంతరంబున వైష్ణవమతస్థాపన
మొనర్చివిద్యాశుల్కంబుఁ గైకొని యారాజుచే గంధగజేంద్రం
బెక్కింపఁబడి తిరువీసుల పేంచేయింపుచుండఁ గుమారునియున్న
తస్థిఁ గాంచి యుప్పొంగుతండ్రివలె భక్తునిఁ జూచుటకై పరమ
పదమునుండి శ్రీస్వామివారు లక్ష్మీనక్షుత్తులై, శంఖచక్రగ
దాపాణులై, యధిపతిగరుడసంధులై యెదుట నేవ సాయంప—

శ్రీ—స్వామీ! ఇదియే రసమైన పట్టు. ఆదివ్యమంగళవిగ్రహసౌంద
ర్యమునుబెరియాళ్వా రెట్లు భావించిరో యట్లే మీరు భావించి
యితరచింతలన్నిటిని దిరస్కరించి చిత్తమును గుదుటఁ బఱు
చుకొనుడు.

విప్ర—సరే. అట్లే భావించెదను (కన్నులు మూసికొనిరాగధోరశిగ)
 పెరియార్వారు వారలఁ గాంచి ఓహూ! ఓహూ! ఇట్టిదివ్వ
 మంగళివిగ్రహముతో నేల దయచేసితిరి? అయ్యయ్యా! ఈస్వ
 రూపమునకు దృష్టిదోషము తగులునేమో! (దేవదేవివంశజిరిగి)
 ఆహా! ఆకన్నులతీరేమి? ఆముక్కుసాగ నేమి? ఆకనుభూమలవ
 క్రత యేమి? ఆహా! ఏమి చక్కదనము? —ఉబుకుమన్నయా
 పైట్రుంగోని—

శ్రీ—(తలపైఁ గొట్టికొని) అయ్యా! చాలు చాలు! పురాణము నా
 పిండకూడువలె నున్నది పెరియార్వారు లేరు. పెరుమాళ్లు
 లేరు. అయ్యయ్యా! దేవదేవి వర్ణించుచున్నా రేమి?

విప్ర—చిత్తము స్వనశము కాకుండ నున్నది.

శ్రీ—ఒకప్పుడైన నలవాటునొప్పనవైన నిష్పాడు “రంగరంగా,, యను
 ట మానినైచినా రేమి?

విప్ర—చిటపట లాడు చున్నది. అది యేమి? చినుకు పడుచున్నదా?

శ్రీ—గాఢముగ మబ్బు పట్టినది. పెద్దవర్షమే వచ్చు నేమో?

దేవ—గాలివాన వచ్చుటచేతఁ గాలక్షేప మింకఁ గట్టివేయవచ్చును. బ
 ట్ట లారనై చితిని. తడిసిపోవు నేమో విప్పి జాగ్రత్త పెట్టెదను.

విప్ర—పోయి శీఘ్రముగ రమ్మ. తడిసిపోవుదు వేమో నుమా?
 (దేవదేవి పోవును.)

శ్రీ—(విప్రనారాయణనికాఢులు పట్టికొని) స్వామీ! పడిపోవుచున్నా
 రు. భక్తిని నిలుపుకొనరా? అయ్యయ్యా! దేవదేవిముండ మి
 మ్ములఁ జూచుచేయుచున్నది. మీసెల వగునెడలఁ దానిని జెప్పు
 నఁ గొట్టి యిఱ్ఱివైతును. లేదా మన మెక్కడకైనఁ బోవుద
 ము రండు.

విప్ర—నామూలమున దానికిఁ గూడ భక్తి జాటుచున్న దట. నేను

భ్రష్టుడ నైనను నాకు నీవు దోడుదువు కాని పాపము! అది భ్రష్టతమొందిన దాని కింక ది క్కెవ్వరు? మనల నింతకాలమునుండి కనిపెట్టకొని యున్నదానినే మనము నిరాకరించుట న్యాయమా?

శ్రీ—అది యిప్పుడు భ్రష్టురాలగుట యేమి? పుట్టినప్పుడే యైనది. పాశానుక్రమముగ నైనది. అది మీకొంపఁ గూల్చుట కిక్కడనుఁ జేసినది. అయ్యయ్యా! రక్షించుకొనుడు.

విప్ర—నన్నుఁ బాపసేయుటకు దానియద్వేష మేమి? వారకాంతకుఁ గావలసినది ధనమునది! అది నాయొద్ద లేదుకద! స్వరూపలావణ్య మంతకంటె లేదు కదా! ఏమి మూటగట్టుకొనవలయు నని యది నన్నుఁ బాపసేయ నున్నదో చెప్పి.

శ్రీ—పాపము. మహాపాపము.

విప్ర—విహితఫలవాంఛా లేకయైన లేకుండ బుద్ధిపూర్వకముగఁ బాపము మూట గట్టకొనుట ప్రాణికోటికి సహజమా?

శ్రీ—నేను మీ కుత్తర మీయఁజాలక యున్నాను. కాని దానిచే మీ గు పాడగుట నిశ్చయము.

విప్ర—అకారణముగఁ బాప కావలసినవచ్చినప్పుడు—ఈజన్మమునఁ గ నబడనికారణముచేఁ బాప కావలసినప్పుడు—అనగఁ బూర్వ జన్మప్రారబ్ధకారణమే భ్రష్టత కీడ్వవలసి నప్పుడు—ఎవఁ జేమి చేయఁగలడు? ఏ మగునో కానీ!

శ్రీ—ఏమగుట కే మున్నది? ఇక వేశ్యానీధిని వెట్టిమొగము వేసికొని మీరు విటాధములు కానై యున్నారు.

విప్ర—ప్రారబ్ధ మటులుండఁ దప్పనా?

శ్రీ—మనమతముల కన్నిటికిఁ బూర్వజన్మప్రారబ్ధ మనునీతిక్కుమాలిన యంత మొకటి దావరించి యుండిఉని భ్రష్టులఁ జేయుటయే కా

క, తిరిగి బాగుపడకుండ శ్రష్టతలోనే యొకసంతుష్టిని గలుగఁ జేయుచున్నది.

సీ. ద్యూతంబునను గోచి ధి పాతరాయండయి

ప్రారభమున నిట్టు ధి లైతి ననును

కలుద్రావు మత్తునఁ ధి గాంతగొంతుకఁగోసి

ప్రారభమున నుతి ధి వచ్చె ననును

ప్రబలదురాశఁ జౌ ధి ర్యం బాచరించుచు

గారలోఁ బడఁ బూర్వ ధి కర్మ మనును

వ్యభిచారమున నెడ ధి లంత పుచ్చినఁ బురా

కృతకర్మముచకు న ధి డ్డేది? యనును

ఇట్లు మగనాలిఁ జెటివిత ధి వేల యనిన

నిది వెనుకజన్మమున నన్ను ధి నిట్లొనర్చె

బూర్వకృతఫలం బిది కాని ధి బుద్ధికృతము

గాదనుచు—బుద్ధి లేకుంట ధి కల్ల గాదు.

సీ. చదువు లేకుండ న ధి జ్ఞత నుతి వేలన్న

యోగ ముండిన నన్ని ధి బాగుపడును

ముసలిపందకుఁ గూతు ధి మెసఁగుట తగదన్న

దళమున్న నైదువ ధి తనము నిలుచు

వ్యాధికి నైద్యంబు ధి వలదందు వేలన్న

నాయువే తగ మందు ధి లడ్డపడునె

దైవముం దలఁచమి ధి తగదన్నఁ బుణ్యహా

గతి యున్న సద్బుద్ధి ధి కలుగు ననును

జరుచు; దైవ మొసంగిన ధి స్వల్పబుద్ధి

నైన వినియోగమును జేయ ధి కకట! సౌఖ్య

మగడ లేక యీయఁగ లేక ♦ వ్యర్థుఁ డగుచు

నన్నిటికి నెత్తిగీతనే ♦ యెన్నుచుండు.

స్వామీ! ఏమో పరాకుగా నున్నా లేమి?

విప్ర—నీ వేమంటివో వినుటకు నా కిష్టము తగినంత దిత్త శాంతి లేదు.

చూడు! ఈవర్షమెందుచేతనో కాని నాకు మనోవికారమును

వృద్ధిచేయుచున్నది సుమా?

శ్రీ—అలాగా? మీమనసునూడి భక్తి నశించినది. శృంగారరస మంకురించినది.

గీ. వర్షపాతము స్త్రీవాంఛ ♦ స్రవలఁ జేసి

తుదకు విరహుని స్త్రీప్రక్క ♦ నదుకుపెట్టి

నెత్తినీటిప్రవాహంబు ♦ వెట్టికుక్క

విసము వెలిశుచ్చి మృతీప్రక్క ♦ బెట్టనరుని.

(నేపథ్యమున) ఉరుములు మెఱపులు,

విప్ర—శ్రీనివాసా! నీ కొకమాట చెప్పెదను విందువా?

శ్రీ—హితమును నిరాకరించుటకు నా కేమివికారము సంభవించినది?

విప్ర—ఇక నట్టిప్రశంస వలదు. ఉరుములు మనకే భయంకరములుగ

నున్నవి. పాపము! మనబట్టలు తడిసిపోవు నేమో యని పరు

నెత్తినదేవదేవియొక రాకున్నది తడిసిపోయినదో! గాలిచేనెక్క

డనైన బడిపోయినదో! నీవు పోయి యామెను దీసికొనరమ్మ.

శ్రీ—దానిని వదలుకొనవయ్యా యని నేను చేర్చలాడఁగి దానిని దీ

సికొనినచ్చి నాయెదుటఁ బెట్టు మని మీ రాడ న్యాచుమా?

విప్ర—దానిని గాఢాధికారమున నశనిపాతభయంకర మగునట్టివర్షము

న నెక్కఁజెను నిరాచ్ఛాదనస్థితిని దృఢించుట మాత్రము న్యా

యముగ నున్నదా?

శ్రీ—అది తమననే తడినినది. నన్నుఁగూడ నేల పోడి పెదరు?

విప్ర—పురుషుడవు, దానికంటె నెక్కువసత్త్వములు గలవాడవు. నీ
కేమి? పొమ్ము. ఇత నాలస్యము చేయుకుము.

శ్రీ—అట్లులైన బోయెదను. అయ్యో! సమస్కారము. ఇత మిత్తూ
పుట బ్రహ్మాతరము గాదు. (పోవును)

విప్ర—ఇత రా లేదు. చెట్లకొమ్మ లేనైన విడిగి మీదఁ బడినవూ?
దారిగానబడక నేనైన గాలికఁ దగిలి పడెనో?

(నేపథ్యమున) హాహాహా! చలి, చలి, చలి! హాహాహా!

విప్ర—అదిగో! అదిగో! దేవదేవి! తడిసిపోయితివా?

(నేపథ్యమున) చలి, చలి, చలి! హాహాహా!

విప్ర—అహా! నైవర్తకమున నిష్పాద మొప్పు మెరియుటచే గను
లుకు, దిత్కంఠివలన నాద్యోనాత్మ భావతీ యగునామెదగ్గరము
సహృదయము మెక్కువగాలు తిసుక్కుమనిపోయితివా. చలిచే
తి శౌభిషికుట యేమి? ఇదిగో! నాయుత్తరీయమును బట్టఁజెట్టు
కొనుము. (అట్లు పాఠనైచును.)

(తనలో) పాము! చలిచే నొతిబాధ పడుచున్నదో! (ప్రకాశ
ముగ) కిట్టికొనుచున్నవా?

(నేపథ్యమున) ఆ!

దేవ—(ప్రదేశించి) చలిచలిచలి! (వక్షులను దగ్గిరకు వచ్చును.)

విప్ర—సాదేహింపకు. సాదేహింపకు. దగ్గిరకు రమ్మ మనుష్యునివే
డిమి ముగిది.

దేవ—హాహాహా! (కొరిగిలిచుకొనును.)

విప్ర—హాహాహా! ఏమిచూరగదముగ నున్నది! హాహాహా!

దేవ—మన మాంశక్క నుండుగదిలోనికి బోవుదము. శ్రీనివాసుఁడు
వచ్చు నేమో?

విప్ర—శ్రీనివాసుఁడు నీకుఁ గానబడ లేదా?

దేవి—నా కాలంప కాలబడినాడు. కాని నే నాతనికి గనబడకుండ
వచ్చితిని.

విప్రి—నరే. రమ్మ.

దేవి—(తనలో) విష్ణుదాసుఁ డిప్పటికి వేశ్యాదాసుఁ డైనాడు. ముకు
తాసు పైసి యితని నిడ మాగ్నాముఖోనివేశ్యాకీధి కీడ్చు
కొనిపోవుటయే తరువాయి—

ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.

ఇదిచతుర్థాంకము

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

పంచమాంకము.

[ప్రవేశము—తిరుక్కొండనూరు,, అనుగ్రామమున వేశ్యావీధి.]

(ప్రవేశము—శ్రీనివాసుడు విప్రనారాయణుడు.)

విప్ర—దానియి ల్లింక నెంతదూర మున్నదో! చూడు! ఆమలు పేదై
యుండునో?

శ్రీ—అదియేసరికి! వేశ్యావీధికిఁ దొడ్లక్కము.

విప్ర—పవిత్రము లగువైష్ణవనామముల నేల యపరిశుద్ధి చేసెదవు?

శ్రీ—పవిత్రము లగువైష్ణవులు భ్రష్టులైపోవు నప్పుడు మాటలతక్క
యేమి?

విప్ర—అట్లు కాదు. భాగవతోత్తములు శాశ్వతములు కారు. ఎందఱు
పుట్టిరో! ఎందఱు భ్రష్టులైరో! ఎందఱు నశించిరో! కాని వై
ష్ణవసాంప్రదాయవాక్యములుమాత్రము శాశ్వతములు.

శ్రీ—వాక్యములకంటె జేష్టులు శాశ్వతములు కావా? మొగము కా
నబడకుండ మేలుమునుగు వైచికొని సందెచీకటిని వేశ్యయిం
టికిఁ బోవుమి మృగము చూతు రని యనుకొనుచున్నా రేమో?
ఎవఁడోయొక పనిలేనిచలపాదికవి ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రధారులై
నమిమ్ము, దర్శననధారుడ నైననన్ను మన మిప్పు డిక్కడ ను

న్నట్లువలెనేవేశ్యాశిఖరంగమున వెట్టిమొగములతోఁ బ్రవేశించు
జేసి యెదుటఁ గూరుచుండు సామాజకులచేత “చీచీ! యనిపి
చి వెక వెక వెడనప్పుల నవ్వించి “ఘాఘా,, యని మీఁద నుమి
యఁజేయ కుండునెడల నేను బ్రాహ్మణజన్మమునఁ బుట్టనివాడ
నని ప్రమాణము చేయఁగలను. లోకప్రఖ్యాతమైన యాచంద్ర
తారకముగ నిలువవలసినయీమీచేష్ట మాపటిమత్తులో మాసి
పోవు ననుకొంటిరా? సూర్యునివలె దివ్యతేజమునఁ బ్రకాశించి
యవలిప్రపంచార్థమునందఁగూడ వ్యాపించును గాని—ఆహా!
అట్టి పనినిజేసినారుమహాత్మా! చాలుచాలు! ప్రపంచ మున్నం
తకాలము భక్తలోకమునకు మీచేష్టలనఁ గలిగినతలవంపు
చాలు! చాలు! నాకుమిమ్ముజూడ నేడుపువచ్చు చున్నది. ఆహా!
ఎట్టినుఁజూపుతస్థితినుండి యెట్టియధోగతికిఁ గ్రుంకి పోయి
నాను! ఆహా! ఆకాశమునుండి చుక్క యూడిపడినట్లయ్యెనే?
ఇది నెక్కమాట కడపటిసారి చెప్పుచున్నాను. నేను మిమ్మి
ట్టిసితిలోఁ జూడలేక—నామనసుండఁబట్ట లేక—వెట్టిచేఁ జెప్పు
చున్నాను. ఇదివఱకుఁ దిర్వారాధనపుగదిలో నేమిజరిగినదో జ
రిగినది. దానినిగూర్చి తెలుపలునైచికొనియో తల నేలను మో
దికొనియో కావేరిలోఁ బడి మృత్తి కాస్నానములేజ్చియో యె
ట్లో యొకట్లు చూచుకొందము. ఇది నెక్కయడుగైన ముం
దుఁ బెట్టక వెనుకకు రండు. పోదము.

విప్ర—నీకు నాయందుఁగలప్రీతికి సంతసించితిని.

గీ. భక్తిగుర్తులు వేఱుత ♦ త్వములు కావు

భక్తి దైవానిరాగము ♦ వనితపైని

రాగమగురక్తి యది యిది ♦ రాగమొకటె

తత్ప్రవాహదిగతులెభే ♦ దములునుమ్ము.

- గీ. భక్తి యెరురెత్తుగాన నిం ♦ సాదినడక
రక్తి పల్లపుచాల్కాన ♦ బ్రబలవేగ
యుతము మార్వడిచేత నా ♦ సతతభక్తి
మఱలి తలక్రిందుగా నట్టె ♦ దొరలు నిపుడు.
- గీ. కాలభేద జగతిభేద ♦ లీల కెదిరి
డికొనుట యశానె? మంచిది ♦ మేకొనుటయె
గాలివానకు నెమరెక్క ♦ గడంగి కుండ
నావికుడు దానిగతిఁ బట్టి ♦ పోవుఁగాడె.
- గీ. అడఁచిపెట్టిన రక్తి హే ♦ త్వంతరమున
వెలిబడినయల్లు భీకరి ♦ చలన మొందు
నట్టె బిగువుగ దట్టించి ♦ సట్టెమును
రంజకం బుటిఁఁఁఁమ్మని ♦ స్రబలునట్లు.
- గీ. లోనడంచిన రస మొక్క ♦ లోపమునను
వైబడినయల్లు స్రబలదు ♦ ర్భరలఁ బొంగు
నావిరిని నిండుపాత్రకు ♦ సంతదారి
నీయ బుస్సనుధ్వనితోడ ♦ నెగసిస్లు.
- గీ. అడఁచఁబడుదు హఠాత్తుగా ♦ నతిశయిల్లు
నట్టిరక్తికి దయ్యంబు ♦ పట్టిసట్టి
మనుజునకుఁ గల్గునంతపా ♦ మర్థ ముండు
పిచ్చివానికిఁ గలయంత ♦ వేగమమరు.
- గీ. ఆస్వభావశక్తిని స్వభా ♦ వాల్పశక్తి
లో నెరుక్కొనఁ దరమానె? ♦ శ్రీనివాస!
చచ్చుపాపటగొట్టిన ♦ వచ్చునట్టి
చిన్న కాయకు వ్రే లడ్లు ♦ సేయఁ గలమె?

గీ. కానఁ బ్రస్తుతావస్థాన్ ♦ మైన ఓనిని
జూడఁదగుఁ గాని యెరుగింపఁ ♦ గూఁప దయ్యో!
ఇద్ది మార్వొడి యని యాటి ♦ నిద్ది యెఱుఁగొ
వఱకు నూడకు వఱిగోనఁ ♦ బఱుదుఁ దిరిగి.

శ్రీ—అందుచే దైవభక్తుల రగవిరాళి దానిదానియింటికి దానివర్షము
నిమిత్తమై దయచేయుటయే తొరకమార్గ మని కాదా యభి
ప్రాయము?

విప్ర—అభిప్రాయమే కాదు. ఆచరణముకూడ వలెనే.

శ్రీ—సరే. అటులైన దయచేయుండు ఇక్కడనుండియే వేర్వేలకొం
ప లారంభ మని చెప్పితిని గాదా? తనయుఁగిగుర్తులఁ గూర్చి
యది మీఁకుఁ చెప్పినమాటలు స్థితియున్నవా?

విప్ర—బాగుగ నున్నవి. అది గాక యెంతయో నునస్సంభ్రమముతో
నది నాకొఱకు గుమ్మముగోరి గిరిపెట్టకొని యూడదా? ఎప్పు
డు వత్తునోయెప్పుడు వత్తునో యని యెరుఁగుచూచుచు నేమి
యుఁ దోచుకొనవలెనోమన నుండదా? దానికిఁగూడ నా
యోగియననయే స్థితిచినది కాన దానికిఁగూడ నాపై ననురా
గము ప్రబలముగ నుండదు. తాను వచ్చి నన్ను దనయింటికిఁ
దీసికొనివెళ్లెనని చెప్పినదే? ఏమితిందరిచేత రాలేదో? దా
నిని జూచునటను నామనసు శాంతిగ నుండదు.

శ్రీ—సరే. చండు. నడుచుచున్నాము గదా?

(నేపథ్యమున) అడియేక దాసోహం! అడియేక దాసోహం!

విప్ర—దాసోస్థి! దాసోస్థి! దాసానుదాసోస్థి!

శ్రీ—ఈసమయమున మీ రట్లు లనఁ గూడదు. (తనలో) ఇప్పుడున
మస్కరించినముగడికొడుకు విగ్నినత్రైలోకటిహింఁగూడఁ జూడఁగ
లఁడు గాఁబోలు!

విప్ర—ఎందుచేత?

శ్రీ—మీరు సంపెచ్చీకటిని మునుగునైచికొని పోవుచు మాటలాడుదురా?

విప్ర—సంపెచ్చీకటి తనయంతల దాంబడెను గావున వచ్చితిని. నీవుమునుగు నైచితిని కావున నే నొప్పుకొంటిని గాని నాకేమి భయమా? నాకున్న దోషము దేవదేవీవాంఛ. అంతే కాని నాకుఁ బ్రతికీదనమేమి? అది గాక యాచార్యుఁడు నమస్కరింపఁ బ్రతినమస్కారము సేయరుగనుట తప్పుగాదా?

శ్రీ—ఆతఁ డాచార్యుఁడటయ్యో! బాబుఁడు! పరిహాసమునకు నమస్కరించుచున్నాఁ డని తెలియ వలదా?

(మాధవుఁడు ప్రవేశించును.)

మాధ—ఓహూ! ఓహూ! భాగవతోత్తములు కాఁబోలు! ఈపక్షైన్ద్రులములేమి? పక్ష్యసేనాచారము లేమి? వక్షమునఁ దట్టెఁడు తులసిపూసలులేరు లేమి? వారకాంతాదర్శనాభిలాషలేమి? కాషాయధారణమేమి? కాంతానురాగ మేమి; ఆచార్యపురుషులు దిగ్విజయము వేంచేసితిరికాఁబోలు! హేహేహే! ఈవాడసానులలో పూకెప్పుడైన శిష్యురాం డ్రున్నారా?

విప్ర—ఒక్కతెయ్యే! దేవదేవియనుచు మాత్రము.

శ్రీ—(అపహాసించి) అయ్యయ్యో! ఆమాటయేల చెప్పవలయునయ్యో?

మాధ—దేవదేవియే! అస్సరసనాటిశిష్యురాలిని సంపాదించితిరే? దానికిసమాశ్రయణము చేయుటకు వచ్చినారుకాఁబోలు!

విప్ర—అది యిదివఱకే యైనది. తిరుమగ్రత్రార్థోపదేశ మైనది. దానిబుద్ధి ముంచిది. కాని, నావలెనే దానికిఁగూడ సన్న్యన్యాశ్రయ మూలమున రంగభక్తి తగ్గినది. ఇప్పుడు దానిపై ననురాగమున నే నిటకువచ్చితిని.

శ్రీ—(అపవారిచి) బట్టబయలుసేయు తేల? ఈకర్మ మెప్పుడైన నె
లుంగుదురా? ఆయ్యయ్యో! ఎంత ప్రారబ్ధము!

విప్ర—(అపవారిచి) శ్రీనివాసా! నీ కిది యేమి వైట్టి! నాదోషమున
నేను గాంతానురాగుడను గావలసివచ్చెను గాని యసత్యవాది
సగుటకు నా కేమి కర్మము!

మాధ—మీరును దాసికిని సబంధము జరిగినదికాబోలు నేమి?

విప్ర—శారీరసంబంధ వింతవలకు జరుగ లేదు.

శ్రీ—(అపవారిచి) స్వామీ! ఇప్పుడల యసత్యమాసితి?

విప్ర—(అపవారిచి) ఆసత్యమేనున్నది?

శ్రీ—(అపవారిచి) మీరు దేవతాచ్చర్యగదిలోనికి బోయితిమని చె
ప్పితిరా కాదా?

విప్ర—(అపవారిచి) ఔను. సత బాధానివారణమునకై యదిరమ్మనెను.

శ్రీ—(అపవారిచి) అగ్నియుగాని మీరుగాని యచ్చరం దొందరయేమి
యని బడలేదా?

విప్ర—(అపవారిచి) ఏమియు దొందర లేదు. తనయింటికి నన్ను దీసి
కొనిపోవుననున్నది. నీ యింటిని. ఇదివలకురా లేదు. అందు
కొలకు నేనే బయలుదేరితిని.

శ్రీ—(తనలో) ఇది యేమి? వింతగ నున్నది. ఆసత్యమాడువాడుకా
దు. హా! దైవనా! ఈనియ్యాశుద్ధత నింక గాపాడుము.

మాధ—స్వామీ! అట్లులైన నిదివలకు మీరు దానికి జరుగనేలేదు.
దానికి మీపై ననురాగ మున్నదా?

విప్ర—దానికి బూర్జముగ నున్నది యదేకాదా?

శ్రీ—(అపవారిచి) నమిని దేవమును జుప్తువాడు పరమక్రూరకిరా
తుష్టయుడ నాతనియొత్తను శరీరమును గూడ జుప్తనది య
నురాగ ప్రపూర్ణురాలనెద నేమి?

మాధ—(తనలో) ఈపంగనామాలబాహుళ్య యకాలపువెట్టిముండ కొడుకు. దారి తప్పి నూతనశృంగారమున బడినాడు. ఈతని యొద్దవిశేషధనముంటచే గాఢాబోలు టక్కులాడియైన దేవదేవి యీతనియజ్ఞపగుచ్చుగఁ బట్టితిని. ఈతనివలన నాకుఁగూడ నేమైన లాభింపవచ్చును. (ప్రకాశముగా) నే నీవేశ్యానీధిని రెండు పుష్కరములనుండి కిసిపెట్టుకొని యుంటిని. మీవంటివారి పూర్వమున బొట్టపోసికొను చుంటిని. వేశ్యలలో బ్రకృతులు బహువిధములు. ప్రపంచమే యట్లేపుచ్చుచున్నది లెండు. పడుచు దనము గలిగినదానినలె బైకిఁ గనఁబడి నంతిమాత్రమున నది యకావనవతి యని మన మిచుకొనఁ గూడదు. చిత్రకాలము! ఊకిపోయిన పుష్లకుఁ గట్టిండు పండ్లు కద! నెఱుసినవెండ్రుకలకు రంగు కద! ముచుతల మొగమును సాగఁదీయుటకు జగుఱులు గద! పాలిపోయినదాడలకు బూతలు కద! అశ్చర్యము! మొక్కజొన్నబొత్తివలె నున్న మొగమునకైన మెఱుఁగులు కద! ఇది గాక, అత్తగుప్ప లని—అగునూనె లని—దూదిమెత్త లని కొబ్బోచ్చి లని—గోరొక్కకు లని—ఇంక నేమో యని పెద్ద పెద్ద పట్టనంతనామగ్ని కద! మేళములో నాచుచున్నంత సీపు కన్నులు మొగముమీఁదఁ గద! ఇ టికి వచ్చిసెరువారె జిలుక కొయ్యలను గద!

(శ్రీ)—అదియేమి?

మాధ—అయ్యో! ఎఱుంగవా? నూటికి బరుగులుసానులకుఁ జేత కన్నులు! ఇది కాక, కొండలు కొబ్బరికాయవలె గొఱుకరాని కొయ్యలుగఁ బైకిఁ గనఁబడి లోన రసపూర్ణ హృదయమును గలిగి యుండును. ఇట్టివారిని నెల్లి వాయుఁగొట్టి యనుభవింప వలయును. కొండలు పసన తొనవలె బైకి మధురముగను

వృక్షములముగ నుండి యనుభవింప బోవునదికి గట్టుక్కున గతి న మగుచునన్న నట్లు పెట్టుదురు. ఇట్టివారల దేహాత్మనిచ్చేదము చేసి యనుభవింప వలయును. మఱి కొందఱు పైకి గతినముగనే గోన గతినముగనే యుందురు. ఇట్టివారిని బహిర బెల్లమును జప్పించినట్లు మెల్లమెల్లగ గరగింపజేసి యనుభవింప వలయును. కొందఱు యెండి చచ్చినట్లుందురు గాని నీమిది యప్రగాయవలె గారిమున గ్రిదిగ్రుడ్లు మీదికి రా జేయుదురు. కొందఱు బుట్టమిదియప్రగాయవలె బుంగై యుండుటయే కాని వీరి నూరబెట్టి యెడబెట్టి కాల్చినగాని యనుభవింప దగదు. కొందఱు నున్నితముగ శిలాకవలె నున్నను దేశ వాళిచెఱువలె మిక్కిలి మధురముగ నుండును. మఱి కొందఱు బొంతచెఱువలె బూర్ణై యున్నను గారుగ నాడి యేగో యింతతుక్కుకోఁ ద్రొక్కి బుట్టలు కట్టి పాటకపుజాతి యనుభవమునకుఁ బొఱువైచి సొమ్మ చేసికొనుటకు మాత్రమక్కఱకు వత్తును. కొందఱు పండుకోఁతులవలె నెట్టిమొగములతోఁ—గొందఱు కొండనుచ్చులవలె నల్లమొగములతోఁ—గొందఱుచిరుతపులులవలె నెడలినిడనుచ్చులతోఁ—గొందఱు ప్పివలె స్వేదపువగులతోఁ—గొందఱు తిర్యక్బుఖములతోఁ—గొందఱు సార్వముఖములతోఁ—గొందఱు అఘోరముఖములతోఁ—

విప్ర—అయ్యా! మాకీగొడవ యంత నెందులకు?

మాధ—దేవదేవికి మీయెడలఁ బూర్ణానురాగము కలదని మీరు చెప్పటచేత నితగొడవ చెప్పవలసి వచ్చెను. దాని యనురాగ మెట్లున్న నది మిక్కిలిజాణ. మీరుశృంగారవిద్యలో నింక నోన మాంబోనేయున్నారు. కావున మీకు నావంటివానిసాహాయ్య మావశ్యకము.

శ్రీ—మీరింతకాల మిటనుండి చేయుపని యేమి?

మాధ—పునుగుడు.

విప్ర—నాకుఁ దెలియ లేదు.

శ్రీ—పునుగు డనఁగ భక్తిపరిభాషలోఁ గొంచెము హెచ్చుతగు
పునుషికారిము.

మాధ—పునుషికారమే కాదు. శ్రీపునుషికారము.

శ్రీ—అయ్యో! ఎస్కీ ఎస్కలనింతలోనే కాక షణ్యస్త్రీన్యాపార
మునఁగూడ నున్నదా?

మాధ—పెద్దల నభిక్షేపింపఁగూడదు కాని, యిదిమాత్రము పశువుల
సంతకంతు భిన్న మెట్లగును?

శ్రీ—రంగరంగిరంగా! అయ్యో! ఇంట్లోదా?

విప్ర—నీయిచ్చటివ్యాపారముగీత యెట్టిదో చెప్పుము.

మాధ—సావ్యాపారమర్కములు తిను కేల? నేను మీకు జేనదేవి
నగుకూలముగ సంధానపఱచి, తద్వేష్యామాత్రపలనం దమకు
బాధ లేకుండ జేసి—

శ్రీ—అది నీ ప్లు చేయఁగలవు?

మాధ—నే నట్టమాత్రుక్రింది దూతను. పచ్చినసొమ్ము వారు నేను వ
యస్సునుబట్టి పంచుకొందుము.

విప్ర—మీరు నాకు రాయబారిము నేను నక్కఱలేదు.

మాధ—అట్లనకుండు. మనువులను స్థిరపఱచుటో దూతలు. మ
హీనాఘలకార్యములందు దూతలు. మనుజులన్యాపారములం
దు దూతలు. మదనతృప్తములందు దూతలు. మరణములందు
దూతలు. పుట్టినదిమొదలు గిట్టెనుపర్యంతము పని యంత దూ
తలతోడనే యున్నది కాదా?

విప్ర—అయినను మాకు నీతో నేమియు లేదు. తమింపుము.

మాధ—పురోహితుడు లేని వినాహమా? అధ్వర్యుడు లేని యజ్ఞమా?

చారుడు లేని రాజసతియా? ముత్రసాని లేని ప్రసవమా? నై

ద్యుడు లేని చానా? సుధానకిర్త లేని సుసమా? చాలు!

శ్రీ—నీవు పోవయ్యా! మాతో పీకెండులకు?

మాధ—నాసాహాయ్యము లేనిదే మీకు శృంగభాగ మగుట నిశ్చయ

ము. నేను బోయెదను. కాని నా కేమైన మెనఁగుడు.

విప్ర—ఇచ్చుటకు మామొదల నేమి యున్నది?

మాధ—దర్భానన పుగట్టతో శేమో యన్న దే?

శ్రీ—ఏమి యున్న నీకేమి? పోవయ్యా!

మాధ—(తనలో) పోయెన్తి ధన మున్నది. ముంగిముఠాకొడుకులు

నాకీయకున్నారు. నేను చురుకు లేవదీయితిల్లియొద్దికొని బోయి

యోమోతోడ బెప్పెవను. (పోవును.)

(శేషశ్రవణ) స్కూ! స్కూ! (కుక్కలు మొఱుగును.)

శ్రీ—చూచితిరా! కుక్కలను మనదై సితం దుసకొంపుచున్నాఁడు!

(శేషశ్రవణ) స్వామీ! కుక్కలు మీదిదర్భానన పుగట్టనెత్తుకొని

పోవును. జాగ్రత్త!

(మఱియొక ధ్వనితో) ఓహోహా! అయ్యవాగులవారు కాబోలు!

ప్రతివాదిభయపరులు కాబోలు! వేపేపేపే! రావణసన్యాస

మోయి! (చ్చుటలు జరుచుచున్నారు.)

(మఱియొక ధ్వనితో) రంగదాసు అనంగదాసు లైనారు! ఓ

హోహా! ఆచార్యపురుషులు నృశిచార్యపురుషు లైనారు! వేద

మార్గప్రతిష్ఠాపకులు విటమార్గప్రతిష్ఠాపకు లైనారు! తిరుప్పాపు

కాలక్షేపక్రియలు దేవదేవీకొఱకుం దిరువీధులు వేంచేసినారు.

లేవిడీ! కొట్టు! కొట్టు!

శ్రీ—మనల మీరు కొట్టుచు శేమో?

విప్ర—వారికి మన మేమియపకార మొనర్చితిమి? భయము లేదు. కా
ని, మీరు విటులే—నేను విటుడనే. మీరును స్త్రీవాంఛచే నిటు
కు వచ్చినవా గే—నేను నట్లే వచ్చినవాడనే. వారిచర్యయుఁ ద
ప్పే—నాచర్యయుఁ దప్పే. వారు నన్ను దూర నేల? నన్నుఁ
గొట్టుఁ డన నేల? వారినిలోకు లేల యిట్లు నిగింపఁ గూడదు?
కుక్కలు సహితము నన్నుఁ గాంచి యేల మొఱుంగ వలయును?

శ్రీ—గీ. విటుతనవృత్తిగను లాతఁ ♦ వెగటుకాపు;
గృహిణి గర్భధారిణి యోకి ♦ లింతవలెను
నంగదూర భాగవతుని ♦ జూరచర్య
పిన్వేంద్యులు విధవవే ♦ విల్లబోలె.

గీ. సంగయులల దగ్ధత్యంబు నో ♦ ప్యులు లగునె?
యగుసుగోన బుగుల పో ♦ లాటల్లు.
మితన గులరక్తి న ♦ ప్పొచ్చు నెగురఁ
బోయి పగడ్డాడఁ బడునెట్టి ♦ మొగములాగు.

గీ. ఎగిరింకున గోమో, ♦ రంగనిగుడి
భక్తుఁడుంటయె యుచితతి ♦ వాడు గుడి, ని
తాడు పెట్టపై నుండ నిం ♦ ద్యులు గాడె?
యనుచితగతి యెట్లెనదూ ♦ ప్యులు నుమ్ము.

(నేపథ్యమున) సాధనస్థానకాచార్యోత్తమా? దాసోస్తి
దాసోస్తి!

విప్ర—అదేమి? అదేమి?

శ్రీ—ఏ మున్నది? దేవరవారిమహిమము నెవఁడో వర్ణించుచున్నాడు.
అందఱికిమోక్షోపాయములుగ కర్మ, భక్తి, జ్ఞానము లుండ మన
నాగు ప్రపత్తి యని నాలుగవదానిని జేర్చుకొనిరి. వారితరువా
తివారది చాలక యాచార్యభిమాన మని యైదవదానిని జేర్చు

కొని. దేవరవాడు స్వభిచారాభిమాన మను నాటించానినిగూ
డ స్థాపించినమహాచార్యపురుషులనియెవఁడో యనుచున్నాఁడు.
(నేపథ్యమున) ఓ హేమా! సామాన్యచార్యపురుషునివలె గా
నఁబడుచున్న నీతఁడు నూతనవైష్ణవవాసతార మోము! “నందేవి
ఘోసదానందం వాసుదేవసిరిరాజసం”, (లెంపలునైచుకొనుచు)
అపరాధుడ నపరాధుడను.

విప్ర—నేను శ్రీమహావిష్ణునవతారము నని కూడ హేళన మొనర్చుచు
న్నారా?

శ్రీ—శ్రీమహావిష్ణువు కృష్ణావతారమున గోపికలయొద్ద జేరి వానినుద్ధ
రించినట్లు మహావిష్ణుఁడు శిరిగి దేవరవారియవతారమును ధరిం
చి సానియొద్ద జేరి వారల నుద్ధరించు నని—

(నేపథ్యమున) ఇదే యిల్లు! ఇదే యిల్లు! లోనికి రండు!

విప్ర—అదిగో! కర్ణామృతముగి దేవదేవిమాట వివరిసినది.

శ్రీ—ఊరితటిలో నైనదా? శ్రీరంగిమ్మార్చివలె నది మీకు దివ్యదర్శన
సేవకూడ నిక సానించును.

(వెనుకఁ దెరయొక్కఁగా నిలిసిగో దేవదేవి ప్రవేశించును.)

దేవ—దాసురాలు నమస్కరించుచున్నది.

విప్ర—దాసోహం.

దేవ—తుదిగు మాకుటీరమును బావనము సేయ దయచేసితిరా?

శ్రీ—(తనలో) మావనమును శ్చిశానమును జేసి—

విప్ర—కుటీర మనెది నేమి? ఓ! దివ్యభవనము!

శ్రీ—వైష్ణవమర్యాదచే నట్లచుచున్నది లెండు.

దేవ—తా మీమీసనమున దయచేయుఁడు. శ్రీనివాసా! నీవుకూడఁ
గూరుచుండుము. (ఇద్దఱిట్లు సేయుదురు.)

అక్కా! సీమఱిదిగారు వేంచేసినారు. ఇటు రమ్ము.

(మధురవాణి ప్రవేశించును.)

దేవ—(అపవాదించి) అక్కా! మనయమ్మ రాకుండా సీతనితో సీయెను
టండ్లెప్పవలసినమాటలు కొన్ని యున్నవి.

మధు—(అపవాదించి) సరే! (ప్రకృశముగ) దాసురాలినమస్కార మం
గీకరింపవలయును.

విప్ర—ఓ హేమా! ఈమెతోనా సీయక్క!

శ్రీ—(అపవాదించి) నా సీయక్క! యనెన పేమి? వేష్య భార్యయగు
టమే! విగృహ మెయ్యింప వేష్యయక్క! సీయక్క! గూడ సగుల్లు?

మధు—అమ్మ! యిప్పుడే వచ్చి పేమా!

వేష్యమాత—(ప్రవేశించి) రా హేమ! హరిగియ్య!

(మాధువులు ప్రవేశించును.)

మాధ—(అపవాదించి) అత్తా! క్రొత్త వా యెగుటగూడ వెనుకటివలె
నే కట్టెనును. చూడు! నది పెరుగు బుట్టెనను.

వేష్యమా—నాకడుపున మగ లుండెకొడుగు లేల? నోరు మూయుము.

మధు—అమ్మా! ఇదిగో! సీదెన్నయొడ్లుండు.

వేష్యమా—ఏదమ్మా! ఏదమ్మా! నానాయనే! నాశ్రాజ్జే!

శ్రీ—నేను గాదు. నేను సయల్లుసేదెప్పించెను. (తనలో) ఎంతనిర్భాగ్య
ముగి స్వస్థమానిత్యమును చేసికొనవలసి వచ్చెను!

వేష్యమా—అది పెట్టెక్కొడుకువా? నాయనా! దగ్గరచూపు బొత్తుగా
నావను! ఇదిగో! నాకన్నతల్లీ! ఇదిగో! నావరాలనాయన!
నాయన బుట్టిబాజునిండు బెత్తకాసులు!

శ్రీ—(తనలో) ఒకగడియక్రిందపడును నాయన పెత్తబాజునిండు జిట్టిగా
రెలు!

మాధ—(అపవాదించి) అత్తా! గురువుగాని నిర్భాగ్యపు బొత్తులో కాదు.
శిష్యునిదర్భాసువుగట్టలో—

వేశ్యమా—అమ్మాయి! నీవు లోనికిఁ బొమ్ము ఒసే మద్దీ! నీవుపో
యిచెల్లెలిని ముద్దులమఱుదిగార్చిప్రక్కలోనికి సింగారింపవలదా?

శ్రీ—మాధవా! మధురవాః! ధ్వంసమైకాబోలు మద్దిక్రింద దిగినదా!
మాధ—నేతుమాధపుడ నైననేను జచ్చుమాదిగను గాలేదా!

వేశ్యమా—ఒసే లోనికిఁ బోక యడేసినగ నేమి చూపే! ఇక్కడ జెల్ల
వారినదాఁక పలపులనుగనిని జూచుకొనక చేసికొనున దేమున్న
ది? అబ్బలబ్బ! బెంగపెట్టుకొనిపోయితివే! నాల్గుజాములు నా
లుగేం డ్లయిపోయెనే? వచ్చునో రాఁడో! ఏమి పలవరింతలు!
పో పో! లోనికిఁబో! కూడైనదిన్నగఁ దినక నకనక లాడు
చున్నావు. నీమగని గనిపెట్టుకొని నేనిక్కడ నుండు నమ్మ! ఈ
బంగారపుబిచ్చుక నెనత్తెయైన జెంగున మూటగట్టుకొని పాతి
పోకుండ నే గాపురాడెదను లే. నడు నడు!

దేవ—నేను సెలపు దీసికొని తిరిగి దస్మింతును.

విప్ర—శీఘ్రముగ రావలయును సుమా?

వేశ్యమా—అయ్యో! నాయనా! వలచి వలచి, మురిసిమురిసి, శ్రీరంగ
మునుండి తెచ్చుకొనినశైల్వప్రిశ్లరాయడప్రకాదా? శీఘ్రముగ
రమ్మని చెప్పనేల? మాకాలమునాడు మాకుఁగూడ మగ లని
ముద్దుమగ లని, బెదరింపునుగ లని, తేరమగ లని, వెచ్చపునుగ
లని, సంతముగ లని, మంచముక్రిందినుగ లని, మారింటిమగ లని
ముద్దినుసుముక్కాటువారు సంక్రమణపుజంగాల పలెడిరుగుదు
నే యూడువారు కాని మాటుమంచము లేకుండ సానితనము
చేసిన చచ్చపెద్దమ్మలము గాముకదా! అయిననేమి? మాకాల
ములో నీమనుకారములుమాత్రము మేమెఱుంగ మమ్మా! మీ
లాగున మనుకారముచేతనే మడఁగిపోవుమాట యూడునెవల
నింతికొంప నెక్కి ఖోక్కి మీఁద నెట్లు నిలువఁబెట్టె గలుగుదును?

మాధ—(తనలో) ఉన్న దొక్క-తెక్క యన్నమాట సత్యము. రెండవది కొయ్యచేయి.

దేవ—అమ్మా! ఒక్కటేసోది చదువకు.

వేశ్యమా—(అపవారించి) నే నేఱుగగున నమ్మా! నీ కిది సోదిలాగు ననేయుండు నమ్మ! కడుపునిండిననుగఱు కంటఁబడినప్పుడు కడుపునఱిన్నతల్లి మంటఁ బడవలసిన దని నే నేఱుగ నమ్మా! కా సంతయన్నఁ గప్పుచునెదవు కాని ఒసే! నేనుచెచ్చినదేదో దిగ పీకుటయే కాదా మీప్రయోజనత్వములు! పట్టు మని యొక్క సంసారమును మాఁగ గలిగితివా? ఒక్కకొంప దిబ్బచేసితివా? మందుఁ బెట్టి యొక్కముండకొడుకునకు వెట్టు లెత్తించితివా? ఎంతసేపు సరసులవెంట నీవు తిరుగుటే సోపాయెను. ఇంక నాని తినమేమిటి? నాశ్రాద్ధమా? మమకారములతో నెడలు నిండు నా? ఇల్లునిండునా? నూఱుముద్దులు పొట్టిక్రింది యొక్కపోక బద్దనిలువ చేయవు. గొప్పెడు కొఱిలిత బొక్కకంబలిపాత విలువ చేయవు. ప్రేమలుట! పొలయల్క-లట! విరహవేదన లట! నాపిడకూ డట! నల్లమడు గట!

మాధ—అమ్మా! వేశ్యమాతగారూ!

శ్రీ—(తనలో) శాస్త్రులగారు, రాజుగారు, పంతులుగారు, అని బిరుదు ములను బరించి సంబోధించినట్లు వేశ్యమాతగారూ! యని పిలుచుచున్నాఁడమి?

వేశ్యమా—ఎందుల కోయి! మాదిగసందగారూ!

మాధ—నీవు దేవదేవిని గూఁకలుపెట్టకుము చిన్నతనము.

వేశ్యమా—చిన్నతనముకావుననే యెద్దుచున్నాను. అది గాక నాని దానిసౌఖ్యపు బదుకనఁగ నెన్నోనాల్లా? వేసవియమితముగఁగా చి యుడుకువాస లారంభించువెంటనే కలుగువిసూచిరోగపుద

హతహవలె నది నాలుగుమాసము టుండునకి మహాకృష్ణము.
ఆసమయములో నేయంకినాతవట్టన కందరితలలు గొట్టవలయును!
ఆపుణ్యకాలము దాటిపోయినతరువాత సానియన్మువారియింటి
లోను, జానులన్మువారిగుట్లోను, నిక ధూపదీపనై వేద్యము లి
ద్దఱకు నున్నయే.

మాధ—దేవదేవిమాత్ర మూరకున్న జేదీ? నిజేపవిత్రాచార్యులనాని
దెచ్చికొన్నదికదా! ఇంతటినుండి దానిప్రతిభ! దానిపంపాదన!

వేశ్యమా—ఆలాగున నంటివి. బాగుగ నున్నది. మానాయన! మా
తండ్రి! మామొహరీలరాయణ! ఇసిగో! ఇక్కడనుండి దేవ
దేవి తేలవలయును. ఇక్కడనుండి యేగో—పూసయ
ని, పుట్రయని, గుల్లని, గుట్రయని, కాసని, కట్రయని, నగ
యని, నట్రయని, గుడ్డని, గుట్రయని, అవికయని, అట్రయ
ని, మేడయని, మెట్రయని, భూమియని, బుట్రయని,—

మాధ—(తనలో) మా కుషయోగించెప్పవతివస్తువుతో నెకనిరుప
యోగమైనయవస్తువునుగూడ సంధించినది. విట్రుడైనగురువు
తో శుద్ధనిరుపయోగనిర్భాగ్యుడైనయోగిష్యుడన్నట్లు—

శ్రీ—(తనలో) ఓసి! నీయిల్లు వల్లకాడుగాను. చావునకు సిద్ధమైనముం
డవు సంయుక్తాక్షరము లెంతస్పష్టముగ బలికితివే. నస్తువునకొ
క్కొక్క వట్రవొప్పున బెట్టుకొని వచ్చితివి. నీగొంతుక గో
య! మీ కిచ్చుటకు మాయొద్ద నేమున్నది? మా కున్నసర్వస్వ
ము దర్భాసనము—దట్ర—పైత్రాడు—తట్ర—లోనమడిపం
చ—మట్ర.

దేవ—అయ్యా! పోయెదను. అక్కా! రమ్మ. (ఇద్దఱు పోవుచురు.)

వేశ్యమా—నాబాబునెద్ద నేను గూరుచుండెదను. మాదన్నా! నీవ
చ్చుట గూరుచుండుము.

శ్రీ—(తనలో) అగ్ని ప్రశాంతిమొందుటవలన గదా యెలుగుబంటి
యొకకై నిశ్చయమిచ్చినది.

వేశ్యమా—అల్లుడని యడగి యశ్శాగికి సమస్కరించుటకు, నత్త
గా రినియూప్రాయనముగ నల్లు నాశీర్వదించుటకు—నంటి ము
ట్టరాని—అగ్రకులములోఁ బుట్టితివికదా! మన కింక ముగ్ధము
చ్చట లెట్లు తీగును?

మాధ—(తనలో) ముడుపులతో—

శ్రీ—(తనలో) నాకు మరణము సిద్ధించునెడల సీసమయమున మహా
ధన్యాత్ముడ నగుదును. ఈనూటలు విసలేకుండ నున్నాను.
శ్రీరంగ దేవునికిఁ దప్ప దేవతాంతరమునకే చేయి మోడ్చునియీ
మహానుభావుఁ డీముదిముండకు మ్రొక్క దగునట! ఆహా! కా
లవిపర్యయము! (లెంపలు వైచుకొనును.)

వేశ్యమా—నాయనా! నీ స్వేచ్ఛాచృత్తి కభ్యంతరము సేయఁగల తల్లి
దండ్రులు నీకున్నారా?

విశ—లేరు.

వేశ్యమా—సరిగోషమే. అదృష్టవంతుడవు. నాయనా!

శ్రీ—(తనలో) తనకుఁ దల్లియుఁ దండ్రులు వైశ్రీరంగమూర్తినే
లేడనుచున్నాడు.

వేశ్యమా—పాలిపంపులకు భ్రాతలుకూడ—ఊఁ?

విశ—లేరు.

వేశ్యమా—చెప్పినమాట విని, మఱియొకచోటికిఁ బోక—నిశ్శేషము
వంటిసొత్తును—గాడిదగత్తర కానిక—చూడు!—తోట, దొ
డ్డి కున్న పాయలేమో పత్రలేమో! ఇప్పటి కున్న పిల్లికూన లే
మో! అవి యన్నియుఁ దెచ్చికొని—“మృగముగదిలో—ఊఁ.
నీపెట్టెలో నీ—మా కొక్కపైస యక్కటలేదు. నాయనా!

ఆదీపముతోడు! మాసంపాదితములే మాకునమ్మిది! కుట్టిది!
వట్టివెట్టిది! రసపూర్ణతలో — నాయనోయి! చూడు! — లేత
ముంజెకాయవంటిది. మావస్తువు మంచిదై నప్పుడు మాకెన్నఁ
టికిఁ గొడువ లేదు. కాని, ఈమణిపూసకు నీవు మగఁ డగుట
కంటె మహాదృష్టములేను. చక్రవర్తులకుఁ దగినది. మనకు
బెద్దపరుగు లేల? నాయనా! మీ కేయేగ్రామములలో నెంత
లెంతవసతు లున్నవి?

విప్ర—ఎక్కడను లేవు.

మాధ—(అసవరించి) ఆసత్యము—నమ్మకుము.

వేశ్యమా—మాదిగా! అల్లుడుగారి కొక్కటేసిగ్గు—

శ్రీ—(తనలో) అది లేక పోవుటచేతనే యిచ్చట నున్నాఁడు.

మాధ—సిగ్గుకా దమ్మా!

వేశ్యమా—కాక పోయినయెడల భూము లెక్కడ నున్నవో తెలిసినం
తమాత్రమున నంతసొత్తు నెత్తుకొని పాటిపోవుదు మని
భయమా!

విప్ర—అట్టిసంకోచము లేవియు లేవు.

శ్రీ—(తనలో) ఉన్నసొత్తెల్ల రంగభక్తి. అది దేవదేవి హరించుకొని
పాటిపోయినది.

వేశ్యమా—శ్రీరంగములో గొప్పతోట మీకున్నట్లు నేను వింటిని
గదా! ఏల చెప్పకపోయితివి? అల్లుడు డత్తగారియొద్ద నసత్యము
లాడవచ్చును గాఁబోలు! అందులకొఱ కత్తగా రల్లునిబుగ్గపై
హాస్యమున కట్టె పోచునవచ్చును గాఁబోలు!

(పోచువఁబోవును.)

శ్రీ—ఆగు! ఆగు! అది యేమిపని?

వేశ్యమా—ఓసీ! ఇదేమి వింత? చాలు చాలు! ఎవడైన నవ్వకొని పోవును. అబ్బ! దై నముఖమును జూచి తగినవానికి జేతులార సాలంకారకన్యాదానము చేసికొనినయత్త గారికి కూడ మూట మోసికొనివచ్చిననీ కున్నమాత్రపుస్వాతంత్ర్యము లేదా? (దగ్గ అగఃబుర్రీలించి, అపవారింది) మాదా! ఇదేమో! సుద్దోనోను జేగురునోను బరజాలువేసినగోడవలె నీతఁ డున్నాడేమోయి!

మాధ—(అపవారింది) భాగవతోత్తముఁ డని చెప్పలేదా?

వేశ్యమా—(అపవారింది) భాగవతోత్తముఁ డని నీవనఁగ భామాకలా పమో, జలక్రీడలో యాడఁదగినవేషధారి యనుకొంటిని. ఉన్న బండార మీపట్టెవర్ధనము లేనా యేమి? ఒడలినిండ నట్లకట్టలవలె నీబా ట్లేమి?

మాధ—(అపవారింది) అసాంప్రదాయముగ బొట్లనఁగూడదు. తిరుమఱి కా పమ్మా!

వేశ్యమా—(అపవారింది) నీతిరుమఱికాపు టీర్థముబోను. చెమ్మకాయ లవలె, లాంతరుచట్రములవలె, మూఁడుకొయ్యల యోడలవలె నిట్టిభయంకరము లగుపంగనామా లేమిటోయిబాబూ! ఈత నికియథార్థముగ నెంతసో మృన్నదో కనుఁగొనవలయును.

మాధ—అయ్యో! శ్రీరంగములో నున్నతోట మీదగునో కానో యత్త గారితో మనవి చేయకపోయితిరి.

విప్ర—అది నాదే.

వేశ్యమా—నాయన! నాతోటలరాయఁడు! నాబంగారుతండ్రి! అందు లోనిఫలవృక్షములవలన నెంతరాబడి?

విప్ర—ఫలవృక్షము లేమియు లేవు.

వేశ్యమా—ఆ! ఆ! అదేమి?

విప్ర—పూలచెట్లు కొన్ని యున్నవి.

వేశ్యమా—పూలచెట్లేల? స్వామికారమునకా?

మాధ—(అపవారించి) శవాలంకారమునకు.

వేశ్యమా—అభూమిని విక్రయించినయెడల నేమి వచ్చును?

విప్ర—అది నాసొంతము కాదు. దేవస్థానపువారియొద్ద బాడిగకుఁ దీసి కొంటిని.

వేశ్యమా—చీ! చీ! పోసి! చరరూపకమైనసా శ్రేష్ఠైన నున్నదా?

విప్ర—ఏమియు లేదు.

వేశ్యమా—నాతోడ?

శ్రీ—(తనలో) రంగపాదాలు పోయి వేశ్యపాదాలతో డనవలసినచ్చి నది. మహాదుర్గతి!

విప్ర—ఏమియు లేదు.

వేశ్యమా—చేతిలో చిన్నకాపైన నున్నప్పుడుగా ప్రక్కలోనికి సాని?

మాధ—నిజమే! అక్షరమునకు నెత్తిపై నేత్యమున్నప్పుడుగా క్రిందై త్యము?

వేశ్యమా—ఔనయ్యో! దానరయ్య! ఏమున్న దని నీ విచ్చటకు వచ్చితివి?

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగా!

విప్ర—దేవదేవికి నాపై మహానురాగ మున్న దని వచ్చితిని.

వేశ్యమా—ఇదియూ నీకున్నసొమ్ము. ఇన్ని పంగనామాలమంగలికత్తు లుతో మాబుట్టులుగొఱుగుటకు వేంచేసినతిరుమంగలియాభ్యార నా? నాయనా? నడు! నడు!

శ్రీ—(తనలో) రంగరంగరింగా! ఎంతమాట దీనవలసినచ్చెను! (అపవారించి) స్వామీ! పోవుదుము రిండు.

వేశ్యమా—(అపవారించి) మాధవా! నేను బోయెదను. ఈదర్భాసన
పుంగట్టను నీవు తస్కరించుకొని రావలయును.

మాధ—సందేహమా? ఎంతదొడ్డిన నంతయే యగును.

వేశ్యమా—మాదా! ఈముప్పిపెద్దమ్మలను గుమ్మములోనికి రాకుండఁ
గుక్కలనుగొట్టినట్లు కొట్టుము. నేను పోయెదను.

(వేశ్యమాతనిష్క్రమించును.)

మాధ—అయ్యా! గురువుగారూ! నామాట విని యీముసలిముండ
కేమైన నిచ్చినయెడల మీకు సర్వకార్యదిగ్విజయము కరతలా
మలకము. మీరు విద్వాంసులు. వేశ్యానీధిమర్యాద లెఱుంగ
నివారా? ఏల మీ రుపేక్షించిరో తెలియ కున్నది.

విప్ర—ఉపేక్ష కాదు. ధనాభావము.

మాధ—నిజముగ?

విప్ర—అ!

మాధ—అట్లులైన మీ రీపీఠికి రాదగదు. దాసములకు, దక్షిణలకు
సంభావనలకు, సంతర్పణలకు నిది యేమి యజ్ఞవాటియా? అ
య్యయ్యో! మాసవేతనములకు, వార్షికములకు, వస్త్రబ్రహ్మ
కృతులకు, ధనసత్కారముల కిదియేమి రాజసభ యనుకొంటి
రా? అయ్యయ్యో! బండిపోటుదొంగలమరమున కేల వచ్చి
తిరి?

విప్ర—వారిధయము మా కేమి? వాగు హరించునది మా యెద్ద
నేమున్నది?

మాధ—సరి సరి! అట్లులైన ధనాగమమునకుఁ గొంతఁ బ్రయత్నిం
చుటమికిష్టమా?

విప్ర—ఏమందువు? శ్రీనివాసా!

శ్రీ—మీముప్ప మెట్లో య స్థిరచరింపుడు. అయినను—

విప్ర—ఏప్రయత్నము చేయు మని నీయభిప్రాయ మయ్యా!

మాధ—అయ్యా! శ్రీనివాసుడు దుష్టివలె నున్నాడు. నేను గసిగవ
లెనున్నాను. మీకు దేహబలము, దైవబలము కూడ నున్నది.
ఊరుమాటుమడగినది. చీకటిరాత్రి—

విప్ర—ఇక్కడ జెప్పకుము.

మాధ—వల దనుచున్నారు కాని యంతకంటె సద్యఃఫలద మైప్రయ
త్నము మఱియొకటి లేదు. దీనితరువాత్ప్రయత్నము చెప్పనా?

విప్ర—వలదు.

శ్రీ—వల దందు రేల? చెప్పనిండు.

మాధ—మీరు సంపూర్ణపండితులు. స్వరూపగ్రంథములలో నిధులు.
మంచి వైదికజ్ఞానసంపన్నులు. అది గాక, కా నీయకుండ వెలయా
లిని వశపఱుచుకొనుటకు దగినంతతౌకికజ్ఞానమున నసమాను
లు. మీ రొక్కగ్రంథమును రచించినయెడల గాగరా క్క
నబోగముముండచేతఁ దలకొక్కగ్రంథమును గొనిపించి మీ
గావలసినంతధనము జేర్తును. స్వతంత్రజీవనోపాధులు
న్నము వేయుటతరువాత గ్రంథకర్తవ్యమే యూచితాధనము
ను హరించుట కుత్తమమైనది.

విప్ర—ఏగ్రంథ మొనర్చు మని మీయభిప్రాయము?

మాధ—అటు లడుగుఁడు. చెప్పెదను. తౌకికవైదికసాంప్రదాయజ్ఞా
ననిక్షేపు లగుమీరు కళాశాస్త్రమునకు విశిష్టాద్వైతభాష్య
గ్రంథమును రచించినయెడల—

విప్ర—అయ్యా! దాసునిఁ గటాక్షించి వదలిపెట్టుడు.

మాధ—మీ రిక్కడ వీధియరంగుమీఁదఁ జీకటిలో నుండుదురా?
మాయింటికి రండు.

విప్ర—తుమింపుఁడు. మే మిచ్చటనే యుందుము.

మాధ—దేవదేవి తిరిగి యిచ్చటకు వచ్చు ననునాస మీ కేమైన నున్నదా?

విప్ర—ఏమైన గాదు. కావలసినంత—

శ్రీ—(అపవారిచి) ఉండినయెడల నతిససంగితి యెఱిగియుండియు నతనితో జెప్పదురటయ్యా?

మాధ—ఏమి మీ కిష్టెట్టి?

విప్ర—నానెట్టికంటె దానినెట్లె హెచ్చు—దానిహృత్వైఖరి నే నెఱుంగుదును. ఈముసలియూమెకుం గొంత భయపడినను రాక మానదు. ఆమె నన్నే విడుచునా? ఆమెలని నాభక్తి చెడెను. నావలన నామెభక్తి చెడెను. ఇట్లె మహోన్మత్తకారణమున భ్రష్టతను బొందితిమి. మా కిట్లె కొక్కరు యంతవరణపైర్తి. ఒక్కటే గతి. శ్రీనివాసా! సయభిప్రాయ మేమి?

శ్రీ—నాకు మతి లేదు. నన్నేమియు నడుగికుండు.

మాధ—అది రిసయ్యుక్తహృదయ యనునూట సిగ్గుచుము.

విప్ర—రిసయ్యుక్తహృదయ యని సామాన్యముగ నెడ వేమి? సంపూర్ణరససంయుక్తహృదయ. దానిహృదయ మట్టిదే కానియెడల నేట్టియై యుచునా? రాకపోవుటయే! ఎంతమాట—శ్రీనివాసా! కాలిచప్పు డగు చున్నదిమాను!

శ్రీ—కాలిచప్పుడు కాలయ్యా! గాలిచప్పుడు. అదిగాక నేను జూచున చెక్కడ? తలుపు వేసయే యున్నది.

మాధ—ఆమె వచ్చునెడల నీద్వారముగుండు రాదు. ఈప్రక్కతెరువు లోబడ్చొడ్చిగుమ్మ మున్నది. అది సీరు జూపించెదను. నాతో వచ్చెదవా?

శ్రీ—అంతయావశ్యకత యిప్పుడు లేదు.

విప్ర—శ్రీనివాసా! లేదందు వేల?

శ్రీ—అమె యిప్పుడే రానై యున్న దని మీసమ్మక పైయుండ నగ
త్య మేల?

విప్ర—ఈసారి గొల్లమును దీయుగిసికు విసంబడినది. వేగ బొమ్ము.

శ్రీ—ఇది మనసుగోసి యుండును.

మాధ—అట్లు అనఁగూడదు. నేనుగూడ వింటిని.

విప్ర—చూడెతివా?

శ్రీ—నరే! మంచిదే. రానే వచ్చును. ఇరవ బోవ నేల?

విప్ర—నాయనా! పొమ్ము. నామనసు మహాకొర్రోస మొ తుచున్నది.

శ్రీ—(పోవును)

మాధ—(సూచి తీసికొని) నామనసు మహానంద కెఱుగుచున్నది.

(పోతిపోవును.)

విప్ర—శ్రీనివాసా! శ్వరగ రమ్మ (లేచును)

శ్రీ—(వచ్చి) వచ్చిరదా?

విప్ర—పోయినది.

శ్రీ—సాని వచ్చి యిప్పుడే పోయినదా?

విప్ర—సాని కాదోయి! సూచి—అంగుళో సాలగ్రామము లున్నవి.

శ్రీ—అయ్యయ్యా! నేను బోయెదను.

విప్ర—నేనిప్పు డిక్కడ చేయున దేమి? లేవు సాయంకాలమున
వస్తాము. అంతవఱ కెచ్చటనైన నుండము. లెలుపు బుద్ధి
యే యున్నది కద.

శ్రీ—ధనశీ నునియెడిది సానిదానిహృదయమువలె—

విప్ర—హా! దేవదేవి! దేవదేవి!

(ఇద్దఱు నిశ్చయించుదురు)

(దేవదేవి ప్రవేశించును)

దేవ—అక్కా! ఇటు రమ్ము.

మధు—(ప్రవేశించి) నాకు నిద్ర వచ్చుచున్న దని చెప్పిన వినక తిరిగి
యిప్పు డిక్కడకెందులకుఁ బిలిచితివి? అది గాక నీభర్తతో నా
యెదుటఁ జెప్పవలసినమాట లేమి యున్నవి?

దేవ—రమ్ము. పట్టిమాటలఁ జెప్పెదనో.

మధు—నా కాలేని జూడ సిగ్గమ్మా!

దేవ—నేనుగూడ నుందును గానా రమ్ము (గుమ్మమునెద్దకుఁ బోయి)
హా! ఇది యేమి? ఆమహానుభావుఁ డెడదీ? ఏడదీ! ఎదుకుఁ బో
యెనో?

మధు—అమ్మ భక్తురా లంటివికాదా? అమ్మచేసినపనియే యిదియై
యూడును. ధనశూన్యముగ రావేల యని యేమిదుర్భాష లా
డ సహింపలేక యీతఁ జెట్టకైనఁ బోయెనేమో? పాపము!
నీకు మిక్కిలి సంతాపకరముగ నున్నది కాఁబోలు!

దేవ—నాకు సంతాపము లేదు. సంతోషము లేదు. ఆతని జూడవల
సిన మానవ్యకత స్వల్పముగఁ గలిగి వచ్చితిని.

మధు—నాయెదుట నీ నాతనితో నాడవలసినమాట లున్న నని చెప్పి
తివి. అని యేమి? అది గాక, మనసమయము ననుసరించి నా
దాస్యమునకు నీ వేల యంగీకరింప కున్నావు?

దేవ—నాకు నీదాస్య మక్కఱ లేదు. నీ వక్కఱ లేదు. మీయమ్మ
యక్కఱ లేదు. ధన మక్కఱ లేదు. ఏమియు నక్కఱ లేదు.
ఈయంశములు నీతోఁ జెప్ప రమ్మంటిని.

మధు—అమ్మ తెలివివత్కువచేత నట్లు జరిగినది. ఆమహానుభావుఁడే తి
రిగి వచ్చును.

దేవ—నా కాలఁ డక్కఱ లేదు. ఈవేశ్యావృత్తితోడనే నీని లేదు.
(నగలొలిచి) ఈరూఢ్యావృత్తుతో నాకుఁ బని లేదు. (పా
టనైచును.)

మధు—అయ్యయ్యా! ఇది యేమి? విప్రనారాయణునితోఁ గొంత
యావశ్యకత గలిగి వచ్చితి నంటివే?

దేవ—బేను. ఇక్కడ నున్న యెడల మాట లాడఁ దలంచినాను. మా
ట లనఁగ నేమున్నది! ఆతనితో నాతప్పు నెప్పుకొని తుమిండు
మని గోరఁ దలచితిని. లేడు. అతనిదారి యతనిది. నాదారి
నాది.

మధు—చెల్లెలా! అట్లందు వేల? ఏమో గోజుచున్నా వేమి?

దేవ—ప్రపంచమున నిదివఱకుఁ బుట్టినవేశ్య లందఱు తమయానజ్జీవము
లలో సంపాదించుకొనినమహాపాపముకంటె సహస్రాంశము లధి
క మైనపాపమును నే నెక్కతె నెక్కయాయుమాసములలో
సంపాదించుకొంటిని. అందులకు నాకుఁ జింత లేదు. జరిగి పో
యినది. చింత పడిన వినియోగములేదు.

మధు—కాని యిప్పుడు నీ వేమగుదువు?

దేవ—చెప్పు లేదా? నాకుఁ బ్రాపంచికసంబంధ మేమియు నక్కఱలేదు.

మధు—మహాభక్తుఁడైనవానిని సంపూర్ణభ్రష్టుని జేసి యాతని నిప్పుడు
విడిచిపెట్టి న్యాయమా?

దేవ—ఆతఁడు సంపూర్ణభ్రష్టుఁడు కాలేదు. చేయుటకు నాతరము కా
లేదు.

మధు—నాకుఁ దెలియనిమాటలఁ జెప్పుచున్నావు.

దేవ—విప్పి చెప్పెదను వినుము. ఎన్న రానిలంజెవేసములు వేసి యీ
తనిని మడిగడిలోనికిఁ దీసికొని పోయితిని.

మధు—తరువాత—

దేవ—అయన బ్రహ్మచర్యవ్రతమునకు భంగము కలుగఁజేయవలయు న
నుదురుద్దేశముతోఁ గాఁగిలిండుకొనుననికి నాయొడ లాపాదమ
స్తకము భగ్గుభగ్గున నిప్పులతోఁ గాల్చినట్లు మండిపోయెను. నిలు

పున నట్లు కాలిపోవుచుంటి ననుమహాభయముచే నేనుగడ
తేతులు తమంత తామి పట్టు వదలి పోయెను. వెంటనే యొక
లిమింట చల్లాతెను.

మధు—ఏమి వింతగ నున్నది?

దేవ—నువ కిది వింత గాని, దుష్కహతేజస్వంశులైన నభక్తుల కది
వింత కాదు. అంతకుముంద నేకపర్యాయములాతని స్మరించి
తిని గాని యట్టియవస్థనాకు గలుగలేదు. అతఁడప్పటికిఁ గొం
తిభక్తిచ్యుతిగలవాఁడయ్యెను రంగం జాతనిని—నీవు చెప్పిన
ట్లు—సామ్రాజ్యభట్టుడు కాకుండ రక్షించినాఁడు. అంతట
నా కేమియుఁ దోచక బాహ్యుఁడెదరిపోయినమతితో నిల్లు నే
రితిని.

మధు—అంగుచేతనా వచ్చివచ్చుచుండియు నేమో వెట్టిదానివలె నుం
టివి? విప్రనారాయణావిరహముచే నట్లుంటి వని యనుకొంటిమి!

దేవ—అది మీపెట్టి—శ్రీరంగము పైయి యాతనిని నాయుంటికి
దోడ్చితెత్తు నని యాతనిమహావాంఛపై మాటవరుస కంటిని.
అట్లు నేను బోకపోవుటం జూచి యాతఁడే యిచ్చటకు వచ్చి
నాఁడు.

మధు—బ్రహ్మహత్యఁ డెచ్చుకొంటిమి కదా? మరహంచలం బడి దేవు
లాపసిగ్రాహ్యులు నిష్ఠు డేమిచేయవలసినది?

దేవ—నునమా చేయవలసినది! అష్టాశము—వేశ్యాకులమునం బుట్టితర
తరములనూడి నచ్చచున్న పాపగంధవిచనాపర్కమును రక్తము
సంబూర్ణముగఁ గలిగి పెద్దదాన నైనదిమొదలు నిరంకుశముగ
వ్యభిచారమొనర్చిననేనే భక్తుని సామ్రాజ్యసంస్కర్తచే—అది యొ
క్కమిష—కాని యథార్థముగ నీవు చెప్పినట్లు దైవేచ్ఛచే—
ప్రాపంచికసుఖవిరాగిని నై—భక్త్యుకురసహితహృదయ నె

యున్నప్పుడు—మహాత్ముడు, పరమభక్తుడు, లింగభేదమే యెఱుంగనిరంగదాసుడు, ఆహా, దైవమును—అట్టి లోకోత్తరుఁ డొక్కసారి—పురాకృతపాపలేశమున వేశ్యావీధికి రాగ-ఇత నంతయేనా? తిరిగి భక్తుడు కాడా? అందులకు మన మేమి చేయవలసియున్న దనుచుంటివా? ఎంతమాట! తల గిఱునఁ దిరిగి, దేహ మవశమై, పసిపోవుచుఁ గ్రుంగినప్పు డైన, నేలఁ బడకుండ నాతనిని రంగఁ దువ్దరించినాడే? ఇప్పు డారింగఁ డెక్కడకుఁ బోవును? ఆతనినిగూర్చి నీకు విచార మక్క-ట లేదు. నన్నుఁ గూర్చి యంతకంటె సక్క-ట లేదు. నేనుఁ బోయెదను. నమస్కారము.

మధు—ఎక్కడకు? తిరుగ విప్రనారాయణునియొద్దకుఁ బోయెదనా? దేవ—అయ్యయ్యో! ఒకనితో నాకు లేతనైన నిమిత్తము లేదని చెప్పఁ దిగియట్లు పగుదువేల? విప్రనారాయణునితో నా కేమి? నాతో నాతని కేమి? నా కొక్కశ్రీమహావిష్ణువుతోఁ దప్ప నితరవస్తువుతోఁ బని లేదు.

మధు—నీ విట్లు పోయితి వని తెలిసినయెడల నమ్మ బెంగపెట్టకొని చచ్చిపోవు నేమో?

దేవ—అమ్మ పోయినయెడల జగత్తుత మగు సనియా నీయభిప్రాయము? అట్లయినమాత్ర మేమి?

మధు—అయినను దొండర పడక యాలోచించుకొనుము.

దేవ—ఆలోచించినయాడుదాని కథోగతియే. పోవుచున్నాను. (తనలో) దక్షిణమున సారనారాయణ మనుదివ్యక్షేత్ర మున్నది. అచ్చటఁ జేరి విష్ణుదాస్య మొనర్చుకొందును.

(దేవదేవి పోవును.)

మాధు—అయ్యయ్యా! పోవు చున్నది. ఇక నాగదు. ఆహా! భక్తి
 యం దున్న విశేష మెంత! దొంగభక్తి నాటుమాసములు దె
 చ్చుకొనునదికి సత్య మైనభక్తి కుదినది. ఆహా! ఆహా! ఇంటి
 కొక్కతైనై పోయితిని. దేవదేవి యెక్కడకో భక్త్యావేశమున
 నిల్చి విడిచి పోయిన దని నేను మాయమృత్యోఁ జెప్పెను. విప్ర
 నారాయణుడు దన కేమితొందర యిచ్చునో యనుభయము
 న సమీపమున నున్న పిసలేల్లిగారి గ్రామమునకుఁ బోయె నని చె
 ప్పెదను. హా! విప్రనారాయణా! ఎంతపనిఁ జేసితివయ్యా! ఎ
 క్కిడనుంటి వయ్యా!

(నిష్క్రమించును.)

ఇది పంచమాంకము.

శ్రీ

విప్రనారాయణచరిత్రము.

ప్రథమః కర్మము.

[ప్రవేశము—వేశ్యావీధి]

(ప్రవేశము—విప్రనారాయణుడు, శ్రీనివాసుడు.)

విప్ర—ఈసారి యాకారణముచేత లోనికిఁ బోవచ్చు నంటివా?

శ్రీ—అది కారణ మంటిని గాని పోవచ్చు నని చెప్పలేదు. వేశ్యా మాతకు దూత నని యాతడు చెప్పలేదా? ఆతఁడే మనసంచి హరించినాడు. అందువలన నిర్భీతిగా లోనికిఁ బోయి యాముం డను బెదరింపవచ్చు నని యుంటిని. సంచికొఱకు నే నేడ్చుచుం డఁగ సానికొఱకు మీరు వాంఛించుచున్నారు.

విప్ర—సరే. దేవదేవీ, యని పిలువుము.

శ్రీ—దేవదేవీ! దేవదేవీ!

(నేపథ్యమున) ఒసే! పెద్దీ! జంగమునూ కాలయ్యగారు కాబోలు! తలుపు తీయుము.

(మఱియొకధ్వనితో) ఎవఁడైన సరియే నే నిప్పుడు తీయుటకు వీలులేదు.

వేశ్యమా—(తలుపు తీసి) నాయనా! నాకు దగ్గునకు భూతపిల్లిగడ్డ వెచ్చిపెట్టెద నంటివి. తెచ్చితివా?

శ్రీ—నేను శ్రీనివాసుడను.

వేశ్యమా—నాతోడ! శిష్టుకరణం శ్రీనివాసంగారా? చూడు! మీయ
మృమెడలో బట్టెడ సంకింకునియే వచ్చితివి గదా! నాయ
నే! ఏదీ?

శ్రీ—(అపవారించి) అయ్యా! ఇక్కడకు దేవదేవి కింద వ్రేనాను. మీ
టివా? అడిగినకొలది నిక నొదలు బయలుదేరుదురో! బ్రహ్మ
చారిణి యని మీయభిప్రాయము. (ప్రకాశముగ) నేను శిష్టు
కరణమును గాను. విప్రనారాయణుని శిష్యుడను. వీరేమాగు
రువుగాను.

వేశ్యమా—ఏదీ? మీగురువు. జుట్టు పాయదీసి తన్నెదను. నిన్నను
బొమ్మని చెప్పినను సిగ్గులేక తిరిగి యేల వచ్చినాడు?

విప్ర—మానంచిన నీదూత మాధవుడు హరించుటచేత నీతో జెప్ప
వచ్చితిమి! (మాధవుడు ప్రవేశించును.)

మాధ—దొంగముండకొడుక! నీసంచిన నేను హరించితి నటరా? నీ
బ్రదుకునకు సంచికూడనా? సంచి యున్న యెడల సందెబిచ్చమై
న నెత్తుకొందువు కాని తేరసరసముచకు వత్తువా?

వేశ్యమా—దాసరిముండకొడుక! త్రిశూలములవలె, నురికంబములవలె
పట్టెనామములు పెట్టి సిద్ధమైతివా? నీసుద్దబద్దెలు చూచి నిన్ను
వాడసాను లిట్టెయిట్టె ముద్దువెట్టుకొందు రనుకొంటివి కా
బోలు! మొద్దుముండకొడుక! నీజేగురుడాగులు చూచి బోగ
ముముండ లందఱురాగ మొందెద రనుకొంటివి కాబోలు! బై
రాగిముండకొడుక!

శ్రీ—రంగరంగరంగా! (చెవులు మూసికొనును.)

మాధ—అతనిధైర్య మది కాదమ్మా! అచ్చునిడిచినయాబో తావుల
మందపై నిరంకుశముగ బడినట్లు శంఖచక్రచిహ్నము వైస

యీతఁడు సానిపడుచులపైఁ దేరఁతేరఁగఁ బడుట కధికార ము
న్నదని యనుకొనుచున్నాఁడు.

వేశ్యమా—ఊరివారికొంపలు మేముదీయుచుండ మాకొంపలుగూల్పవ
చ్చితివా? ఊరివారిక్తనూంసములు మేమునుభవించుచుండ
మారిక్తనూంసములు నీపొట్టుబెట్టుకో వచ్చితివా? చీచీ! అఱ
క్రోసుతాయిలాగునమొగము నీవు! నడు! నడు!

మాధ—వట్టియఱక్రోసుతాయి కాదమ్మా! నాలుగవయంకె వేసినయ
ఱక్రోసుతాయి యనునెడల కేవలము పాడుమొగము కాకుండఁ
బాగనామముకూడఁ గొంత పడును.

వేశ్యమా—పోకపోయిన యెడల ఊకలిశోఁ బాడుతును.

శ్రీ—మాటలశోఁ బని లేదు. మానంచి మాకిండు. పోయెదము.

వేశ్యమా—మీసంచి యెక్కడ?

విప్రి—మాధవా! ఇదివఱకు సీతలక్రిందఁ బెట్టికొనినది మాసంచి కాదా?

వేశ్యమా—నూదిగా! నీకాలి జోడదీ? (తీసికొని) సీసంచి నామగనెత
లక్రింద, నామగనిపాదరక్ష సీతలపైని—(నెత్తిపైఁగొట్టుచున్నది)

విప్రి—రంగరంగరంగా! కావేరింగా! కస్తూరింగా! దయచేసితివా?
తిరిగి నాకంటఁ బజితివా? నీ కిప్పుటికి నాయందుఁ గరుణ కలిగిన
దా? నాకష్టము లింకఁ దొలగినవా? నాయవా! తగ్గదీ! రంగ
య్యా! రంగయ్యా! ఓహూ! ఎంతకాలమునకు నీజివ్యదర్శన
మిచ్చితివి! అపరాధుడను; దుర్మార్గుడను; భక్తవత్సలా! పర
మపురుష! దీనదయాళూ! సంసారోత్తారకా! నీలమేఘంగా!
రింగా! రంగా!

(క్రిందఁ బడును.)

శ్రీ—స్వామీ! స్వామీ! ఏమి యిది!

వేశ్యమా—రంగరంగా యనుచు గావు కేకల నైచి యట్లయ్యవాణిగాఁ
డు కొయ్యవారినాఁ డేమి?

మాధ—నీచెప్పుదెబ్బతోఁ గపాలమోక్షమై, విటజన్మము వదలి భక్త
జన్మము వచ్చినది.

వేశ్యమా—(అపవారింది) చచ్చు కేమో? నక్షత్రము మంచి దగునో
కాదో! అరంగుక్రిందనుండి యీచ్చివేయుము.

శ్రీ—స్వామీ! స్వామీ! లేవరా?

మాధ—(అపవారింది) మన మీక్కడ నుండక లోనికిఁ బోవుదము ర
మ్ము. ఈతఁడు చచ్చినయెడల మన కేమిప్రమాదమో? ఈపం
చిలోనిసాత్తున కవేషించియీతని జూపితి మందు కేమో? ఈ
పంచి వారిపైఁ బాఱవేయుదమా?

వేశ్యమా—(అపవారింది) వాఁడు చచ్చిన సరే. నీవు చచ్చిన సరే. నే
నందులకొప్పుకొనను. రా! లోనికి రా!

మాధ—(అప) చచ్చినయెడల శ్రీచూర్ణపరిపాలనమునకైనఁ బనికివ
చ్చును. తిరుమఁగిపెట్టెయైనఁ బాఱవేయుము.

వేశ్యమా—(అపవారింది) ఇది చుట్టలు పెట్టికొనుట కెంతసాగనుగ
నున్నదనుకొన్నావు. రా! లేకున్న నిన్నుఁ దన్నెదను.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

విప్ర—అయ్యయ్యో! అయ్యో! మృదుల మైనపాదమే. శిరీషపల్లవస
ల్లలిత మైన పాదమే—షరమమంగళరేఖాసంపూర్ణాతికోమల
మైనపాదమే. అరుణారుణలలితలలిత మైనపాదమే—శ్రీదేవీకర
పల్లవపరామర్శనార్హ మైనపాదమే! శంఖచక్రచిహ్నిత మైనపా
దమే. ముద్దులు మూటగట్టుపాదమే—ప్రబలసంసారసముద్రో
త్తారకసాధన మైనపాదమే—గంగామకరందస్యందనసుందరార
వింద మైనపాదమే—అట్టిపాదమే—నాకుఁ బ్రాణపద మైనపా

దమే. నాతండ్రి! రంగయ్యా! లలితలలిత — సుగుమార — కో
మల — మృదుల — పేశల — మంజులారుణ మైనయట్టిపాద
మును — ఈనిర్భాగ్యుని — ఈపరమపాపాత్ముని — ఈచలితేంద్రియు
ని — దైన — మహాకఠిన మైనయీతలపై మోప — ఆహా! నె
చ్చిన దేమో కదా! నాయనా! నాతండ్రి! లోకనాథా! దాస
రక్షా! దీనబంధూ! సహజారుణ మైనపాదము కందిపోయిన దే
మో? అయ్యయ్యో! ఈమహాపరాధమును నే నెట్లు భరింతు
నోయి రంగా! రంగా! రంగా! (బిగ్గరగ నటించుచు లేవబోయి
గుండెలు కొట్టుకొని నేల బడును.)

శ్రీ — ఆహా! ఈతనిభక్తి యాకస్మికముగా నుద్బోధ మైనది. మహాద్వ
ష్టము సంభవించెను.

గీ. ఐహికాపేక్ష దిగలాగి ♦ నప్పు డితని

భక్తి మెల్లనఁ గ్రుంకి యా ♦ పట్టు దైన
కృపను వీడ హఠాత్తుగా ♦ నెగ నెఁ బైకి
గ్రుంగలాగి విడుచు చెట్టు ♦ కొమ్మబోలె.

విప్ర — గీ. బలిశిరంబునఁ దనపాద ♦ పద్మ ముంచి

యతని నిజభక్తుగాఁ జేసె ♦ నంబుజాక్షుఁ

డట్టిరంగయ్య కమ్మ! నా ♦ యందు నెంత

కృపయో? నన్మూడ నట్లాద ♦ రించినాడు.

(శిరముపైఁ జేతు లుంచుకొని) ఇదిగో! నీపాదపద్మము. మెత్త మెత్త
మెత్తెదను. ఆహా! నాతండ్రి! రంగా! రంగ! (తల నెత్తుకొను
చున్నాడు.) నాయనా! నీపాదమును గన్నుల కద్దుకొందును.
(అట్లుచేయును.) బంగారుగజ్జలతో గలగలలాడి యొప్పులకుప్ప
లగునీపాదము లోకకణ్ణి! రాధ, పూర్వమున ముద్దుఁగొనినట్లు
మదీయశిరోవతంస మైననీపాదమును ముద్దుఁగొందును. (తల

యో! అయ్యయ్యో! అంది కున్నది. (తలతీగి పైకెత్తును)

అందు దేరు? హా! రంగరంగా! (గుండెలు కొట్టుకొనును)

శ్రీ—స్వామీ! మెడ నొప్పులు పెట్టెను. మొగము వంచుడు. (తనచే
య్యో అనిమోయుచు వైచును)

విప్ర—అహో! అందినది! అందినది! (లెక్కలేకుండ శ్రీనివాసునిచేరిని
మును డెట్టుకొనును) రంగరంగరంగా! ఇదిగో! శ్రీపాదము.
నాచేతులు. డెట్టేమి! దీనిని స్పృశించుటకే నాత్వక్కు! దీనిని
బూజించుటకే నాత్వక్కు! బూజు! ఈతీర్థమును ద్రావుటకే
వాత్వక్కు. దీనిని గాంచుటకే నాకుం గనులు! దీని నాశ్రమానికి
చూచుటకే నాకు నాన! దీనిని నవలకుండఁ గట్టగఁ బట్టుకొనుటకే
నా కిచ్ఛేతులు! ఈశక్తి! రంగరంగరంగా! రంగరంగరంగరంగా! రం
గరంగరంగా! (యోగి గతులు వైచును.)

శ్రీ—స్వామీ! నేను కష్టమున నున్నాను శ్రీనివాసుండను.

విప్ర—అదుగో! రాను! అదుగో! ఎహా! అదుగో! రంగండు!

శ్రీ—వీలించిన వినఁ బడకుండ నున్నాను. దేహస్మృతి లేక యున్నది. ఆ
హా! భక్తిపారివస్యము!

విప్ర—సీ. ఇం బుద్ధిత భక్తి ను ♦ స్వతరుణించు

నన్నుం దిన్ని ప్రోదితిప రు ♦ గన్న తాశ్రీ!

చరిత్రలేలత శాయయహా ♦ నలయహల్య

నోమి భక్తజేసెనరఘు ♦ రాముచల్లు.

అదుగో! విభీషణాశ్వాసులు. అదిగో! కావేరి. అవిగో! గోపుర
ములు. అవిగో! విసిడికుండలు. అవిగో! ధ్వజస్తంభములు. అవి
గో! మాఖమండపములు. అదిగో! సునర్ణబలిహారము. అదిగో!
అయము. అదిగో! ఘంటారవము. అదుగో! ద్వారపాలకులు.
అదుగో! విష్వక్సేనాదులు. అదిగో! శేషతల్పము. అదిగో!

భక్తుచేతితాళంపుణి ♦ ప్పలును వేశ్య
యెదుట గబ్బిగుబ్బ లయి హే ♦ మించిపోవు.

గీ. పొగవలెను దుష్టపవనము ♦ పోల్కి తెలియ
రాకయుండఁగ సానిదు ♦ రృహిమము మన
మనములను దూరి పరిశుద్ధి ♦ మన్నుఁ జేసి
నాశ మెఱుంగనియాత్మకు ♦ నాశ మిచ్చు.

గీ. దానిలోఁ బల్కుఁ బనిలేదు; ♦ దానిఁ గనఁగ
నక్కఱయె లేదు; మొద్దయి ♦ యద్ది యొద్ద
నున్నఁ జెడుట నిక్కము నల్లు ♦ లున్నమంచ
మువలనను మంచిదియుఁ జెడి ♦ పోవుఁ గాదె?

విప్ర—సాష్టాంగస్థితినుండియు, నీతిరుముఖమండలదర్శన మవిచ్చిన్నము
గఁ జేయుటకుఁ గన్ను లిక్కడ నుంచలేకపోయితివా? (తలను
జూపుచు) రంగ! రంగ! తిరిగి లేవనక్కఱ లేకుండును గాదా?
మహాప్రభూ! (లేచును.) ఆహా! మహాత్మా! నీదివ్యనైభవదర్శన
మపేక్షించి యిచటికి వేంచేయుభక్తులపాదపరాగము నాకుఁ
బాదాదిశిరఃపర్యంత ముంటి యెల్లు ప్రకాశించుచున్నదో భక్త
పాదరేణువులచే నీసన్నిధానమున నిట్లు పవిత్రుడనుగఁ జేయఁబ
డిననే నింతటినుండి “భక్తాంఘ్రిరేణు,, వనునామమును ధరిం
తును.

శ్రీ—గ్రామపౌరుషవ్యాపారాదిజన్యనామములఁ ద్రోసి తత్తదీయసం
బంధసూచకాభిధానముల ధరించువాడే నిజమగుభక్తుడుకదా!
భక్తాంఘ్రిరేణు వనఁగ ద్రావిడమున “దొండరడిప్పొడి,, యగు
ను. అధోగతినుండి రంగకటాక్షమున హఠాత్తుగ మహిమాన్న
తస్థితిగలిగినయీతనిలోనిమార్పు నూతనజన్మమువంటిదే కాన
నూతననామముగూడ నర్హమే. ఆహా! భక్తిమహిమము!

ఆ. వె. వేశ్యవీధి తేరు ♦ వీధి యయ్యెను; విటుల్
పరమభక్తు లైరి; ♦ వారిపాద
రజము పూతమయ్యె ♦ రంగఁ డాలయముతో
నిట గుడిసెలనడుమ ♦ నిజీకినాడు.

విప్ర—(చేతులెత్తుదు) అందవా? అందవా? తండ్రీ! తండ్రీ! (ఎగు
రును) అంద వేమి? రంగా! రంగా! రంగా! తండ్రీ! తండ్రీ!

ఆ. వె. దానుఁ డెగురలేక ♦ గాసిల రంగయ్య!
యీవు నాగి నన్ను ♦ నెత్త నలదె?
ఎగిరి కరము లెత్తి ♦ యెగ్రబాకుపుత్రకు
నిట్టై తొడి నంగి ♦ యెత్తుకొనఁడె?

(ఎగిరి, ఎగిరి) రంగరంగరంగా! (పడిపొరలుచున్నాడు.)

శ్రీ—ఈతనిభక్తి మునుఁగిదానికంటె ద్విగుణముగ నున్నది. ఎందు
చేతనో?

గీ. ఆకు మచ్చినఁగాని పు ♦ మ్పొందితులు
కాదు మల్లె; తలంగోయఁ ♦ గాని మొవ్వు
వేయ దరిటి; చెప్పన రాచి ♦ విడువఁ గాని
దనియ మెదుగదు; భక్తి యా ♦ దారి యేమో?

గీ. అనిలజేవుఁడు రైరయ్య ♦ మనకముందుఁ
బలచఁబడి చప్పబడు నిర ♦ భ్యంతరముగఁ
బొంగిదలఁచు నబ్ధి; వెనుకఁ ♦ బోవుభక్తి
యల్లెగయుటకు ముందు వె ♦ న్నాడు నేమో?

ఆహా! భక్తి పాదపరాగము దేహమునకు నెంత యంటుకొనిన
నంతమంచి దని యీమహాత్ముడు నేల దొరలుచున్నాడు.

గీ. గంధగజ మెక్కుభూపతి ♦ ఘనుఁడు గాఁడు
ప్రాణవాయుపులను బిగ్గఁ ♦ బట్టి మింట

నుండువాఁడు ఘనుండు కాఁ ♦ డొడలు తెలియ

కిలను బొరలుచుండెడు భక్తుఁ ♦ డే ఘనుండు.

అహా! ఎంతవిస్మృతిగ నున్నాఁడు. మహాత్మా! లేచెదరా?
(లేవఁదీయుచున్నాఁడు.)

విప్ర—టటట! నాతొడ్డి! నాతొడ్డి! నిన్నుఁ జేరుటకు నాకుఁ జేయూఁ
త యిచ్చితివా? ఎగరలేక పడిపోయినను నీయొద్ద కెత్తితివా?
రంగా! రంగా! రంగా! దేవరదాసుడను (శ్రీనివాసునకుఁ బ్రద
క్షిణము సేయును)

శ్రీ—అహా నన్న రంగసిగ భావించుచున్నాఁడు. నేనీతనివెనుకకుఁబో
వ నేమిచేయునో చూతును. (అల్లుపోవును.)

విప్ర—భక్తుఁ డగునాంజనేయునిఁ కౌగిలించిన యానీతిరుహస్తముల
తో న న్నొకసారి స్పృశింపవా? ఏదీ ఏదీ! (కౌగిలింపఁ బోయి
పడును. తిరిగి లేచి) అడుగో! రంగఁడు! ఇడుగో! రంగఁడు! అడుగో
రంగఁడు! అడుగో! రంగఁడు! ఎక్కడఁ జూచిన రంగఁడే! ఎక్కడ
జూచిన రంగఁడే! నాయటచేతులలో రంగఁడు! నావత్సస్సమున
రంగఁడు! (కన్నులు మూసికొని) అడుగో! నాలోఁగూడ రంగఁ
డు! మొఱల నంత రంగఁడు! రంగనిలోనేను; నాలో రంగఁడు
న్నాఁడు. నేనికఁ గన్నులు తెఱవను. నాలోనున్నరంగదేవు
నాంతరదృష్టిచే జూచుకొందును. (పడును.)

శ్రీ—ఇది భక్తి కవధి కాఁబోలు! ఈతనిభక్తిక్రమము నేను నాకుఁ
దోచినట్లు కనిపెట్టితిని. మొట్టమొదట నల్పజ్ఞానేంద్రియ మగు
స్వర్ణయందు భగవదనుభవ మారంభమై పురుకాంకురాదులు
కలిగినవి. అటుతరువాత జ్ఞానసంపత్తిచే నగ్రగణ్య మగునేత్రేం
ద్రియమునకుఁగూడఁ దదనుభవము వ్యాపించి శ్రీరంగదేవాల
య మెదుటఁ గానఁబడ దానిలో రంగనిఁ గాంచెను. తరువాత

నాలయాది బహిష్కరింబంధశూన్యముగ నే నన్నే రంగనిగ భావించెను. అట్లుపైన లోక మంతయు రంగమయమై కంటికి గానబడెను. తరువాత బాహ్యేంద్రియవ్యాపార మక్కఱ లేక యే యాం తరదృష్టిచే రంగని దనలోను వెలువలను గాంచెను. ఆహా! వెట్టిలోగూడ నెంతక్రమమున్నది!

గీ. ప్రకృతిక్రమ మెల్ల తప్పదు * క్రమము తప్ప
వెట్టి యందు రసత్యాలు * వెట్టిలోన
నరుభవించువానికి జూచు * సతనికైన
దత్తము మతిసేగమున బో * ధణు కాదు.

గీ. మనసు చెడుట వెట్టి యటంచు * మనుజు లందు
రది యమితవృద్ధి నందుట * యగుచు వెట్టి
జూనరాగంబులు దేది * యైవ బొంగ
కుండ వెట్టిలే దావెట్టి * యుండ మేలు.

గీ. సమృద్ధమునను మెత్తద * సముద్రమె పర
కష్టజాన్తినో యీషినో * కరుణలోను
కొలదియో గొప్ప దేననో * కొంతవెట్టి
గలుగువానికి గాక స * ద్గతియె లేదు.

గీ. మనసుభాగము లన్ని తూ * చివవడుచున
గలిగి కొలబుట్టినో దిని * కొలిచి పరుని
కిచ్చి వేడి చల్వయును గా * కెనగునరుని
కచట నిచటను సద్గతి * యరుదు సుమ్ము.

గీ. పరమపద మొదలదలచిన * ప్రతిసరుండు
నిట్టినితిని బొందక తీట * దట్టు గాక
మెత్త లున్నకుచ్చికి నాని * మింటితండ్రీ!
యని మొలలెట్ట గళశోష * మగుటె ఫలము.

గీ. ఇట్టిభక్తుడు దేవు నీ ♦ క్షేమము గనులు
మూసికొనియెనఁ గడుపాట ♦ మేసి కనులు
మూసి ధ్యానించునరునికి ♦ బాడుముకుండా?
గరితెయో? కుక్కతోడయో? ♦ కానిపించు.

గీ. విగ్రహారాధనము, వర్ణ ♦ విభజనంబు,
లింగభేదంబు, నిట్టిశ్రీ ♦ రంగభక్తి
వరు నకక్కటలే వన్ని ♦ పట్లదేవు
పొడంగ నెనునాతనికి భేద ♦ బుద్ధియెల్ల?

గీ. ఇట్టిపరమప్రపన్నున ♦ కౌటికర్మ
ములు పనియె లేవు స్నాననం ♦ ధ్వలను మాని
విస్మయికొంటు చెడద్రదాగి ♦ వీరవైష్ణ
వప్రపన్నుల మనుకొంట ♦ వట్టితప్పు.

గీ. కర్మశూన్యత్వము ప్రకత్తి ♦ గలుగవచ్చు
గర్మశూన్యతను బ్రకత్తి ♦ కలుగబోదు
కలితఫలక్తి భాగ్యంబు ♦ గలుగవచ్చు
గాని సంపదచే బుద్ధి ♦ గలుగగలదే?

గీ. భక్తి యాత్మలో నిండెడు ♦ వఱకు స్మరణ
స్మత్యములు తప్ప వట్లుపైన ♦ సేమి లేవు
నీటిలో ముంచబడు కూజ ♦ నిండువఱకు
గుడుగుడనుగాని పిదప కి ♦ క్కురనునెక్కొ?

అహ! ఈమహాత్ము డింక స్మృతిలేక యున్నాడు. స్వామీ! దే
వా! తొండరడిప్పడియాచార్యోత్తమా! అహ! ఇంకఁ బలుక కు
న్నాడు. ఈవిస్మృతి యెప్పటికి వదలునో? ఇంత యెడలుతెలి
యక యుండువానిని సేనెల్లు శ్రీరంగక్షేత్రమునకుఁ దీసికొని
పోవదును? హా! ఏమిదిక్కు! దేవదేవి యేమైనదో తెలియదు.

అహ! ఎంతదుర్మార్గురాటు! ఈతనినది యిట్లు భంగపఱచి యిట్లు పీడించుటకుఁ గారణ మేమో యగ్రాహ్యమై యన్నది. ఆహా! రంగరంగరంగా! రంగ!

(నేపథ్యమున) ఎవరచ్చట! రంగనామస్మరణమును జేయుచున్నారా?

శ్రీ—నేను విప్రనారాయణభాగవతోత్తమునిశిష్యుడను—

(నేపథ్యమున) ఆమహాత్ముఁ డచ్చట నున్నాఁడా?

శ్రీ—ఉన్నాఁడు. నీవెవఁడ నయ్యా?

(నేపథ్యమున) నిచుళాపురభూపాలుఁ డాతనిని దరిసించుటకు వచ్చుచున్నాఁడు.

శ్రీని—అహా! రాజుగారే! నయచేయుఁడు.

(రాజుప్రవేశించును.)

రాజు—(ప్రదక్షిణముచేసి)విప్రనారాయణాచార్యోత్తమా! దాసోహం దాసోహం. భక్తిపారసశ్యమున నిట్లుంటివా? అయ్యా! నేను హాత్ముని శ్రీరంగమునకుఁ దీసికొనిపోవ నచ్చితిని.

శ్రీ—ఈతఁ డిచ్చట నున్నట్లు ప్రభువుల కెట్లు తెలిసినది.

రాజు—నా కీడినమున జాముప్రొద్దెక్కుసరి కీలేఖ చేసినది. ఇది దేవదేవి యనునొక వేశ్య వ్రాసినది. చదివెదరు. వినుము.

(నదువుచున్నాఁడు.)

..అయ్యా!

విప్రనారాయణుఁడు నిశ్చలభక్తుఁ డని మాయక్కయు చలితేంద్రియుఁ డని నేనును వాడులాడుకొని తుద కాతని భ్రష్టుని జేసెద నని నే నామెతోఁ బందెమువై చితిని. అట్లు భక్తిభంగుని గావించి యాతని మావీధికి రప్పించితిని. కాని యాతనికి బ్రహ్మచర్యవ్రతభంగము కాలేదు. అతని కిట్టిచురచస్థ నామూలమునఁ గలిగినప్పటినుండియు నా కే

మో యవిత మగునాందోళనము. మనసున గలిగి, ప్రపంచమును కోసి, విరాగినినై, దైవేచ్ఛచే భక్తిలేశావృతనై యెచ్చటికో యాయుదయముననే పోవుచుంటిని. మీరు నన్ను వెదుకవలడు. మీకు నేను గనబడను. కాని శ్రీరంగభక్తుఁ డగును హత్తుఁడు మావీధి నున్నాఁడు. అతనిని మీరు శ్రీరంగమునకు శారవపూర్వకముగఁ దీసికొనిపోయి యాతనివనమునఁ బ్రవేశపెట్టఁడు. అతనిని రంగఁడే స్వవిధములఁ గాపాడు ననునిశ్చయవిశ్వాసము కలిగినదాననయ్యను మీ కీమహత్కృపేవలనఁబుణ్యము రాఁగల దన్నివాసితిని,,

తిరుక్కరంబుచూరు.

}

చిత్తగించవలెను.
దేవదేవి.

శ్రీ—(తనలో) ఇప్పుటికి నాసందేహము లేతిరది. ఇతకాలమునుండిగూరుసేవఁ జేసిననాకుఁ బూర్ణభక్తి కలుగలేదు కాని, కుహనాభక్తియొనర్చినదేవదేవి యిట్టే భక్తురా లయ్యెనుగాదా! అద్భుతము!

రాజు—ఈదేవదేవి యెన్నతెయో? ఈలేఖ యెలసత్యమో యని నేను పేక్షించి రేపు చూడవచ్చు నని యొచి యీరాత్రి నిదురింప మెకనాల్గుఁడియలక్రిందట శ్రీరంగేశ్వరుఁడు స్వప్నమున నిట్లు సాఁయించెను.

శ్రీ—ఎట్లు? మహాత్మా!

రాజు—,, మదీయభక్తగ్రాగణ్యుఁ డగువిప్రనారాయణుఁడు తిరుక్కరంబు నూర వేశ్యావీధి నున్నాఁడు. నీ విప్పుడపోయి యాతనిని మా సల్లకిలో నుంచి సమస్తవైభవములతోఁ దెల్లవాఁజుండ మానన్నిధికిఁ దీసికొని రావలయును,, అని.

శ్రీ—ఆహా! రంగనికటాక్షము.

రాజు—పల్లకి యట నున్నది. ఈతని నిమగ్నముగ లేవదీయుము.

శ్రీ—ఈతని కింక స్మృతి రాలేదు.

రాజు—శ్రీరంగేశ్వరునిచ్చైయ్య మగుచందన మీతని దేహమునకుఁ బూసి శ్రీపాదతీర్థము లోని కిచ్చినఁగాని స్మృతి రాదు. అలసింప కుము.

శ్రీ—చిత్తము. (లేవదీయును.)

రాజు—ఇప్పు డింక నిచ్చటఁ గానలసిన దేమి?

శ్రీ—ఏమియు లేదు ఐననిట్లు కావలయును.

గీ. ధరణి యీతిబాధలులేక ♦ తరుఁగాక
ప్రజలయన్యోన్యవైరముల్ ♦ పాయఁగాక
కవిత రాజపోషణమునఁ ♦ గ్రాలుఁగాక
నీతిపాలనమున రాజు ♦ నెగడుఁగాక.

రాజు—తథాస్తు. తథాస్తు.

(అందఱునిష్క్రమింతురు.)

ఇదిపష్టాంకము.

సర్వమునుసంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

